

CEP ÜNİVERSİTESİ

Çağdaş Japon Siyasal Düşüncesi

PIERRE LAVELLE

İletişim Yayınları • [illegible]

CEP ÜNİVERSİTESİ

Çağdaş Japon Siyasal Düşüncesi

La pensée politique du Japon contemporain (1868-1989)

PIERRE LAVELLE

Çeviren
GALİP ÜSTÜN

İletişim Yayınları • PRESSES UNIVERSITAIRES DE FRANCE

İletişim Yayınları • PRESSES UNIVERSITAIRES DE FRANCE

CEP ÜNİVERSİTESİ

İletişim Yayıncılık A.Ş. adına sahibi: Murat Belge
Genel Yayın Yönetmeni: Fahri Aral
Yayın Yönetmeni: Erkan Kayılı
Yayın Danışmanı: Ahmet İnsel

Yayın Kurulu:

Fahri Aral, Murat Belge, Tanıl Bora, Murat Gültekingil,
Ahmet İnsel, Erkan Kayılı, Ümit Kıvanç
Tuğrul Paşaoğlu, Mete Tunçay

Görsel Tasarım: Ümit Kıvanç
Kapak İllüstrasyonu: Gürcan Özkan
Dizgi: Maraton Dizgievi
Sayfa Düzeni: Hüsnü Abbas
Baskı: Şefik Matbaası (iç) / Ayhan Matbaası (kapak)

İletişim Yayıncılık A.Ş. • Cep Üniversitesi 114 • ISBN 975-470-295-0

1. Basım: İletişim Yayınları, Mart 1993.
Eylül 1990 tarihli 1. baskısından çevrilmiştir

© Que sais-je? Presses Universitaires de France, 1990
108, Boulevard Saint-Germain, 75006, Paris - France
© İletişim Yayıncılık A.Ş., 1993
Klodfarer Cad. İletişim Han No.7 34400
Cağaloğlu İstanbul. Tel 516 22 60 - 61 - 62

Önsöz

Günümüzde bilgi bir yandan en önemli değer haline gelirken diğer yandan da artan bir hızla gelişiyor, çeşitleniyor. Ama katlanarak büyüyen bilgi üretiminden yararlanmak, özellikle gündelik yaşam kaygılarının baskısı altında, zorlaşıyor. Her şeye rağmen bilgiye ulaşma çabasını sürdürenler için de imkânlar pek fazla değil.

Ayrıca, özellikle Türkiye gibi ülkelerde bir konuda kendini geliştirmek ya da sırf merakını gidermek için herhangi bir konuyu öğrenmek isteyenlerin şansı çok az. Üniversitelerimiz, toplumumuzun yetişkin bölümüne katkıda bulunmak için gerekli imkânlardan yoksun.

Cep Üniversitesi kitapları işte bu olumsuz ortamda, evlerinde kendilerini yetiştirmek, otobüste, vapurda, trende harcanan zamandan kendileri için yararlanmak isteyenlere sunulmak üzere hazırlandı.

20. yüzyıl Fransız kültür hayatının en önemli ürünlerinden olan, bugün yaklaşık 3000 kitaplık dev bir dizi oluşturan "Que sais-je" (Ne Biliyorum) dizisini İletişim Yayınları Türkçe'ye kazandırıyor.

İletişim'in Cep Üniversitesi, bu büyük diziden seçilmiş , Türkiyeli okurlar için özellikle ilgi çekici olabilecek eserlerin yanısıra, Avrupa'nın başka yayınevlerinin benzer bir çerçevede yayımladığı kitapları da içeriyor.

Ayrıca Türkiye'nin siyaset, kültür, ekonomi hayatıyla ilgili konularda özel olarak bu dizi için yazılmış telif eserler "üniversite"nin "öğrenim programı"nı tamamlayacak.

Cep Üniversitesi'nin her kitabı alanının öndegelen bir uzmanı tarafından yazıldı. Kitaplar, hem konuya ilk kez eğilen kişilere hem de bilgisini derinleştirmek isteyenlere seslenebilecek bir kapsam ve derinlikte. Bilginin yeterli ve anlaşılır olması, temel kıstas. Cep Üniversitesi kitaplarını lise ve üniversite öğrencileri yardımcı ders kitabı olarak kullanabilecek; öğretmenler, öğretim üyeleri ve araştırmacılar bu kitaplardan kaynak olarak yararlanabilecek; gazeteciler yoğun iş temposu içinde çabuk bilgilenme ihtiyaçlarını Cep Üniversitesi'nden karşılayabilecek; çalıştığı meslek dalında bilgisini geliştirmek isteyen, evinde, kendi programlayabileceği bir mesleki eğitim imkânına kavuşacak; ayrıca, herhangi bir nedenle bir konuyu merak eden herkes, kolay okunur, kolay taşınır, ucuz bir kaynağı Cep Üniversitesi'nden temin edebilecek.

Cep Üniversitesi kitapları sık aralıklarla yayımlandıkça, benzersiz bir genel kültür kitaplığı oluşturacak. İnsan Hakları'ndan Genetik'e, Kanser'den Ortak Pazar'a, Alkolizm'den Kapitalizm'e, İstatistik'den Cinsellik'e kadar uzanan geniş bir bilgi alanında hem zahmetsiz hem verimli bir gezinti için ideal "mekân", Cep Üniversitesi.

İLETİŞİM YAYINLARI

İçindekiler

UYARI 7

I. BÖLÜM

Çağdaş Siyasal Düşüncenin
Modern Çağ Öncesi Kaynakları 9
Geleneksel Düşünce Çerçeveleri 9
Tokugava Çağı'nın Dönüşümleri 11

II. BÖLÜM

Aydınlanmacılar Kuşağı 14
Politik ve Entelektüel Yaşam 14
Devletçi Aydınlıkçılar 20
Liberal Aydınlıkçılar 24
Radikal Aydınlıkçılar 29
Aydınlıkçılara Direnmeler 31

III. BÖLÜM

1889'dan 1932'ye Gelenekçilik,
Milliyetçilik ve Liberalizm 34
Japonya ve Dünya 35
Rejimin ve Öğretisinin Süreklileşmesi 36
Siyasal ve Kültürel Değişmeler 41
Geleneksel İlkelere Uygunluklar 44
Art Meyci Döneminin Aykırılıkları 48
Tayşo Demokrasisinin Öğretileri 52

IV. BÖLÜM

1945'e Kadar Sosyal Hareketin Öğretileri 58
Tarihçe: Sosyal Demokrasi 58
Devlet Sosyalizmi 61
Anarşizm 62
Marksizm 63

V. BÖLÜM

Ultra Milliyetçilik 68
Eğilimler ve Öğretiler 68
Aydınların Milliyetçiliği 76

VI. BÖLÜM
Art Şova Çağı (1945-1989) 84
Siyasal Gelişme 84
Sorunsalların Gelişmesi 88
Tutuculuk ve Aşırı Sağ 92
Yenileştirici Öğretiler 105
SONUÇ 118

UYARI

1. Çağdaş dönem, Tenno'ların saltanat adlarına göre, Meyci (1868-1912), Şova (1926-1989) ve Heisei (1989-) çağı olarak ayrılır. Edo ya da Tokugava Çağı 1603 ile 1868 yılları arasını kapsar.

2. Japoncada küçük ad soyaddan sonra gelir. Bazı ünlü kişiler küçük adlarıyla anılır.

3. İngilizce çeviriler bir, Fransızca çeviriler iki (x) işaretiyle belirtilmiştir. Bazıları kısmen çeviridir. Kimi zaman, başlıkları, burada daha kesin ve belirgin bir biçimde çevrilmiş olan Japonca özgün metinden farklıdır. Bunların kaynakçalarının pek çoğu, bu kitabın sonundaki iki kaynakçada yeralmaktadır.

4. Japoncanın, burada benimsenmiş olan transkripsiyonu, uzun ünlülerin üzerine düzeltme işareti (şapka) konmuş olmasının dışında kalan durumlarda, tümüyle, "*Heibonsha Encyclopedia of Japan*"dakinin eşidir. Şu istisnaların dışında, ünlüler İtalyancadaki, ünsüzler İngilizcedeki gibi telaffuz edilir: "ei" uzun bir "e"dir; "g" her zaman kapantılı; "s" her zaman sert ünsüz; "r", "l"ye yakındır. Bir sözcüğün ortasındaki bir kesme işareti seslemsel kesintiyi gösterir.

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇAĞDAŞ SİYASAL DÜŞÜNCENİN MODERN ÇAĞ ÖNCESİ KAYNAKLARI

Çağdaşlaşmanın Japonya'ya dışardan gelmiş olmasına karşın, kendine Tokugava Çağı'nda elverişli bir ortam bulmuş olduğu kabul edilmektedir. Geleneksel anlam sistemi çağdaş cismanileşmeyi kabule elverişliydi, çünkü kendisi cismaniydi. Üstelik, otoritarizm ve evrenin ve insan toplumunun tüm geleneksel düşüncelerinin ilkeleriyle paylaştığı ilkelere duyulan inanç 18. yüzyılda sarsılmıştı. 1790 yıllarında Avrupa'nın deniz yoluyla yapılan ilk baskılarından ve özellikle de 1853-1854'de Birleşik Devletler tarafından zorla kabul ettirilen dışa açılmadan sonra, Japonya artık, ulusal bağımsızlığı güven altına almak bakımından ögeleri seçme işi konusunda bir dereceye kadar rahat durumdaydı.

I. Geleneksel Düşünce Çerçeveleri

1868 öncesi "siyasal" düşünce Konfucius'çuluk ve Şinto temeli üzerine kuruluydu; ve Budizm, siyasal düşünceyi etkilemeyi, dolaylı olarak, günümüze dek sürdürmüştür. Konfucius'çuluğa göre, manevi gerçekleşmenin yerleri aile ve devletti. Kurumlar ve teknikler ikinci derecedeydi; önemli olan, onları harekete geçirenlerin "erdem"iydi ("toku", Çince "de"; Latin dillerinde, aynı zamanda hem günümüz anlamında, hem de klasik anlamında alınması gerekir). "Krali yol", erdemle yönetim, "tiranların yolu"nun karşıtıydı. Bir gelenek, şayet yetkililer manevi eğitim ve halkın refahını sağlamazsa isyan hakkı tanıyordu. Japon Konfucius'çuluğu, kendini, Çin Konfucius'çuluğundan, kamusal alanın ("öyake") aile ve dostlardan önce gelmesiyle, Şinto ile bağdaştırmacılığıyla ve idarenin feodal bir aristokrasi tarafından uygulanması

ve sadakatin çok kesin bir uygulanması olgusundan ve "armalarla harflerin çifte yolu"ndan yapılmış özgün bir ruhaniliğin, "buşido" ya da savaşçının yolunun varlığıyla ayırdettiriyordu ve bu da düşüncenin nisbeten daha pratik bir yönelimine yolaçıyordu.

Ulusal din Şinto, pek çoğu doğal ve topraksal olaylara bağlı Tanrı ya da ruhlar olan çok sayıdaki Kami'lerin kültüdür. Onunla ilgili olan siyasal öğretiye ise bugün imparatorluk öğretisi ("Tenno ideorogii") adı verilmektedir. Bir din adamlığı ile devletin özniteliklerini biraraya getiren ve Japon hükümdara özgü ünvan olan Tenno'yu "imparator" olarak çevirmek daha doğru olacaktır. Japonya'da, en az 5. yüzyıldan beri, İmparatorluk Hanedanı'ndan ("Kôşitsu") başka adı olmayan ve eşi, benzeri bulunmayan bir hanedan saltanat sürmektedir. İmparatorluk öğretisinin, kutsal metin olarak, iki mitossal-tarihsel kitabı vardır: "Kojiki" ("Eski Olaylar Vakayinamesi") ve "Nihon Şoki" ya da "Nihongi" ("Japonya Yıllıkları", 720). Buna göre, Japonya'yı Kami'ler yaratmıştır ve dünyanın kalan bölümü üstüne hiçbir şey söylenmemektedir. Güneş Tanrıçası Amaterasu Japonya'yı yönetmek üzere soyundan gelenleri gönderdi: ilk insan Tenno'nun gelişi batı çağından önceki 11 Şubat 660 günü olarak varsayılmaktadır ki, bu da Tanrılar Çağı'nı insan tarihinden ayıran, ülkenin kurulma günüdür. Saltanat süren Tenno "insan biçiminde ortaya çıkmış ilk Tenno"dur ("Arahitogami"). Bundan dolayı da Japonya Tanrısal Ülke ya da Kami'lerin Ülkesi'dir ("Şinkoku"). Buşido'nun başlıca din adamı Yamaga Sokô (1622-1685) imparatorluk öğretisinin kilittaşını şu sözlerle belirlemiştir: "Kokutai" dogması. Her ülkenin bir "Kokutai"si ya da "ulusal kurum"u; yani, kültürel, toplumsal ve siyasal, ayırdettirici özellikleri vardı. Ama, bunlardan Japonya'nınki dünyada bir tekti: panteonun, hanedanın ve ülkenin ortak özelliğinden yapılmıştı. Gökyüzünün verdiği vekillik yetkisini yitirebilen Çin hanedanlarının tersine, Tenno, Gökyüzü'ydü (Tanrı -ç.n.); İmparatorluk Hanedanı'nın yasallığı (haklılığı, doğruluğu -ç.n.) "in concreto", uyruklarıyla bağları ise kopmaz nitelikte, çünkü aile tipindeydi. Özellikle

Motoori Norinaga (1730-1801) ve Hirata Atsutane (1776-1843) tarafından temsil edilen Ulusal İncelemeler çığırıyla, Şinto, Japon anlayışını ("Nihon Seishin") ya da Yamato'nun (Japonya'nın eski adı "Yamatogokoro"dan) Ruhu'nu tek başına temsil ettiği iddiasında bulundu. Bu, Yamato'nun Ruhu; fiziksel "doğa"nın ya da insanın "doğa"sının, Çin, daha sonra da Batı anlıkçılığına karşı çıkarılan taze ve doğrudan sezgisidir. Hirata, evrensel hükümdar, evrensel egemen Tenno'da yaşar. İmparatorluk öğretisine göre, ülke, kronolojik olarak da, manevi bakımdan da hanedandan sonra geliyordu; kuruluşu bakımından, kaynağını Tanrısal hukuktan alan bir monarşi değil, sözcüğün öz anlamında bir teokrasiydi. Ama, bu arada, Kami'lerin, dayanaklarının doğal ya da insansal niteliğiyle hiç de uyuşmaz olmayan ruhsal enerji yükleri olduklarını da belirtmeden geçmemek gerekir. Tenno'nun Tanrısallığı inancı, onun insanlığıyla kolayca bağlaşıyordu, ona, sağlığında, tapılmıyordu ve (Fransız mutlak hükümdarlarının tersine) doğaüstü güçlere sahip sayılmıyordu.

Budizmin Japon kökenli tek dalı olan Niçiren (1222-1282) dininin kurucusu Japonlar ve yöneticilerine, gerekirse kaba kuvvet kullanarak, asıl dini, gerçek dini kabul ettirmek, ve dünyanın kurtuluşunu bağlayabilmek için de Japonya'yı bu dinin dünya ölçüsünde yayılmasının merkezi durumuna getirmek gerektiğini düşündüğü için, özel bir siyasal yeri vardır.

II. Tokugava Çağı'nın Dönüşümleri

Tokugavalar'ın saltanat döneminde, kentlerdeki ve hatta kırlardaki, soylular sınıfının dışında kalan kişiler, gitgide daha çok kültür sahibi olarak, yükselmesini sürdürdü. Üç Konfucius'çu okuldan Çu Hsi'cilik ve Vang Yang-Ming evren ve toplumun ilkelerinin sürekliliğine inanıyor ve Çu Hsi'cilikte yetkililerin, Van Yang-Ming'cilikte ise kişi vicdanının aracılığını kabul ederek, böylece bir başkaldırı geleneği kurmuş oluyordu. Başlıca temsilcisi Ogyu Sorai (1666-1726) olan Japon kökenli İlkçağ İncelemeleri Okulu, bilinmez, tanınmaz Gökyüzü Yolu ile,

"icat" işi olan, insanın yolunu birbirinden ayırdı. Bu gedik, geleneksel bilgilerin, ve gitgide, sosyolopolitik düzenin ortaya çıkmasını kolaylaştırdı: bu, usçu düşünürlerin, bilimler ve tekniklerdeki; daha sonra Batı İncelemeleri denecek olan Hollanda İncelemeleri'ydi. Bununla birlikte, genel olarak, burjuvazi geleneksel ahlâka cepheden saldırmadı; ama, tacirin ve tarımcının yolunun ruhani kusursuzluğunu öne sürerek, bu ahlâkın değişkelerini hazırladı. Avrupa'nın deniz yoluyla yaptığı ilk baskılarla birlikte de, askeri modernleşme tasarıları ortaya çıktı. Bu tasarılar genişleyerek, kimi zaman dünya ölçüsünde egemen bir merkezi devlet kurulmasıyla sonuçlandı. Açılma'dan *sonra*, "*Tenno'ya saygı göstermek, barbarları kovma*" ("sonnô jôi") hareketi, bakufunun[1] "idealist soylular" tarafından devrilmesi ve bu kimselerin bir oligarşi kurmasıyla sonuçlandı. Yeniden örgütlenme planları, Sakuma Şozan'ın (ya da Zozan; 1811-1864) ünlü formülünün kesinlikle uygulanmasından, kültürün Batılılaştırılmasına dek gidiyordu.

Konfucius'çu Gökyüzü ve ilke ("ri") kavramları, doğa, yasalar ve gerektiğinde doğal haklara doğru köprü olarak işe yaradı. Merkezileşmiş modern devlet, Çin'in ve Japon ilkçağının (6.-10. yüzyıllar) kurumlarıyla örnekseme yoluyla algılandı; 1868 "Restorasyon"u "monarşik ilkçağ hükümetinin restorasyonu (yeniden işbaşına getirilmesi - ç.n.) ("ösei fukko") olarak algılandı. Daymyolara[2] sadakat Tenno'ya yöneltildi. İyi dilekli ve sürekli kendini yetkinleştirme fikirleri, yolu ilerleme, kamuoyu ve bireycilik fikirlerine açtı. Kuvvet ilişkileriyle yönetilen uluslararası ilişkileri çözüme bağlayan herhangi bir otoritenin yokluğu, Çin ilkçağının ve 16. yüzyıl Japonyası'nın Savaşçı Krallıklar Dönemi'ni anımsattı. "Olayların eğilimi"nin, Gökyüzü (Tanrı-ç.n.) tarafından istenmiş olan yazgı'nın değerinin geleneksel kabulü, ülkenin dünya tarihinin içine girmesini kolaylaştırdı. Ve özellikle de, pek fazla bir

[1] "Bakufu" ("çadır hükümeti"), 1185'de Kamakura'da, Yorimoto tarafından kurulan Şogun hükümetine verilen ad. (Meydan Larousse). (ç.n.)

[2] "Bir birlik veya kları yöneten Japon derebeyine verilen ad". (Meydan Larousse-ç.n.)

terslik olmaksızın, "Japon ruhu, Çin becerikliliği", ("vakon kansai") formülünün yerini "Japon ruhu, Batı becerikliliği ("vakon yosai") formülü alabildi, çünkü Japon kimliği öğretilere ve özel bilgilere değil, emperyal, ulusal ve aristokratik soyların sürekliliğine eklenmişti, ve bu da, bunların, tıpkı bir zamanlar, emperyalizmine karşı korunmak için Çin'den alınmış olduğu gibi, Batıdan alınmasını sağladı.

İKİNCİ BÖLÜM

AYDINLANMACILAR KUŞAĞI

Japon modernleşmesi "dıştan", Avrupa-Amerika darbesinin etkisi altında, ve "yukardan", oligarşicilerin yönetiminde gerçekleşti. Dolayısıyla demek ki büyük sorunlar batılılaşmanın ideal derecesinin ve devletsel ayrıcalığın ("kokken") arzu edilen paylarıyla halkın haklarının ya da yurttaşlık haklarının ("minken") arzu edilen paylarının sorunlarıydı ki, bu da devlet memurlarıyla halk arasındaki karşıtlığı sürdüren bir ikililikti. Yeni rejimin ve son, kesin biçimini almış olan kurumların temel kavramları, verilen yanıtlara göre değişiyordu. Kültürlü kişi kategorilerinde, Meyçi Çağı'nın atmosferini özetleyen formüllerle dile getirilen temel hedefler konusunda geniş bir uzlaşma vardı: "zengin ülke, güçlü ordu" ("fokoku kyôhei"); "üretimde artış, endüstrinin gelişmesi (şokusan kôgyô"); "meslek sahibi olmak, mesleğinde başarılı olmak ve dünyada başarı kazanmak" ("risshin şusse"). İlk iki on yıllık dönem kendini, aynı zamanda hem "vahşi"nin, "geri"nin, hem de "eski görenek"lerin ya da "eski feodal yolsuzluklar"ın karşıtı ve "civilization and englightement"ın çevirisi olan "bummeikaika" anlayışının izlerini taşıyordu. Birçok kimse, Fukuzava Yukiçi'nin ardısıra, "Asya'dan çıkarak Avrupa'yla bütünleşmeyi" diliyordu. Ama, 1881'den başlayarak, oligarşiciler tarafından yönetilen sert ve gelenekçi bir akım gelişti. Geleneksel kültür ve hukuk ancak 1890 dolaylarında silindi.

I. Politik ve Entelektüel Yaşam

Oligarşi Yanlıları ve Muhalefetler - Oligarşi yanlılarının, oluşturdukları modern ve merkezileşmiş devlet otoriter, bürokratik ve askerileşmişti. Öğretim Batılılaş-

tırıldı (1872). 1868'de Şinto Budizm'den ayrılarak devletin idaresine bırakıldı. İdeolojik İdare Hirata Atsutane okulu üyelerine bırakıldı, ama Avrupa-Amerika ve iç muhalefetler karşısında 1871'de geri alındı. Hıristiyanlık yasağı 1871'de kaldırıldı. 1881 siyasal bunalımına kadar, resmi ideoloji, içinde saray, oligarşiciler ve muhalefet arasındaki ilişkiler konusunda, değişen oranlarda Şinto, Konfucius'çuluk, Aydınlanmacılık, Avrupalılık ve ulusçuluk bulunan denemeler ve yanlışlıklar yöntemiyle yerine oturtuldu.

Eski Rejim'in dört kast'ının yerine üç tane kondu: soylu ya da papaz sınıfından olmayanlar, yukarda adı geçen yüksek katman Samurayları ya da "Şizoku"lar ve yeni bir soylular sınıfı. Bu yeni soylular sınıfı güçlü olmayı sürdürürken, "Şizoku"lar kısa sürede gerileyerek son ayrıcalıklarını 1882'de yitirdiler. Yöneticilerinden, 1873'te oligarşiden çıkarılan ikisi olan Saigo Takamori (1827-1877) ve İtagaki Taisuke (1827-1877) ile, iki ayrı biçimde davrandılar.

Saigo, "Tanrı'ya saygı, insan sevgisi" sloganıyla, katkısız bir Konfucius'çu olarak kaldı. Yöneticileri iktidara ve zenginliğe düşkün oldukları için birinci kurala, halka karşı umursamazlıkları nedeniyle de ikinci kurala uymamakla eleştirerek, en büyük gelenekçi "Şizoku" ayaklanmasına önderlik etti, yeni katılanlar ordusu tarafından bozguna uğratıldı ve geleneksel biçimde intihar etti. Geleneğin ve başkaldırının saygınlığını kişiliğinde birleştiren Saigo, milliyetçilerin ve bağımsız düşünceli birçok kişinin hayranlığını çeken bir kahraman oldu. Oysa, oligarşiciler hiçbir zaman, halkın sevdiği kişiler olmamışlardır.

İtagaki feodal özlemlerden yüz çevirdi ve modern tipteki muhalefetin öncüsü oldu. İlk Japon siyasal partisini ve Hürriyet ve Halkın Hakları Hareketi'ni ("jiyû minken undô", ya da kısa adıyla H.V.H.H.H. 1874-1889) kurdu. Programında, (ancak belirli bir vergi ödeyen yurttaşlara tanınan oy hakkıyla) seçilmiş bir kurucu meclis ve yerel idari özerklik ("jişi") isteniyordu; bu, ya H.V.H.H.H'da olduğu gibi popülist, ya da, Yamagata tarafından gerçekten kurulduğu zaman olduğu gibi gelenekçi, kırsal bir anlam-

da olumlu demek olan bir kuruluştu. Hareket ilkin Tosa tımarının bazı "Şizokuları", daha sonra da tüm ülkenin kırsal kesim ileri gelenleri tarafından yönetildi. Ve, muhalif hareketler, geleneksel olarak, yansız oldukları varsayılan yetkililer karşısındaki basit bencillik, hatta ihanet belirtileri sayılıyordu. Dolayısıyla, H.V.H.H.H. isteklerine, J. S. Mill, Spencer ve Rousseau'dan alınmış evrensel anlatımlar kazandırmak durumunda kaldı. Hakkı, doğru yolu halk elinde tutuyor sayıldı, bencilce pay aramanın faturası ise iktidardaki feodal kliklere çıkarıldı. Hükümetle halk arasında, ulusal ilerlemeye yararlı bir ilke karşıtlığı vardı. Hükümetle halkın birbirleriyle ilişkileri doğal, ailevi ve fiili değil, akdîydi. Anayasa, en yüksek sözleşmeydi. Bir parlamento, halkın işlere katkısını sağlayarak ulusal birliğin gücünü artıracaktı. Bu fikir, tüm imparatorluk dönemi boyunca, parlamentarizmden yana başlıca kanıt olarak kaldı. Kişinin doğal hakları vardı ve her şeyden önce bu haklar konusunda ödün vermez olması gerekirdi.

H.V.H.H.H.'nın sol kanadının bazı üyeleri için, halkın hakları kendinde bir amaçtı. "Zengin ülke" ile "güçlü ordu" arasındaki çelişkiyi kınayan ve şiddete karşı olan bu kimseler, askeri harcamalara da karşı çıkıyorlardı. Ama çoğunluk, oligarşi üyelerini Avrupa-Asya güçlerine karşı gereğinden çok uysal sayıyor ve doğu Asya'da savunmaya dayanan ve uygarlaştırıcı bir yayılma öneriyordu. Böylece, H.V.H.H.H., bugün üçüncü dünyacı küçük bir ayrımla ("minzoku şugi"), devletsel milliyetçiliğin ("kokka şugi") karşısında, halk milliyetçiliğinin ("kokumin şugi") ilk dile gelişi oldu. İtagaki, hareketin büyük bölümünün oligarşi üyeleriyle bir uzlaşmaya varmasında önderlik etti ve böylece Rousseau Fransası hayranlarıyla Fransız Devrimi hayranları kendilerini yine tek başına kalmış buldular.

1881'de, Ôkuma Şigenobu (1838-1922) parlamenter rejim istedi, oligarşiyi terk etti ve kendi partisini kurdu. Böylece, H.V.H.H.H.'ya yeni burjuva, aydın ve gazeteci katmanlarının katkısını getirmiş oldu. Daha sonra Vaseda Üniversitesi olan öğretim kurumunu da o kurmuştur.

Yano Fumio (1850-1931) tarafından onunla ilgili olarak kaleme alınmış bir yazıda da belirtildiği gibi, iki meclisli, İngiliz tipi, Avam Kamarası üyeleri arasından belirlenen başbakanlı ve yönetime katılmaksızın saltanat süren hükümdarlı bir rejimden yanaydı. Bu eğilim, feodal ve bürokratik hiziplerin "İmparatorluk İradesi"nden yararlanmasına karşıydı. "Yirmi Yıl Uygarlaştırıcı Açılma" ("Kaikoku gojunen şi, 1907-1908) gibi kitaplarında, Ôkuma, resmi öğretinin aydınca bir değişkesini savunur. Hükümetin yanılabilirliği çoğulculuğu zorunlu kılıyordu. Ama, düzen, yurtseverlik, Tenno'ya saygı, buşidodan çıkarılmış olan özelliğin kültürü de zorunluydu. Japonya'nın görevi, batı gerçekçiliğiyle doğu töresinin senteziydi.

Oligarşi üyeleri, kendilerinden yana bir uzlaşma kabul ettirdiler. Bir anayasa yapılması ilkesini kabul ettiler, ama yaptıkları anayasa ancak görünüşte kalan bir anayasacılıkla ilgiliydi. Bir anayasa örneği seçmek zorunda oldukları için, hemen, gereğinden çok liberal bulduklarını ve çok kendine özgü bir süreçle ortaya çıkmış olduğunu düşündükleri Anglosakson hukukunu reddettiler. Fransız hukuku da, gereğinden çok demokratikti; üstelik, Fransa-Prusya savaşının sonucunu da bir modelin bir diğeri üzerindeki zaferi olarak gördüler. Dolayısıyla, esas olarak, hem sert, otoriter yapıda, hem de akılcı bir anlayışla kurulmuş olan Alman kurumları örnek alındı.

H.V.H.H.H.'nın füruu, kurulu, yerleşik, yerleşmiş denilen partiler, sistemin tamamlayıcısı partiler ve milliyetçilikten sosyalizme dek bütün o muhalefetler dizisiydi. En uzun ömürlü katkısı ise, İtagaki'nin, aşkın ilkelere boyun eğen özerk bir bireyin kendini modern bir biçimde ortaya koyması demek olan şu ünlü sözlerinde anlatılan belirtme oldu: "İtagaki ölebilir, ama hürriyet ölmeyecektir".

Batı Düşüncesinin Girmesi - İlk Meyci döneminin aydınları, çok zaman pek yüksek tabakadan olmayan samuraylar[3] oldu. Bunların pek çoğu, Bakufu tarafından

[3] Samuray: "Bir daymyo'nun (derebeyi) hizmetindeki savaşçı." (Meydan Larousse) (ç.n.).

Avrupa dilleri uzmanı olarak kullanılmıştı. Konfucius'çuluğun ve batıyı öğrenmenin sonucunda yetişen bu kimselerin dili önce Hollanda diliyken, Açılma'dan sonra İngilizce olmuştu.

Çağdaş siyasal düşüncenin ana kalıpları, H.V.H.H.H. ile, özellikle "6. Meyci Yılı Dergisi" ("Meirozaşi, 1874-1875) döneminde etkin olan Meyci Yılı Derneği (Meirokuşa, 1874-1900'e doğru) olmuştur. Bu dernek Mori tarafından kuruldu ve üyeleri Nişi, Kato, Tsuda, Fukuzava, Nakamura ve Kanda'ydı. O da H.V.H.H.H. gibi Aydınlanmacılık vaat etti, ama aynı zamanda da H.V.H.H.H.'ya karşı, Japon halkının geri kalmış olmasından dolayı parlamentarizmin henüz erken olacağı tezini savundu. Şintoizm'in resmileştirilmesine karşı çıktı ve derginin yayınına son vermek zorunda kaldı.

Başta gelen ödev, batı kültürünün özümlenmesi, sindirilmesiydi. Fukuzava'nın sözüyle, durum, "sanki herkesin iki yaşamı varmış, sanki içinde iki kişi yaşıyormuş" gibiydi. Entelektüel açıdan en önemli kaynak, en güçlü ve en "uygar" ulus olan İngiltere'ydi. İstihdam edilen yabancılar 1890 yıllarına kadar önemli bir roloynadılar. Öğretim alanında ise, öğreticilerin sayı çokluğuna göre sıralama şöyleydi: Amerikalılar, İngilizler, Fransızlar, Almanlar... 1920 yıllarına kadar Hıristiyan topluluklarının sonunda eriştiği, ülke nüfusu içindeki yüzde 1'lik oranlarına göre çok daha büyük bir etkileri oldu. Bunların dörtte üçü Protestandı ve nüfusun dini, toplumsal ve kültürel dinamizmi üzerinde hemen hemen tam bir tekel kurdular. Büyük çoğunluğu Amerikalı olan misyonerler, teolojik olmayan, ahlâki, içinde yaşamlan çağdaki eyleme önem veren (Peder William Clark'ın "Boys, be ambitious"u) bir Hıristiyanlık anlayışı yaydılar. Bu Hıristiyanlık anlayışı, o anlayışı benimseyenlere, batı dinamizminin gizi, Japon geleneğine karşı eleştirel bir dayanak noktası, manevi özerklikle ilgili Konfucius'çu ülkünün ve toplumun hizmetindeki reformcu eylemin uzantısı gibi görünüyordu.

Batı katkısının büyük bölümü çevirilerle geldi. Çevirilen başlıca yazar, J. S. Mill oldu ("On liberty", çev. Na-

kamura Masanao, 1871). Çevirilen diğer yazarlar da liberal akımın kökeninin (Hobbes, Montesquieu, Tocqueville) ve özellikle de yararcılığın yazarlarıydı (Bentham, Hollandalı hukukçu ve iktisatçı Simon Vissering). 1880'e doğru, bunlara, toplumsal Darwincilik'in ve kendisi Japonlara çok ihtiyatlı bir aşamacılık öğütleyen Spencer'ın etkileri eklendi. Rousseau'nun "Toplum Sözleşmesi"nin birçok çevirisi ve özellikle de Nakae Şomin'inki (1882) H.V.H.H.H.'yı etkiledi. Meyci Çağı'nın bu alandaki en büyük başarısı, 1859'da İngiliz Samuel Smiles'ın yazdığı ve 1871'de Nakamura tarafından çevrilen "Self help" oldu. Bu, toplumsal yükselmenin, törel bir deneme olarak görülen ve çalışmayı, sebatı, kanaatkârlığı yücelten ve örnek olarak da sanayicileri, mühendisleri ve bilim adamlarını gösteren bir övgüsüydü. F. Guizot'nun, İngiliz T. H. Buckle'ın ve 80'li yıllardan başlayarak da L. von Ranke'nin uygarlık tarihleri, tarih yazarlığına ve tarih anlayışına yenilik getirdi. 80'li yıllar, kısa ömürlü bir edebi tür ve Suehiro Teço (1849-1896), Yano Ryükei (ya da Fumio, 1850-1931) ve Fukuzava'nın kitaplarından sonra en çok satılan kitap olan "Güzellerle Karşılaşmalar"ın ("Kajin no kigû", 1885) yazarı Tokai Sanşi (1852-1922) gibi yazarlarla, gerek H.V.H.H.H.'nın, gerek toplumsal ilerleyişin ideolojisini süsleyen siyasal roman türünün doruğa çıktığı yıllar oldu.

Japon Aydınlanmacılığının Ayırdettirici Özellikleri - Japon Aydınlanmacılığı, mutluluğunu ve yararını usçu bir biçimde arayan bir bireyin bu davranışını kişisel arzu ve duyguları toplumsal ve siyasal düzenin temeli sayışıyla; dogmacılığı, geçmiş hayranlığını ve toplumsal statülerin değişmezliğini hürriyet ("jiyû", bu yeni bir sözcüktü) adına reddedişiyle, yurttaşlık hakları bakımından eşitlik isteğiyle, siyasal güçle manevi güç arasında ayrım yapmasıyla, Avrupa'nın Aydınlanmacılığına benzer. Ama, anlam sistemlerinin ve 18. yüzyılla 19. yüzyıl arasında Batı düşüncesinin geçirdiği değişiklikler nedeniyle ondan ayrılır. Japon çağdaşlaştırıcılar, 1848 olayları sonrası Batı'dan esinlendiler. Batı, bireycilik ve romantizmi bilimcilikle, törelerin serbestleştirilmesini Victoria çağı ahlâkıy-

la, ilerlemeyi düzenle, idealizmi "Realpolitik"le ılımlılaştırarak, kendi Aydınlanmacılığından kısmen vazgeçiyordu. Oligarşi üyeleri, bu terimlerin en sert olanlarını, yığınların bildiği tek değerler sistemi olan geleneksel değerler sistemine kattılar. Japon Aydınlanmacılar felsefi ustan çok bilimsel ve deneyci usu benimsediler. Konfucius'çu "boş bilgi"nin karşısına, "gerçek fenomen"lerin "pratik bilgi"sini karşı çıkardılar. Batının ve 19. yüzyıl Japonyasının pozitivist ve tarihselci bir yaklaşımı vardı. Japonya için, öldürülmesi gereken düşman, din değil, sadece feodal sistem ve anlayış oldu.

Aydınlıkçıların yandaşları, devletçiler, liberaller ve "establishment"ın biraz dışındaki radikal demokratlar olarak sınıflandırılabilirdi. Modelleri, sırasıyla, Almanya, İngiltere ve Fransa'ydı. Ama, bunlardan birincisi, 1880 yıllarından sonra bütün gücünü kazandı.

II. Devletçi Aydınlıkçılar

Yüksek aşamalı devlet memuru Nişi Amane (1829-1897), militarist ve pozitivist olan düşüncesini Ogyu Sorai'nin düşüncesinin uzantısına koydu. Amane, ülkeye modern yazınsal eleştiriyi ve felsefeyi getirmiş olan kimsedir ve karşılıkları onun tarafından bulunmuş olan teknik terimlerin çoğu bugün de kullanılmaktadır. Amane'nin amacı, yeni Japonya'ya entelektüel bir çerçeve kazandırmaktı. "Yüz Bilim Dalının Birbiriyle İlişkisi"nde ("Hyakugaku renkan", 1870) ve "Yüz Bilginin Birliğinin Yeni Kuramı"nda ("Hyakuiși Şinron", 1874) felsefeye görev olarak bütün bilgilerin birleştirilmesi ve sınıflandırılmasını verdi. İlkeyi ("ri") şeylerin ilkesi ("butsuri", "fizik"in çevirisi olmuştur) ve ruhun ilkesi ("şinri", psikolojinin çevirisi olmuştur) olarak ikiye bölerek, ilke konusundaki tartışmayı sona erdirdi. İlkenin içindeki, "Yaşamın Üç Hazinesinin Kuramı"nın ("Jinsei sampô setsu", 1875) işlediği, sağlık, bilgi ve zenginliğe en yüksek değeri vermeye dayanan törel zorunlulukla, başkasının sağlığına zarar vermemeye dayanan yasal zorunluluğu birbirinden ayırdetmek gerekliydi. Aynı zamanda da, Konfucius'çu

tümdengelim yönteminin ve Konfucius'çu durağancılığın yerini, Mill'in tümevarımlı mantığının ve Comte'un üç durum yasasının alması gerekiyordu. Nişni, böylece, acunsal düzenle beşeri düzen, eğitimle hükümet, yönetim arasındaki süreklilikleri ortadan kaldırmayı sona erdirmeyi tamamlamış oluyordu. Ama, hakkın, hukukun ve eğitimin amaçları olan adalet ve iyi'lik de tek bir "insan doğası" içinde biraraya gelerek kök salıyordu. Hukukun, kişisel bağımsızlığı ve mülkiyeti güvence altına alması; eğitimin, Konfucius'çu iyi dileklilik erdemine ulaştırması gerekiyordu. "Siyasetle eğitimin birliği ilkesi gereğince, insanları yasalarla yönetmek, ahlâkla yönlendirmek" gerekiyordu. Siyasette, Nişi, Mill'in İnsancılığına Comte'un Bilimciliğinden daha yakındı. Devletin amacı, en çok sayıda kişinin en büyük mutluluğa sahip olmasıydı. Düzen ile ilerlemenin, ödevlerle hakların dengelenmesi gerekirdi. Her birey, "yaradılış bakımından, yaradılış olarak hür"dü, ama "herkesin, sahip olduğu hakların bir kısmını", düzeni güvence altına almak için (hükümdara) emanet etmesi" gerekiyordu. "Bilgelik ve yetenek sahibi" insanların, henüz cahil olan bir Japon halkı üzerine koruyuculuklarını, vesayetlerini uygulamaları gerekiyordu. Barış ülküsünün gerçekleşmesi, yaşam için mücadeleyle yürütülen uluslararası ilişkilerde olanaksızdı, güçlü bir savunma zorunluydu. Nişi, içinde yeralan ve itaat, kanatkarlık ve apolitizmden oluşan askeri töre öğütlediği sivil töreden tümüyle ayrı olan, orduyla ilgili temel metinleri yazan başlıca kişi olmuştur.

Yüksek aşamalı devlet memuru Kato Hiroyuki (1836-1916), devriyle birlikte gelişerek, doğal hakların savunmasından devletçiliğe geçti. Özgünlüğü, rejimi tümüyle Batılı bir yöne, evrimci maddeciliğe ve Spencer, Haeckel ve Buckle'nin tarihsel pozitivizmi düşüncesine çekmiş olmasıdır. Hiroyuki, daha 1861'de, hukuk devleti ve anayasal düzenin ulusların gücünün başlıca etkenleri olduğunu düşünerek, hukuk devleti ve anayasal düzenin ilk sistematik kuramcısı oldu. Ulusal incelemeler çığrı tarafından istenen temel devlete karşı, yönetenlerle yönetilenlerin kesin hak ve ödevlerle bağlı oldukları bir politikacılar

topluluğundan yanaydı. Almancayla ilgili incelemelerin öncüsü olan Katô, Alman anayasa hukuku anlayışını ülkeye J. C. Blüntschli'nin nasyonal liberalizmi biçiminde soktu. "Kokutai'nin Yeni Kuramı" ("Kokutai şinron", 1875) hukuk kuramını yeniledi. "Kokutai" bir ülkenin ayırdettirici özelliklerinin tümü, ve özellikle de, egemenliği elinde bulunduranın hükümdar ya da halk olmasına göre, monarşi ya da cumhuriyet olabilen siyasal yapısıydı. "Seitei", sözün tam anlamıyla "siyasal rejim"di: monarşi, ya despotik ya da "kişisel yönetim"; cumhuriyet ise, ya aristokratik ya da demokratikti. Bu adlar dizini, kimi zaman bazı değişkelerle, 1940'lı yılların sonuna kadar kullanıldı. Katô, doğal hakları "saçma sapan ve boş sözler" olarak nitelediği "Yeni İnsan Hakları Kuramı" ("Jinken şinsetsu", 1882) ile devletçiliği benimsedi. Doğanın "öncesiz ve sonrasız yasası", "Kyôja no kenri no kyûsô"ydu (1893) (Almanya'da, "Der Kampf ums Recht des Stärkeren und seine Entwicklung" adıyla yayımlanmıştır). "Para, zeka ve yetenek bakımından yoksul aşağı sınıflara, bunlar bakımından zengin olan yukarı sınıflar tarafından zulmedilmesi, temel ve kaçınılmaz bir doğal yasa"ydı. Yasanın uluslararası ilişkilerde de aynı olması nedeniyle, Katô, askerileşmiş devlet, "militarize devlet" önerdi. Bu devlette, haklar, devlet tarafından, ulusun gerçekleştirdiği ilerlemelerle orantılı olarak, aşama aşama veriliyordu: "(...) Bireysel hakların kazanılması kesinlikle ülkemizin geleceğine bağlıdır." Japonya'da, Batı ülkelerini yöneten zengin ve bilgili adamlar olan o "soylu ya da papaz sınıfından olmayan yüksek durumlu" kişilerin az sayıda olması nedeniyle, parlamentarizm için vakit henüz erken, ve en iyi rejim, bu kimselerle monarşinin kişileri arasındaki ittifaka dayanan bir aydın despotizmiydi. Bu düzende, "özel haklar" eşit, ama "medeni haklar"ını kullanmak yeteneğinde olanlar pek nadirdi. Aynı nedenle, devletin, güçlendikleri oranda özel işyerlerine devretmek üzere, başlangıçta ekonomiyi yönetmesi gerekiyordu. Katô böylece, oligarşi üyelerince uygulanmış olan politikayı öğütlemiş oluyordu. "Ahlâkın Ve Hukukun Evriminin İlkeleri"nin ("Dôtôku hôritsu şinka no ri", 1900) birincisi ben-

cillikti. Ama parçanın bütüne gereksinme duyması nedeniyle, bu içgüdü, aile, ulus ve hükümdara yönelik bir özgecilik içeriyordu. Geçerlikteki ahlâklar ve dinler, yapay, ama toplumsal düzene yararlı bir özgecilik aşılıyordu. Katô, Budizm ve özellikle de 1890 yıllarında saldırıya geçtiği Hıristiyanlık gibi dünyayı küçümseyen, önemsemeyen öğretileri reddediyordu: "Kokutai'miz, Tennô'nun üstündeki bir biricik Tanrı'yı yasaklar". 1900 yıllarında, resmi ideolojiye doğru bir adım daha attı. Avrupa sadece "die konstitutionelle Monarchie"yi tanıyordu. Japonya, yegane "konstitutionelle Patriarchie"ydi, çünkü hükümdarı aynı zamanda bir aile reisiydi. "(...) Tennô devlet, devlet de Tennô'dur". Yalnız Tennô, haklı olarak, "devlet benim" diyebilirdi. "İşte bunun içindir ki hükümdara sadakat ve yurtseverlik, biz kullar için bir aynı şeydir". Bu öğretinin Hobbes'çu temelleri, Japon anlam sistemine, çığır açmasına yetmeyecek kadar yabancı olmakla birlikte, bu öğreti, yine de, gelenekçi öğreticilerde olduğu gibi, aşamacılığı nedeniyle, parlamentarizmin kuramcılarında da önemli yankılar yapmıştır.

Devlet adamı Mori Arinori (1847-1889), 1886'da, Eğitim Bakanı olarak, Japonya'ya, ülkede 1946'ya kadar geçerli olacak olan öğretim sistemini kazandırdı. Bu kimse, Amerikan Protestan törebiliminin ve ilişki kurduğu Spencer ile U. Grant'in etkisi altında kalmıştır. Ve, işi, Japoncanın yerini İngilizcenin almasını düşünmeye dek vardırdı (1873). Belirli bir laiklikten; ("Religious freedom in Japan", 1872) ve "Kanlar ve Metresler"de ("Saişo ron, 1874-1875), belirli bir kadının özgürlüğüne kavuşması anlayışından yana oldu. Ama, desteklediği hürriyetin ("Life and resources in America", 1871) kötü kullanılması durumları nedeniyle demokrasiye karşı çıktı. Özelliği, bir seçkinler tabakası yetiştirmekle görevli imparatorluk üniversiteleriyle, ulusal ahlâk aşılamak amacına yönelik daha aşağı dereceli öğretim kurumları arasındaki karşıtlık olan bir öğretim kurdu. Her iki durumda da, "bilgi, ister salt bilgi, ister uygulanmış bilgi olsun, devlet için vazgeçilmez olandır" (bak. "Education in Japan", 1873). Mori, ısrarla, fiziksel ve askeri hazırlık, ve gelenekçilerin

tersine, yalnız ahlâkın değil, bilginin iletilmesi, aktarılması üzerinde duruyordu. Şintoist bir gelenekçi tarafından öldürüldü.

"Batı hukuku"nu ("Tasei kokuhô ron", 1866) ilk olarak Tsuda Mamişi (1829-1903) tanıttı. Bu kimse, yüksek memur olduktan sonra, Ceza Yasası'nın insan onuruna yaraşır duruma getirilmesi için çalıştı ve felsefe olarak "materyalizm"i benimsedi ("Yuibutsuron", 1895). Kanda Takahira (ya da Kôhei, 1830-1890) ilk modern ekonomi kitabı olan "Küçük Ekonomi El Kitabı"nı ("Keizai şogaku", 1867) yazdı ve o da yüksek memur oldu.

III. Liberal Aydınlıkçılar

Fukuzava Yukiçi - Fukuzava Yukiçi (1835-1901) Japon Aydınlıkçıları'nın somut örneğidir. Kendine, yurttaşlarını Batıdan alınmış yeni bir düşünce tarzıyla eğitme görevi verdi. Bağımsız kalmaya önem veren bir kişiydi, gazete yöneticisi oldu, Keiô Üniversitesi olacak olan kurumu kurdu; birçok söylev yazmıştır ve bu alanda öncüdür. Kore'nin modernleştirici hareketini etkiledi ve Meyci Çağı'nın en başarılı yapıtlarını yazdı. "Batı'daki Koşullar"ın okurları arasında oligarşi üyeleri de yeraldı, ve bu kimseler, iktidara gelmelerinden sonra onun başlıca haber kaynağı oldular. Toplumsal ve siyasal düşünceyle ilgili inceleme "Bilgiye Giriş"in ("Gakumon nu susume", 1872-1876) satışı 1 milyon nüshayı buldu. Genel okura yönelik bu kitaplar Amerikalı eğitimci Francis Wayland ile İngiliz hukukçu William Blackstone'dan ve onlar aracılığıyla da A.Smith ile Bentham'dan esinlenilerek kaleme alınmıştı. "Bir Uygarlık Kuramına Genel Bakış" ("Bummeiron no gairyaku", 1875), Guizot ile Buckle'dan esinlenilerek yazılmış bir siyaset felsefesi kitabıydı. Siyasi açıdan, Fukuzava, Ôkuma'ya yakın kalmıştır. "...Genel Bakış"la, düşüncesi, halk haklarından devletin ayrıcalığına, toplumsal atomculuktan kolektif bilince, evrensel bir "uygarlık"ın saltlaştırılmasından göreceliğe, idealizmden gerçekçiliğe doğru bir geçiş gerçekleştirmiştir.

Fukuzava bireyin oluşmasıyla her şeyden önce ilgileniyordu. "Şizokular"a, model olarak, işadamlarını, yüksek aşamalı devlet memurlarını ve bilim adamlarını önerdi. Uygarlığın, "Bilgeliğin ve erdemin ilerlemesi", "herkesin manen gelişmesi" olarak tanımladığı, özünden, temelinden zihinsel değerini belirtti. Getirdiği en yüksek erdem, bağımsızlık anlayışıydı ("dokuritsu"). Fukuzava'nın her zaman yinelediği söz, "bireysel bağımsızlıkla ulusal bağımsızlık" idi. Düşüncesinin temeli, hazcı olmayan ahlâkçı bir yararcılık olarak kalmıştır. Davranışların haklı, yasal, devindirici gücünün kişisel çıkar olduğu düşüncesindeydi. Ama, mutluluk, mal ve mülklerden yararlanmaktan çok, mülkiyet, bilgi ve onurun sonucuydu. Bunların güvencesi ise devletin varlık nedeniydi.

Fukuzava'nın devlet kuramları hiçbir zaman açık, aydınlık olmamakla birlikte, "Bilgiye Giriş"inki doğal haklar kuramınkine yakındı. Bu kitabın pek ünlü girişine göre: "Denilmiştir ki, gökyüzü diğerlerinden üstün hiçbir insan yaratmamıştır. (...) Bu, insanlar bu dünyanın şeylerinden tam bir serbestlikle yararlanabilir demektir. (...) Oysa (...) bilgeler ve aptallar, zenginler ve yoksullar vardır (...)." "İnsan hür doğmuştur. Ona gökyüzünden verilmiş olan hürriyet ve bağımsız olmak hakkı satılmaz ve satın alınamaz." Hükümet "halkı temsil eder ve işleri onun rızasıyla yürütür". Ama bu "toplumsal sözleşme"nin öbür yüzü de vardı: "Aptal halka, baskıcı hükümet. (...) Bundan bir tek, halkın aptallığı sorumludur". Dolayısıyla demek ki başkaldırı yasal değil, sadece, "bu uğurda kurban olmaya" dek varacak olan "ahlâki eylem"dir. Fukuzava her zaman, bireylerle devlet arasındaki bir "önceden kurulmuş uyum"a inanmıştır; onda bu gibi bildirimlerin ender olmasının ve örgütlü bir sivil toplum konusunda düşünceler bulunmamasının nedeni budur. Öte yandan, usa erişmek olanağına sahip olanlar sözleşmeye dayanan bağlar kurabilirlerdi. Tüm sosyopolitik kötülüklerin nedeni "zeki olmayan ve okuması yazması olmayan halk"tı; halk, korkuyla yönetilemezdi. "Yalnız, özenle öğrenmeye çalışmış olan (...) soylu ve zengin olur; tersi durumda, bayağı, değersiz ve yoksul olunur."

Gerçekliğe bağlanan Fukuzava, işi "ulusal bağımsızlığın amaç, bunun yolunun ise ulusu uygarlaştırmak" olduğunu düşünmeye dek vardırdı. Bazı refahlı ve saygın bireyler güçlü bir devlet istiyorlardı. Gerçekçiliğin bugünün "gerçek uygarlık"ını gözönünde tutmayı gerektirmesi nedeniyle, "asıl uygarlık" uzak bir geleceğe atılmıştı. Ülkeler, "yabanıl", "yarı gelişmiş" ve "uygarlaşmış" olarak aşamalandırılmış, aşama sırasına göre sıralandırılmışlardı. Batı, uygarlığın en ileri, ama henüz "tam olgunlaşmamış" aşaması, evresiydi. Kural olarak, uluslararası hukuku ve barış idealini reddetmeksizin, gerek ekonomik gerek askeri bakımdan, bir "hayvanlar dünyası" tarafından istenmiş olan "hayvanların cesaret ve gücü"ne sahip olmak gerekiyordu. Japonya Asya'dan çıkmalıydı ("Asya'dan Çıkmak" ["Datsua ron"], 1885)". Japonya'nın ülkesi Asya'da bulunmakla birlikte, ulusal anlayışı, Batı uygarlığına yerleşmek üzere orayı çoktan terk etmişti". "İnsan ne idüğü belirsiz arkadaşlarla düşüp kalkarsa, adına gölge düşmesine engel olamaz. Ben, içimin derinliklerinde, kötü bir arkadaş olan Doğu'yla ilişkimi kestim". Fukuzava, Panasyacılık'ı (Asya birliği akımını -ç.n.) tasarlayan kimse olmuştur: "Asya ülkeleri batı saldırısına karşı birleşmelidirler. (...) Japonya, doğu Asya'nın yönetimini üzerine alabilecek tek ülkedir". 1894'te şöyle yazmıştı: "Çin-Japon savaşı uygarlığın barbarlığa karşı savaşıdır".

1880'e doğru Fukuzava eşitlik yerine aşama sırasına, kılgılı bilgi yerine ahlâk ve heyecana ağırlık vermeye başladı. İnsanın yolunun doğal hiçbir yanı bulunmadığını söyledi. Ortak bilinç, toplumsal kümeler arasında, kimyasal tepkimelere benzeyen etkileşimlerle oluşurdu: bu, Japonya'da, "Şizoku"ların bilgisiyle soylu ya da din adamı sınıfından olmayanlar arasındaki etkileşimdi. Resmi öğretinin tersine, Fukuzava, "ulus" ("Kokutai") ile "yasalılığı" ve "hanedan"ı ayırdediyordu; ama aynı zamanda da, Japonya'da, fiiliyatta, bunlar birbirine bağlıydı. "Görkemli ve kutsal" "İmparatorluk Hanedanı" ("Teişitsu ron", 1881) "ilk doğmuş olan aile", "kalpleri birleştiren toplanma noktası", "Japon halkının zihnini çelen merkez"di. Eğitimin "Tenno'ya Saygı" ("Sonno ron", 1888) ve "ülkeye

hizmette sadakat öğretisi"ni aşılaması gerekirdi. Ama Fukuzava Şintoist mitlere inanmıyor ve imparatorluk hanedanının siyasal yaşama karışmasını reddediyordu.

Yaşamının son döneminde felsefi ve toplumsal sorunlara yöneldi. Eğitim ve kadınlar üstüne incelemeler yazarak, kadınların özgürlüklerine kavuşmalarını; sevgi, karşılıklı saygı ve sadakata dayanan karı kocalar öğütledi. "Yaşlı Fukuzava'nın Centuria'ları"nda ("Fukuo hyakuva", 1897), imparatorluk döneminin düşünce yaşamında sık rastlanan tinselci bir kamutanrıcılık geliştirdi: "hür bir yaşam gerçekleştirebilmek için güvenilir yöntem", dalgalanan dünyada ("ukiyo") bir "solucan" gibi yaşamak ve başarısızlık durumunda da kendini oyunuyla ("tavamure") özdeş kılmaktı. "Yaşlı Fukuzava'nın Özyaşamöyküsü" ("Fukuo jiden, 1898), Fukuzava'nın ve yeni Japonya'nın iyimser bir bilançosudur.

Öbür Öğreti'ciler - Japon Adam Smith'i adıyla anılan iktisatçı, gazeteci ve siyaset adamı Taguşi Ukişi (1855-1905) ülkeye klasik ekonomik liberalizmi getirdi. Meyci Japonyası'nda biraz ütopik olmuş olsalar bile, hükümete ve imparatorluk devri hükümetine, ve o dönemin diğer iki iktisat çığırı olan Alman tarihselci okulu ile sosyalizme karşı, "değişmez ilkeler" saydığı tezleri sonuna kadar muhafaza etti. Taguşi, "Japonya'nın Uygarlaştırıcı Açılışının Küçük Tarihi" ("Nihon kaika şoşi", 1877-1882) ile, ilk modern tarihçilerden biri oldu. İlerleme, durağancı aristokratik ve gösterişçi toplumdan, usçu, bilimsel ve teknik bilgili topluma gidiyordu. Ama, ulusal anlaşmazlıklardan, bölünmelerden dünya birliğine de gidiyordu; Taguşi ekonomik nedenlerle, gelişmeyi, yayılmayı destekledi. Modernleşme Batıda, soylu ya da papaz sınıfından olmayanlar, Japonya'da soylular tarafından yürütülmüştü. Güçlerini Tokugava Devri'ndeki miraslarından alan, soylu ya da papaz sınıfından olmayan Japonlar, en çok sayıda kişiye yararlı olabilmesi için, modernleşmenin yönetimini soyluların elinden almak zorundaydılar.

Ülkenin vaftiz edilen (1874) ilk önemli kişisi olan eğitimci Nakamura Masanao (ya da Keiu, 1832-1891) Yang Yang-Ming okulundan, Tanrı'nın Konfucius'çu Gökyü-

zü'yle özdeş kılındığı içkinci bir teolojisini ortaya koyduğu Hıristiyanlığa geçti. Batı'nın manevi gücünün temelini Hıristiyanlıkta gördü ve Tenno ile uyruklarını Hıristiyanlığı kabule çağırdı. Nakamura Masanao, kadın eğitiminin öncüsü olmuştur. Topluluğun başlıca ideologu, Ôkuma'nın çalışma arkadaşı Ono Azusa (1852-1886) oldu. Ona Azusa, Bentham'ın öğretisiydi ve insan davranışlarını zevk-acı ikililiğiyle açıklıyor ve devletin amacını en çok sayıda kişinin en yüksek derecede mutlu olması olarak görüyordu. Mahayana Budizmi'nden, özgecilik "gibi" benciliği alarak, özgeciliği hazların en büyüğü sayıyordu. Böylece, kamu yararının özel yarardan üstünlüğüne ulaştı. Üstelik, imparatorluk hanedanının amacının her zaman, halkın mutluluğu olması nedeniyle, Japonya'da bu ikisi birbirine karışmış durumdaydı. Dış politikada, Ono, insanlığın mutluluğu dileğiyle yurttaşlarının mutluluğu dileği arasında kararsız kaldı. Bu dileklerden birincisi onun, bağımsız ve eşit devletleri yöneten bir dünya hükümeti tasarlamasına yolaçtı. Ama, her Japonun yararının İmparatorluk'un gelişmesi olduğu fikri, iş başındaki rejimin nüfuz politikasını desteklemesi sonucunu doğurdu.

İmparatorluk Japonyası'nda Liberalizm - Gerçek anlamdaki liberalizm, ekonomiyle ilgili kanadı kısmen bir yana bırakılırsa, aydınlarla gazetecilerin benimsedikleri bir tutum olarak kalmıştır. İmparatorluk rejiminde, resmi ahlâktan gereğinden çok hoşnut oldukları için, ekonomik çıkarların, ücretlileri denetim altında tutma aracı olarak devlete gereksinmeleri yoktu. Anti bireycilik ve geleneksel "devlet memurları saygısı, halkı küçümseme" ("kanson mimpi"), bir sivil toplumun kurulmasını yavaşlatıyordu. İmparatorluk dönemine uygulanan "liberalizm", çok zaman, parlamentarizme bir bağlılığı, belirli bir hoşgörüyü, Batı kültürüne özel bir açılışı, yayılma aracı olarak ekonomi ve diplomasinin silahlı kuvvete yeğlenmesini belirtmek için kullanılmıştır. Bu anlamdaki liberalizm, resmi öğretiyle çeşitli uzlaşmaları kabul ediyordu ve iktidarın en yüksek çevrelerinde temsilcileri oldu.

IV. Radikal Aydınlıkçılar

İtagaki gibi, çok zaman Tosa tımarı kökenli olan radikal demokratlar (Şomin, Ueki, Baba) onun hareketinin şefleriydiler. Fransız Devrimi'nden ve Rus Popülizmi'nden esinlenerek, bu hareketin sol kanadını oluşturdular ve çok zaman da sonunda bu hareketten ayrıldılar.

Nakae Şomin (1847-1901) bir süre iş hayatına atıldı, ama özellikle gazeteci ve eğitimci olarak başarılı oldu. Çok klasik bir tarzı ve gerek Budizm gerek Konfucius'çuluk konusunda derin bilgisi vardı. Lakabı, Doğu'nun Rousseau'sudur. Eşitlikçiliği ve kurulu düzenin eleştirisini, devrinde ender olan, paryalar ve Aynular'a karşı ayrımcılık konusundaki ender görülen bir kaygıya dek vardırdı. İnsanoğlunun "kökensel temeli", "manevi özgürlük", "kalbin ve anlığın özgürlüğü"ydü. İnsanoğlu evrenseldi; Doğu'yla Batı arasında temel bir ayrım yoktu. Filozofun görevi, insanın iç engelleri olan kötü tutkulara ve dış engeli olan hükümete karşı uyarmaktı. Toplumsal sözleşme, içsel egemenlik yeteneğinde olan insanlar arasında imzalanmıştı. "Üç Ayyaşın Hükümet Konusundaki Diyaloğu" ("Sansuijin keirin mondô", 1887), ütopyacı Rousseau'cu ve ağzı kalabalık bir bilimci ile basit düşünceli, kolaycı bir yayılmacı militaristi ve tartışma özgürlüğü ile aşamacılığı göklere çıkaran uyanık ve ilgisiz, biraz da zevk düşkünü bir sahneye koyar. Şomin ilerlemenin otomatik olmuş olduğunu düşünmüyor ve uzun vadeli idealle yaşanılan anın olanaklarını birbirinden ayırdediyordu. *Sözkonusu olan, "halkın", Tenno tarafından* 1889 Anayasası'yla bahşedilmiş olan hakları"nı bu anayasayı gerçek bir kuvvetler ayrılığı, bütün yurttaşlara seçme ve seçilme hakkı tanınması ve halk egemenliği yönünde geliştirmekti. Uluslararası politikada, ideal olan, dünya çapında bir bağımsız ve barışçı devletler konfederasyonuydu. O an içinse, Japonya, üst sınıfların baskı aracı olan düzenli ordusunun yerine, yurttaşlardan kurulu ve kesinlikle savunma amacına yönelik bir milis koymalıydı. Demokrasi başlıca barış etkeniydi, çünkü halklar barışa önem verirdi. Ama yine de, Şomin'in Tenno konusundaki

anlayışı, biraz daha belirsiz olmakla birlikte, Fukuzava'nınkine yakındı. Japonlar sağduyulu ve ılımlı, ama entelektüel bakımdan yüzeyseldiler. Şomin, "Bir Buçuk Yıl" ("İşinen Yûhan", 1901) ömrü kaldığını öğrenince, bu boşluğu, "ekleme" yaptığı ("Zoku İşinen yûhan", 1901) bir felsefi kitapla doldurmaya girişti. Bu "Nakaeizm", Yunan-Roma İlkçağı'nınkilere ve Fransız 18. yüzyılınınkine yakın bir materyalizmdi. Sözkonusu "Nakaeizm", Japon materyalizminin soy ağacında, Ogyu Sorai'den Marksizme giden önemli bir yön işareti olmuştur.

Ueki Emori (1857-1892) "hürriyetin kanla satın alındığını" düşünüyordu. Sadakat, gerçek doğasını, birbirinin ardısıra, hükümdara sadakat, daha sonra yurda sadakat ve en sonra da yurttaşın kendi kendisine sadakati olarak kazanıyordu. Devletin "doğal hakların" güvencesi olmaktan başka hiçbir varlık nedeni yoktu. Ueki, türünün en radikali olan bir "Japonya İçin Anayasa Tasarısı" ("Nihonkoku kempôan", 1881) hazırladı. Bu tasarıda, rejim tek meclisli ve federal, Tenno'nun yetkileri sınırlıydı. Halk egemendi ve güvenlik, eğitim ve baskıcı bir hükümete başkaldırı hakkına sahipti. "Yasal" haklar, bu iş için belirli bir vergi ödeyenlere tanınmıştı. Ölüm cezası kaldırılmış, sanıkların hakları güvence altına alınmıştı. Her ülkenin bağımsızlığına özen gösteren bir dünya hükümeti kurulması dileği dile getiriliyordu. H.V.H.H.H.'nın gerilemesinden sonra, Ueki kendini Konfucius'çu ahlâkın eleştirisine verdi ve kadınlara oy hakkı, ayrıca fuhuşun kaldırılmasını istedi. Baba Tatsui (1850-1888), çok az bir evrimcilik farkıyla, benzer fikirleri savundu: buna göre, halk despotizmi devirecek ve Japonya güçlü duruma geldiklerinde kendini Avrupalı-Amerikalılara saydıracaktı. Bu kimse, imparatorluk rejiminin nadir siyasi sürgünlerinden biri oldu ve Birleşik Devletler'de "The political condition of Japan, showing despotism and incompetency of the cabinet and the aims of the popular parties"i (1888) yayımladı.

Kökeni soylu ya da papaz sınıfından olmayan Ôi Kentarô (1843-1922) Fransızcadan birçok hukuk ve siyaset kitabı çevirdi, sonra H.V.H.H.H.'nın şiddet eylemlerinin

büyük canlandırıcısı oldu. Tarui Tôkişi ile birlikte, işçilerle küçük köylülere dayanmaya çalışan Doğu Liberal Partisi'ni ("Tôyô jiyûtô", 1892-1893); sonra, Kore Boğazı Ortaklığı'nın işbirliğiyle, Büyük Japonya Derneği'ni ("Dai Nihon kyôkai", 1893) kurdu. Gerçekten, bireyci ve devrimci anlayışın gerilemesi durumunda, dışa yayılmanın halkın seferber edilmesi ve demokratikleşme yolunda bir etken olduğunu düşünüyordu. Ôi Kentarô, sosyalizmin ve ultra-milliyetçiliğin habercisi olmuştur.

Pek özgün bir kişiliği olan, Saigô'nun hayranı, daha sonra H.V.H.H.H. militanı Tarui Tokişi ise ulusal incelemeler çığırında ve Konfucius'çulukla yetişmiş ve Batı düşüncesinden az etkilenmişti. Sosyalizmi benimsediğini açıklayan ilk kişi oldu ve uyuşum ve iyi ahlâklılığın zaferini amaçlayan anarşizan Doğu Sosyalist Partisi'ni ("Tôyô şakaito", 1882) kurdu. Bu değerleri Uzakdoğu'ya özgü sayarak, öbür Panasyacı anlayışların pek çoğunun tersine, halkların eşitliği anlayışı içinde Çin'le konfedere bir Japon-Kore federasyonu düşündü.

V. Aydınlıkçılara Direnmeler

Aydınlıkçılara direnmeler Şintoist ve Konfucius"çu gelenekçiliklerin ve daha ılımlı bağdaştırmacı öğretilerin biçimlerini aldı. Ülkenin tinsel yönetiminden uzaklaştırılan Ulusal İncelemeler Çığırı, düşüncenin denetimi konusunda etkili kaldı. Bu çığırın öğrettikleri, günümüze kadar, aydın çevrede, marjinal kişiler sayılıyorlardı, ama çığırın 18. yüzyıldaki kurucularına duyulan ilgi hep pek büyük olarak kalmıştır.

Kesin biçimini alan resmi öğreti, oligarşi üyeleri arasındaki bir uzlaşmanın sonucuydu. Sözkonusu oligarşi üyelerinin başlıcaları, 80 yıllarından başlayarak, gelenekçi ve militarist Yamagata Aritomo (1838-1922) ile en "liberal"leri olan İtô Hirobumi (1841-1909) ve sarayın gelenekçileriydi. Bu sonuncuların önderi, Tenno Meyci'nin eğitimcisi ve saray danışmanı Motoda Nagazane'ydi (ya da Eifu). Bu kimse, Konfucius"çuluğun Şintoist çeşidinin "ulusal öğreti" olarak ilanını istiyordu. "Eğitimin Ana İl-

keleri" ("Kyôgaku taişi", 1878) tümüyle Konfucius"çuydu: ana baba sevgisi ve ailede saygı, toplum içinde doğruluk ve iyi dileklilik, ülke hizmetinde sadakat ve içtenlik. Tenno, "bilgeler"in danışmanlığıyla, feodal hiziplerin hırslarını gemlemeye ve aşırı bir modernleşmenin sonucundaki gerilemeye engel olmaya çalışarak, "eğitim ve hükümetin birliği"ni sağlıyordu. Öğretim üzerinde, Motoda'nın da Mori kadar etkisi oldu. Yazdığı el kitabı "Çocuk Eğitimi El Kitabı" ("kokumin dôtôku"), pek çok sayıdaki okul kitabı ve el kitabının ilkidir. Ama, oligarşi üyelerine göre, saray soylusu İvakura Tomomi'nin (1825-1883) Konfucius"çuluğuna karşın, öğretisinde hukuka ve tekniğe gereği kadar yer verilmemişti.

Bağdaştırmacı eğilimin en büyük temsilcisi Nişimura Şigeki'ydi (1828-1902). Yüksek aşamalı devlet memuru ve daha sonra da sarayda danışman olan bu kimse saraya oligarşi üyelerinden yakındı. Resmi öğretinin hazırlanmasında dolaylı olarak etkili oldu. Konfucius'çuluk'un "ülkenin manevi eğitimi ve hükümetinin birbirinden farklı iki şey olmadığı" ve "önemli olanın ahlâk" olduğu, "kurumların ikinci derecede oldukları" yolundaki fikirlerini muhafaza etti. Ama ahlâkı, hâlâ klasik değerlerin, geleneksel değerlerin saygınlığına değil, usa dayandırdı. Konfucius"çu toplumlara canlılık kazandırmış olmasına karşılık, kamu alanında, Kanfuciusçuluk'u izleyerek, onun sadece anlayışını muhafaza etmek gerektiğini düşünüyordu: "dileğim, Konfucius'çuluk adının kullanılmamasıdır". Nitekim, gerçekten, dogmacılığın, geçmiş hayranlığının ve köle ruhluluğun, uşaklığın yerini bağımsızlık anlayışının ve yabancı bilgilere açılmanın alması gerekiyordu. "Japon Ahlâkı" ("Nihon dôtôku ron", 1887), artık, Comte'un Üç Durum Yasası, ve özellikle Hıristiyanlık gibi, devlet aleyhine dönmeye daha elverişli, çağı geçmiş boş inançlara dayanamazdı. Nişimura, pozitivist bir epistemolojiyle, felsefi usla kavranmış bir metafiziği, felsefi usla kavranmış Konficiusçu bir ahlâkla biraraya getiren bir öğreti ortaya koydu. Hükümetin özü, yöneticilerin erdemi ve bu erdemin halka ulaştırılmasıydı. Nişimura, oligarşi üyelerinin panjüridizmini ve bürokratizmini eleşti-

riyor, kınıyordu. Hukuk, pozitif anlayış, ekonomik ve teknik gelişme ülkenin ilerlemesi ve bağımsızlığı için eşsiz, kusursuz yollardı. Ama ülkeye sadece Konfucius"çu ahlâk bir amaç belirleyebilirdi: güvenilirlik ve insanlık üstüne kurulmuş insan ilişkileri. "Ahlâkın kökü, temeli, kaynağı" imparatorluk hanedanıydı; içeriği ise kesin kararlı, azimli bir devletçilik. Kurumlar Nişimura'yı manevi ve ahlâki etkileri bakımından ilgilendiriyordu: sadece, modern toplumda savaşçıların törebiliminin temellerine destek olan kurumlar iyiydi. Böylece, Nişimura, bir yüksek soylular meclisinin oligarşi üyeleri karşısında bir denkleştirme ağırlığı olacağını umarak, H.V.H.H.H.'nın hemen bir parlamento toplanması isteğini destekledi. "Şizoku"ların ayrıcalıklarının muhafaza edilmesi, kılıç takma, özel öc alma ve geleneksel kendini öldürme muhafaza edilmiş olmalıydı. Zenginliğin, sanat ve edebiyatın gelişmesi, "toplum ahlâkı"na aykırı bir havailiğe yolaçıyordu. Nişimura, beşte dört "zengin ülke, güçlü ordu", ve, ödün olarak da, beşte bir "uygarlık ve Aydınlanmacılık" önerdi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
1889'DAN 1932'YE GELENEKÇİLİK, MİLLİYETÇİLİKVE LİBERALİZM

1889-1895 yıllarında önemli değişiklikler oldu. Rejim, 1889 Anayasası ve eğitim konusundaki 1890 tarihli imparatorluk buyrultusuyla kurumlarını süreklileştirdi. Japonya, Avrupa-Amerika dünyasının emperyalist ateşliliğini paylaşan bir güç oldu: Çin'e karşı zafer (1894-1895), hukukun Batılılaşmasını onaylayan eşitsiz antlaşmaların yürürlükten kaldırılması (1894/1899), Bokserler'e karşı bastırma hareketine katılma (1900); ve İngiltere'yle, Japonları Avrupalı-Amerikalılar'ın gözünde saygıdeğer duruma getiren ittifak (1902-1923); Ruslar karşısında kazanılan ve beyaz ırktan olmayan bir halkın Avrupalı-Amerikalılar karşısında kazandığı ilk zafer olan galibiyet; Kore'nin ilhakı (1910). 1895'te, Japonya küçük bir ülke iken, büyük bir devlet durumuna geldi. Milliyetçilerdeki, Avrupalı-Amerikalılar karşısında duyulan aşağılık duygusu yokoldu ve çok zaman da bu duygunun yerini onun tersi olan duygu aldı.

Batı teknikleri ve kültürüne egemen olundu. Artık, Japon modernliği diye bir şey vardı. Batı tarzında eğitilmiş ilk kuşak olan "Meyci gençliği" işte tam o sırada erişkin yaşa ulaştı. Bu gençliğin, toplumun ilerlemesine katılmak konusundaki evecenliği, sert ve gelenekçi bir ideolojinin etkisi altında kalarak hareketsizliğe mahkum duruma geliyordu. Aydınlar dünyasında, topluluğun yazgısıyla bireylerinki arasında bir kopma oldu ve bu kopma yavaş yavaş halk yığınlarına yayıldı. Tayşo Devri Demokrasisi (1910-1920 yılları) adıyla anılan devirde çözüm birey ve ultra milliyetçilikte arandı ve sonunda da ultra milliyetçilik 1932'den 1945'e kadar Japonya'yı egemenliği altına aldı.

I. Japonya ve Dünya

Çağdaş Japonya'da Dış İlişkilerin Görünüşü

Japonya'nın yalnızlığı özellikle büyük olmuştur. 1868'den önce, Japonya, Çin'in eşitsizlikçi uluslararası ilişkiler sistemini hiçbir zaman kabul etmedi (şadece, pek kısmi olarak kabul ettiği, 15. ve 16. yüzyıllardakinin dışında). Hükümetler üstü ruhani topluluklara (Budizm, Konfucius"çuluk) ait olma duygusu, Japonya'da her zaman, tektanrıcı bir ortamdakinden zayıf olmuştur. Japon dili çok tek başına bir dildir. Uluslararası ilişkilerin bir kültür ortaklığından doğmuş olduğu Avrupa-Amerika dünyasının tersine, Japonya dünya tarihinde ortaya birden çıkmıştır. Japon gerçeği, dünya tarihinde, en güçlünün hakkının saltanatı olarak algılandı. Japon ideali ise, kâh kozmopolitizmle, kâh bir Japonlaştırmayla özdeş kılınmış bir barış olarak algılanmıştır. Japonya'nın, dünyadaki, kimi zaman ya da gerektiğinde üstüste konulmuş görüntüleri, tarafsız, barışçı ve refah arayan bir ülkenin (ilk Meyci dönemi, 1945-1960 yılları, 1945 solundan bugüne); büyük bir dünya devletinin; 1960 yıllarından beri ise, diplomatik yönelimleri (Amerika'yla ittifak ya da "De Gaulle'cülük"), yeniden silahlanması, kültürel ilişkileri sivri ve geçmişteki ultra milliyetçilik örneğiyle varsayımsal sorunlar ortaya koyan, Anglosakson emperyalizminin kurbanı, dünya kültürüne temel nitelikte katkıları olan büyük bir ekonomik gücün görüntüsü oldu.

Asya'ya ("Ajia") aidiyet duygusu önce Kore ve Çin'in üzerine, daha dolaylı olarak da Hindistan ve Güneydoğu Asya'ya yayıldı. İmparatorluk döneminde, bir kültür ortaklığı ve Avrupa-Amerikalılara karşıtlık duygusu ile, geri ve yeteneksiz olarak değerlendirilen bir kıtadaki "Kokutai" ile/ve "uygar" bir ülkenin özünlü üstünlüğü arasında temel bir çelişki varoldu. Sadece bazı sosyalist ya da demokrat azınlıklar eşitlikçi bir yaklaşım ortaya koydular. 1945'ten beri, askeri yayılmanın son bulması ve kozmopolitizmin ilerlemesi, sorunu daha az tehlikeli duruma getirdi, ama ileri bir kapitalist ülkeyle çok zaman komünist bir Üçüncü Dünya arasındaki karşıtlık, aradaki uçu-

rumun varlığını sürdürmesi sonucunu doğurdu. Bugün, dış ilişkilerin egemen görüntüsü, "Japonya ile dünya"yı, arada tek tonluluk olmaksızın yanyana getirmektedir.

İmparatorluk Japonyası'nda Panasyacılık - Panasyacılık'ın vurucu gücü, Kore Boğazı Ortaklığı ("Gen'yoşa", 1881-1946) ile şubesi Amur Irmağı Ortaklığı ("Kokuryukai", 1900-1931; bu çeviri yanlıştır ve doğrusu Kara Dragon Ortaklığı'dır) oldu. Bu ortaklıklardan birincisi Tôyama Mitsuru (1855-1944), ikincisi ise Uşida Ryôei (1874-1937) tarafından yönetilmiştir. Panasyacılığın, Asya'ya Japonya tarafından yapılan kurtarıcı yardımın, Japonya'ya Asya üzerinde hak tanıdığına dayanan ultra milliyetçi öğretisi 1930 yıllarında hemen hemen resmi öğreti durumuna geldi. Uşida, "Çin'e Bakışlar"da ("Şina kan", 1913), Çin'in "düşük nitelikli ulusal karakteri"ni derin bir biçimde küçümsedi. Değeri herkes tarafından kabul edilmiş olan "Çin Üstüne" ("Şina ron", 1914) adlı kitabın yazarı Çinbilimci Naito Konan (1866-1934) ise, tersine, Çin'e büyük bir değer verdi ve Çin'in kültürünün gücünün, bu ülkenin siyasal bağımlılığından hiçbir zaman zarar görmemiş olduğunu saptayarak, yayılmacı sonuçlara vardı. Sun Yat-sen'in dostu ve çalışma arkadaşı Miyazaki Tôten (1871-1922) ise çıkar gütmeyen bir Panasyacılık uyguladı. "Geri kalmış ülkeler"in, deprem merkezlerinin Rusya, Çin, Hindistan ve Küba olduklarını söylediği emperyalizme karşı devrimini ilan etti. "Otuz Yıllık Bir Düş" ("Sanjûsannen no yume", 1902) adındaki özyaşamöyküsü başarılı bir yapıttı.

II. Rejimin ve Öğretisinin Süreklileşmesi

Hem modernleştirici hem de sonsuz olmak istediği için, gelenekçi olarak nitelendirilemeyen imparatorluk öğretisi, teokratik bir gelenekçilikti. Bu öğretinin özgünlüğü, özü bakımından milliyetçi olmasıydı. Bu milliyetçilik ise, halkçı değil, devletçiydi. Tokugava Devri'nin Şintoist Konfucius"çuluğunun doğrudan bir uzantısıydı. Şinto dinini, Batı tipindeki bir hukuku, Konfucius"çu kökenli bir ahlâkı ve devletin aile anlayışını ("Kazoku kokka

kan") tutarlı bir biçimde biraraya getiriyordu. Dayanağı, temeli, temel taşı, Tenno'nun ("Tenno şuşin şugi") ya da imparatorluk hanedanının merkeziliğiydi ("Koşitsu şuşin şugi"). Tenno aynı zamanda hem bir baba, hem manevi bir kılavuz, hem de bir devlet başkanıydı. Dünyada bu nitelikleri elinde toplamış olan tek kişi olduğu için de, onun hükümdarlığından yararlanmak, Japonya'yı, siyasal değil, tinsel ve ailevi nitelikteki bir topluluk durumuna getirmiş oluyordu. Resmi öğreti, büyüsel bir biçimde yinelenen kalıplaşmış sözler çevresinde eklemleniyordu. "Kendini insan biçiminde ortaya koymuş biricik Kami" olan Tenno, "çağlar boyunca biricik soyun çocuğu"ydu ("bansei ikkei"). "Hükümdarla halkın bir tek gövde biçiminde birleşmesi" ("kummin ittai"), hükümdarla uyruklar arasındaki ödev ve babalarla çocuklar arasındaki sevgi, şefkat bağlarından yapılmıştı. Hükümetin ilkesi, "hükümetin, dinsel (Şintoist) ayinlerin ve manevi eğitimin ("saiseikyo içi") birliği"ydi. Her Japon için, temel ilke ve kurallar, "hükümdara sadakat ve yurtseverlik" ("şûkun aikoku"), "ana babaya sadakat ve ana baba sevgisi"ydi ("şûko").

Devlet Şinto'su - Bugün uzmanlarca devlet Şinto'su adı verilen tapınaklar Şinto'su, imparatorluk hanedanı Şinto'su (tahta çıkma törenleri ve Tennô tarafından yapılan yıllık âyinler) ile, içlerinde bireysel ve ailesel uygulamalarla, siyasal kapsamdaki törenlerin birlikte bulunduğu asıl tapınaklar Şinto'sunu içeriyordu. Şinto din adamlarının "Kojiki" ile "Nihon Şoki"yi iyi tanımaları gerekirdi. Bu dinin önemli yerleri, İse'deki Amaterasu Tapınağı ile Tokyo'da Yasukuni Tapınağı'ydı. Buralarda, Tenno'nun hizmetinde ölmüş askerlerin Tanrılaştırılmış ruhlarına saygı gösterilirdi.

Yetkililer, yabancı ülkelerdeki törenlere (meçhul asker, v.s.) benzeyen "ulusal âyinler" sayarak ve Anayasa'mn güvence altına aldığı inanç özgürlüğüyle bağdaştığını öne sürerek, devlet Şinto'sunun bir din olmuş olduğunu kabul etmiyorlardı. Tarikatların Şinto'su rejimi destekledi. Rejim, Hıristiyanlık'tan ve bazı yeni dinlerden kuşku duydu. Ama, 1912'de, büyük dinsel toplulukların (Şinto, Budizm, Hıristiyanlık) desteğini sağladı.

1889 Anayasası - İtô Hirobumi'nin gözetiminde, çalışma arkadaşı İnu Kovaşi (1844-1895) ve danışman Hermann Roesler ile danışman Albert Mosse tarafından hazırlanan Büyük Japon İmparatorluğu Anayasası ("Dai Nihon teikoku kempô"), ülkenin Tenno tarafından kurulduğu günün yıldönümünde, ataları ve Kami'lerin önünde andiçen Tenno tarafından yürürlüğe kondu. Bu, bahşedilmiş, ihsan edilmiş bir anayasaydı. Hükümlerinde, Avusturya Anayasası'ndan ve L. von Stein ile R. von Gneist ve pozitivist "Staatslehre" okulunun temsilcisi iki danışmanın fikirlerinden esinlenilmişti. Ama bu hükümler, sözkonusu anayasanın birinci maddesiyle, başka bir ideolojik zemine nakledilmişti: "Büyük Japon İmparatorluğu'nda, çağlar boyunca bir tek olan, eşsiz olan bir Tenno'lar soyu hüküm sürmektedir." Tenno, sırasıyla, devlet bakanlarının, parlamentonun ve mahkemelerin yardımıyla, yürütme, yasama ve yargı gücünü uyguluyordu. Japonlara "yurttaş" değil, "uyruk" adı verilmişti. Halk kökenli biricik organ, üyeleri bu iş için belirli bir vergi ödeyen kişiler tarafından seçilen aşağı meclis ya da halk meclisiydi. Ama, seçimle iş başında getirilmiş bir meclisin varlığı, hürriyetlerin ve temel hakların güvence altına alınmış olması, hükümdarın haklarının kesin ve belirgin bir biçimde sınırlanmış olması, Japonya'yı "Doğu'nun ilk anayasal devleti" yapıyordu.

İtô, gelenekçi okulun anlayışını yansıtan "İmparatorluğun Anayasası Konusunda Yorumlar" ("Teikoku kempo gikai", 1889) yazdı. Buna göre, Tenno'nun "kutsal ve dokunulmaz" olduğunu öngören madde, "Kojiki"ye göre, "Kutsal Taht, Gökyüzü'yle Yeryüzü'nün ayrılması sırasında kurulmuş"tu. (...) İşte bundan dolayıdır ki hükümdar yasaya saygılı olmak zorundaydı, yasanın onun sorumluluğunu bağlamak gücü" yoktu. Hükümdarın hiçbir tartışmaya konu olmaması gerekirdi. Anayasa'nın uygulanmasının ayırıcı özelliği, lafzı dışındaki uygulamaların önem derecesiydi. Japonya, Tenno tarafından değil, "genro"lar (yaşlı, deneyimliler) kurulu demek olan oligarşi üyeleri tarafından yönetildi. Anayasa'nın 11. maddesi şöyleydi: "Tenno, ordunun başkomutanlığını yapar". Bu

madde, ordu tarafından, ordunun askeri konular bakımından bağımsız olmasını sağladığı biçiminde yorumlandı. Ama, tersine, göreneğin önemli olması, parlamentarist yorumlara yolaçtı, ki bu yorumlar da, yüksek sınıflar tarafından kullanılmaya özgü oldukları için, bugün "içrek" olarak nitelendirilmişlerdir.

İmparatorluk Buyrultuları ve Öğretisel Sentez - Rejimin temel nitelikteki öbür metni, eğitim konusundaki imparatorluk buyrultusu ("Kyôiku ni kansuru şokugo", ya da kısa adıyla "Kyôiku şokugo", 1890) idi. Bu buyrultu, İtô ile Motoda Nagazane arasındaki bir uzlaşmanın sonucu oldu. İçindeki ahlâki buyrukların hemen hemen tümü Konfucius"çuydu, ama Konfucius"çuluğa herhangi bir gönderme yapılmıyordu. Bu, "İmparator Atalarımız tarafından iletilmiş, (...) bugün de eskiden olduğu gibi dürüst, ve her yerde uygulanabilir, hiçbir şeyle çelişmeyen (...) bir yol"du. Böylece, ahlâka iki temel yanyana konmuştu: bunlardan biri, Şintoist, mitik-tarihsel; diğeri, Konfucius"çu tipte, mantıki-doğaldı. Buyrultu, iki yorumu yapılması gereken nitelikteydi: bunlardan birincisi evrensel, tümel tarafından kurulmuştu ve ondan türüyordu; evrensellik, tümellik, içinde ulusal özellikler bulunan bir dünyadaki kökensel halka ayrılmıştı. Buyrultu, ilk ve orta öğretim kurumlarında neredeyse dini bir yüceltmeyle karşılandı.

Resmi "İmparatorluk Buyrultusu'nun Yorumu" ("Şokugo engi", 1891) İnu Tetsujirô tarafından imzalandı." (...) Bireyler, büyük beni, yani topluluğu oluşturmaktan başka bir varlık nedeni bulunmayan küçük benlerdir". Ama, bu nedenle de, değerliydiler: Hiç kimsenin, bağımsızlık duygusunu yitirmemesi ve hiçbir zaman da hürriyete sahip olmak hakkından vazgeçmemesi gerekir." Devletin ailesel anlayışına göre, Tenno, birbirinin ardısıra, aile reisi, klan şefi ve devlet başkanıydı. İto, Ailecilik'in ("Kazoku şugi") klasik bir tanımını yaptı:

"Bir ırk, dil, din ve duygu türdeşliğiyle donatılmış, dış dünyadan uzun süre ayrı kalmış olarak (...), kamu yaşamında, anlık, müdrike ve soğuk hesap her zaman, insandan insana sıcak duygularla hafifletilmiş ve çok za-

man da dışta bırakılmış geniş bir köylü topluluğu olduk (...). Ülkemizin sanayiinde, (...) işverenle koruduğu kişi arasındaki bağ, varlığını (emekçilerle) onları çalıştıran, istihdam eden kapitalist arasında hâlâ sürdürüyor."

Temel nitelikteki öbür buyrultu, Askerlere Uyarı oldu ("Rikkaigun gunjin ni tamavaritaru şokuyu", kısaca "Ganjin şokuyu", 1882). Bu buyrultu her şeyden önce hükümdara sadakat ve apolitizm buyuruyordu. Bu, askerlerin gözünde, Tenno'ya, ayrıcalıklı bir yakınlık ve kendilerinin tarafsız hakem durumunda bulunmaları demekti. Bu buyrultu metnine kışlalarda dini bir biçimde saygı gösterildi. Bu buyrultu, 11. maddesi ve buşido ile, imparatorluk kültünden, seçkincilikten, Ailecilikten, (simgesi, solmadan önce düşen kiraz ağacı çiçeği olan) bir kendini kurban etme olan bir gizemcilikten ve ruhun tekniğe ve miktara üstünlüğü inancındaki güçlü bir idealizmden meydana gelmiş olan "askeri anlayış"ın kaynaklarından biri olmuştur. Durum gereği çıkarılmış olan çok sayıdaki buyrultu arasında, savaşa girmeyi bildirenler, Tenno'ya düşen barışı sağlama ve maneviyat yükseltme görevini dile getiriyordu.

Resmi Öğretinin Üstünlüğü - Rejimin, sonuna kadar, iki tabusu oldu: "Kokutai", yani Tenno'nun kutsallığı (Uşimura Kanzo Olayı, 1891) ve ülkenin kökeni (Kume Kunitake Olayı, 1891); ve, bunlarla herhangi bir öğretisel tutarsızlığı olmamakla birlikte, kapitalizm (Morito Tatsuo Olayı, 1920). Çalışma mevzuatı, kısa, Fabrikalar Yasası'ndan (1911/1916) ibaret kaldı. Sosyalizm sürekli olarak baskı altında tutuldu. 1911'de, anarşist Kotoki Şusui ile arkadaşlarından on birinin idamı kamuoyunu sarstı. Yurttaşlık Yasası konusundaki anlaşmazlık (1889-1892), Hozumi Yatsuka önderliğindeki gelenekçilerin zaferiyle sonuçlandı. Meyci Çağı'nın sonunda, yavaş yavaş bir merkeze bağlanan sayılamayacak kadar çok sayıda yardımlaşma, gençlik, kadın ve eski asker derneği kuruldu. Okul kitapları resmileşti (1903). Devlet Şintosu'nun merkezileşmesi arttırıldı (1908). 1908 Yılı'nın Buyrultu'su ("Boşin şoşo") insanları kanaatkârlığa ve çaba göstermeye çağırdı. Radikal bir enternasyonalizm ve antimonar-

şizm öğütlemeyen tüm öğretiler, kendi öz ideallerini "İmparatorluk İradesi"ne özdeş kılabildiler. Böylece, Tenno, kimileri için bir muhafaza, kimileri için de bir yenileştirme simgesi oldu, ama gerçek Tenno her zaman tutucuydu.

III. Siyasal ve Kültürel Değişmeler

Siyasal Evrim - Rejimin işleyişini, birinin başlangıcı Ôkuma'ya, öbürününki İtagaki'nin partisinin İto'nun yandaşlarıyla birleşmesine dayanan kurulu partilerin yükselişi değiştirdi. Bürokrasi ve feodal hiziplerle geçişme durumuna giren bu partilerin politikası, ilkelerden çok, aferist pragmatizme dayandı. Bunlar, imparatorluk hanedanının hizmetini parlamentarizmle bağdaştırıyorlardı ve Ôkuma soyununki daha liberaldi.

Çin'le savaş sırasında başlayan gelişme ve hızlı sanayileşmeyle birlikte ortaya yeni bir demokratik muhalefet çıktı. Bu muhalefetin, birbirini büyük ölçüde kapsayan dört bileşeni vardı: bütün yurttaşlara oy hakkı tanınması için hareket, barışçılık, Hıristiyanlık ve sosyalizm. Sözkonusu muhalefet, törel ve insanlıkçı bir idealizme dayanıyordu. 1900-1910 yıllarında, katıksız tinselciler, Liberaller ve Sosyalistler ayrıldılar.

1922'den itibaren, Saionji Kimoşi (1849-1940) tek "genro" olarak kaldı. Merkezi kurumun bu hemen hemen yokolması yeni bir merkez aranmasına yolaçtı: bu merkez, aşağı meclis ya da halk meclisi, daha sonra da ordu oldu. Tayşo Demokrasisi ("Tayşo demokuraşi"), Çin ve Rus devrimleriyle demokrasilerin 1918 zaferinin teşvik ettiği bir liberalizm, sosyalizm ve kozmopolitizm patlamasıydı. İlkesi ise, parlamentarizmin otoriter kurumlar karşısında kendini ortaya koymasıydı: bu otoriter kurumlar, imparatorluk hanedanı, Özel Kurul, Yüksek Meclis ya da Soylular Meclisi ve orduydu. Meyci Tenno'nun ölüm ve onun ölümünden sonra hayatta kalmayı reddeden saygın general Nogi Maresuke'nin (1849-1912) harakiri yaparak karısıyla birlikte ölmesi bir devrin sonunu simgeliyordu. Kamuoyunun Nogi'nin yaptığını saygıyla karşılayanlar ve gülünç bulanlar olarak bölünmesi üzerine, feo-

dal ahlâk sorununun güncelliği kendini keskin bir biçimde ortaya koydu. Her iki Anayasacılığı Koruma Hareketi ("kensei yôgo undô", 1912-1913 ve 1924), Alt Meclis (ya da Halk Meclisi) (1918-1922. 1924-1932) tarafından desteklenen parti hükümetleri kurulmasıyla sonuçlandı. Halk gösterileri birbirini izledi. Öğrenci, işçi, köylü hareketleri, ayrıca parya (1922) ve feminizm hareketleri de görüldü. Bununla birlikte, Tayşo Demokrasisi'nin iç ve dış sınırları olmuştur. Tayşo Demokrasisi'nin programının bütün yanlarını sadece bazı fikra yazarları, gazeteciler ve üniversite öğretim üyeleri biraraya getirmiştir: bu yanlar, parti hükümetleri, bütün yurttaşlara oy hakkı tanınması, temel hürriyetler, uluslararası yumuşama ve silahsızlanmaydı. Diğer grupların (kurulu partiler, işverenler, yüksek aşamalı devlet görevlileri) sadece bazı kısmi amaçları vardı. Ultra milliyetçilik ve komünizm 1919'da ortaya çıktı. 1925'te, Ôkuma soyu yandaşları topluluğu, aynı zamanda, hem bütün yurttaşlara oy hakkını, hem de "amacı "Kokutai"yi (Tenno'nun kutsallığını -ç.n.) değiştirmek ya da özel mülkiyet sistemine karşı çıkmak olan bir derneğe" katılan herkesi suçlu ilan eden kanunu kabul ettirdi. Böylece, "Kokutai" kavramı bir yasa metninde ilk olarak yeralmış oluyordu. Bütün yurttaşlara oy hakkına dayanan ilk seçim sırasında çok sayıda komünist tutuklandı (1928-1929). Japonya Milletler Cemiyeti'ne girdi (1919-1933); ama, batının ırkçılığı karşısında şaşkınlığa düştüğü ve askeri yayılmacılığa yeniden başlamaya karar vermiş olduğu için, ilk çıkan da o oldu. Bu dönemde, Japonya'da, aynı zamanda hem, "zengin ülkeler"in kurbanı "yoksul ülkeler" arasında bulunduğu, hem de büyük devletlerden biri olduğu inancını taşıyordu. Böylece, Tayşo Demokrasisi, bazı bakımlardan, ultra milliyetçi rejimin habercisi oldu.

Kültürel Evrim - 1886-1890 ile 1945 arasında, aydın çevreler ve üniversite çevrelerinin gözleri Almanya'ya çevrildi. Ama, Anglosaksonlar, siyasal ve ekonomik alanda en çok ilişkide bulunulan ülkeler olmayı sürdürüyorlardı. 1895 ile 1905 arasındaki on yılda, modernleşme, tersine bir sonuçla, otoritarizmin artması ve "modern

ben"in sıradanlaşması biçiminde gerçekleşti. Böyle olunca da, gençlik rahatlıkla, sıkıntılı, sefih ve edebi olarak nitelendirildi. Aydınlar dünyası, filozof Onişi Hajime'yle (1864-1900), eğitim konusundaki Buyrultu'nun hegemonyacı savlarına ahlâki özerkliği karşı çıkardı. Ama, bunun tersi bir sonuçla, ortaya, İnu Tetsujiro, Miyake Setsurei ve İnu Enryo ile, doğu felsefesi, ya da, Batı idealizmiyle Budizm'in sentezi olan Japon idealizmi çıktı. Bu idealizmin içinde, samsara[4] ile nirvana[5] arasındaki diyalektik özdeşlik fikri "gerçeklik 'gibi' fenomen"in ("genşo soku jitsuzai") ve "olması gerekmek 'gibi' olmak"ın mantığı oldu. Bu formüller tersine çevrilebilir. Verilmişin bu onanmasının siyasal alana aktarılması milliyetçiliğe varıyordu. Üstelik, materyalizmle idealizm arasındaki karşıtlığı böylece aşmış olmak kanısı, Japon "Kokutai"sinin çağdaş sorunlara çözüm olduğu fikrini güçlendirdi.

1905-1925 döneminde, ortaya birden, Kişiselci ya da Yeni-Kant'çı bir törel idealizm çıktı. Yazar Natsume Sôseki (1867-1916) "ben"e devlet üstünde "öncelik" vererek, yüzeysel kalmış olan bir moderniteyi içselleştirmeyi önerdi. İçerdiği sinirsel yorgunluk ve insanın özündeki bencilik nedeniyle, bu girişimin sonucu konusunda kötümser olduğu için de tinselcilik yönünde değişti. Tayşo anlayışını en iyi temsil eden, Şirakaba okulu yazarlarıydı: bunlardan, Muşanokoji Saneatsu (1885-1976), kişisel gelişmeye yönelik topluluk Yeni Köy'ü kurdu; kötümser olan Arişima Takeo (1878-1923), "Bir Bildirim"de ("Sengen hitotsu", 1922) gelecek olan devrimde küçük burjuvaların oynayacağı rol bulunmadığını söyleyerek intihar etti. Doğru, güzel ve iyiyi liberal Kişiselci Abe Jirô (1883-

[4] "Varlıkların göçü" anlamında Sanskritçe kelime. (Brahmanlara göre, "yeniden doğuşlar" eylem kanununun birer sonucudur (karman'). Sonsuz bir zincir olan samsara, durmadan dönen bir tekerlek biçiminde temsil edilmiştir. Bütün Hint öğretileri bu çevrime son vermeye, dolayısıyla da ruhun kurtuluşunu gerçekleştirmeyi sağlayacak bir yol bulmaya çalışmıştır." (Meydan Larousse Ansikl.) (ç.n.)

[5] "Buddhacılıkta ruhu, bir bedenden ötekine göç ederek (samsara), çeşitli yaratıklar halinde yaşamaktan kurtaran en yüksek mertebeye verilen ad". (Meydan Larousse Ansiklopedisi) (ç.n.).

1959), Yeni-Kantçılık'tan kaynaklanan Kültüralizm ve Tinselci "kyoyo-şugi" (kültür-izm) övdü. Ama 1920'ye doğru bireycilik geriledi. Ekonomi, toplum ve kültür kuramları modası Marksizm ve milliyetçiliğe güç kazandırırken, "kyoyo şugi" de gelenekle ve onun içinde de milliyetçilikle karşılaşıyordu.

IV. Geleneksel İlkelere Uygunluklar

Anayasa Hukukunun Gelenekçi Çığırı - Anayasa hukuku uzmanları özellikle ikinci "Staatslehre"nin ikinci kuşağı P. Laband, G. Anschütz ve G. Jellinek tarafından yetiştirilmişlerdir. İto'nun ardından, tarihselci ya da gelenekçi okul, fikirlerini, Tenno'nun egemenliği ("Tenno şuken setsu") savını desteklemek üzere, Ulusal İncelemeler Okullarına yöneltti. Profesör, yüksek aşamalı devlet memuru ve saray danışmanı Hozumi Yatsuka'nın (1860-1912) kitaplarından birinin adı "Anayasa Hukuku El Kitabı'dır ("Kempô teiyô", 1910). "Hukukun kendine özgü bir varoluşu yoktur"; bu, "belirli bir toplumun temel ilkelerinin anlatımı"ydı. Hukuk bilimi değil, bir "Kokutai"ler bilgisi vardı. Tek gerçek monarşik "Kokutai" Japoncaydı; zira, yabancı monarşiler halkla uzlaşmalar sonucu ortaya çıkmıştı. İster böyle bir uzlaşmadan, ister bir hükümdardan gelsin, otorite, hukukun değil, bir erkin sonucuydu. Tenno'nun özel kişiliği görevinden önce gelirdi ve kamu alanı da bu kişiliğinin yayılmasıydı. Japonya, töresinin kaynağı atalara saygı olan bir aileydi. Japonya'nın başı Tenno üzerinde toplanan ana baba sevgisi sadakat durumuna geliyordu ve ataları Kami'lerin kültüyle özdeşti. Gelenekçilerde sık rastlanan bir fikre göre, Yunanistan ve Roma'da böyle ilkeler varolmuş, ama Hıristiyan ve modern Batı, hürriyete, eşitliğe, refah ve kişisel yararın peşinden koşmaya, evrensel hayıra doğru yön değiştirmişti. "Kul, devletsel egemenliğe mutlak ve sınırsız biçimde boyun eğer. Bu tam boyun eğiş nedeniyle, tam bir korumadan yararlanır, ve bu nedenle de bazı yetkilerden yararlanır". Yürütme, yasama ve adalet organları, üzerlerinde Tenno'nunkinden başka irade bulunmayan araçlardan

başka bir şey değildiler. Bu organların personeli sadece, içinde, seçilmeleri bir yetki verme, yetkili kılma değil de bir ayıklama tarzından başka bir şey olmayan parlamenterler de bulunan devleti temsil ediyordu. Halkın "çocuksu" düzeyi nedeniyle, partiler kaçınılmaz bir kötülüktü. Tenno'nun, özellikle "şayet, beslenme ve barınma gereksinimini devletin karşılamasını isteyen bazı partiler kurulursa", Tenno'nun anayasayı askıya alması gerekirdi.

Hozumi'nin tilmizi olan Profesör Uesugi Şinkişi (1878-1929) fikirlerinin ultra milliyetçi bir değişkesini ortaya koymuştur. Şinkişi, bu yapıtında, bireyin devlete katılmasının yollarını ayrıntılarıyla anlatmaya çalıştı. İnsanoğlu düzen ve işbirliği isteği olduğuna göre, "itaat etmek için davranan insan kendi içinde taşıyor"du ve "ahlâkın en yüksek belirtisi"ydi. "Devlet gücünün varlık nedeni, doğal olguyla tinsel işlemin birliğinde"ydi. Devletin asıl doğası ise, ancak, "kulların ruhu Tenno'nun yüce iradesinden ayrı olmayan Japonya'da gerçekleşmiş"ti. Uesugi'nin programı, düşüncenin denetlenmesi, "herkesi asker durumuna getiren bir ulusal toplanma; yığının, kalabalığın, "tek bir kalp halinde birleşmiş bir, bütün yurttaşlara tanınan oy hakkı" ve Tenno'nun dünya egemenliğiydi. Bu fikirler, ultra milliyetçi rejimde, yarı resmi nitelik kazandı.

İş Çevrelerinin ve Tarımsal Çevrelerin Söylemleri - İlk Meyci döneminde, iş çevreleri bürokrasiye bağımlıydı ve kazanç sağlayan etkinliklere düşman bir değerler sistemi vardı. Daha sonra, iş çevreleri kendilerine güven sağladılar. Sıcak duygular öğretisini ("onjo şugi", paternalizm olarak çevrilmiştir) benimsediler. Bu söylem, özellikle, birbiriyle sıkıca ilişkideki iki dernek olan İşbirliği Derneği (Emek-Sermaye) ("Kyoşokai", 1919-1946) ile Konfucius'çu "şibunkai" ("Kültürün Hakikiliği Derneği (1918-1945) tarafından işlendi ve bu iki derneğin her ikisine de egemen olan kişi ise Şibusava Eyiyiçi'ydi (1841-1931). Japon iş adamları kazancı ulusal büyüklüğe, rekabeti uyuşuma, Tokugava Devri anlayışını idealist samuraylar anlayışına bağımlı kılmakla övünüyorlardı. Bu, "savaşçının yolu 'gibi' bir girişimcinin yolu"ydu. Japon girişimi, işverenle işçiler arasındaki ilişkiler soğuk olan,

sözleşmeye dayanan Batı tarzı girişimin tersine, karşılıklı iyi dileklilik ve saygıya dayanıyordu ve bu durum bir iş mevzuatını ve ücret artışlarını gereksiz kılıyordu. Batının rekabeti ve serbest girişim kanıtı ikinci derecede kaldı. Tayşo Çağı'nda, üzerinde durulan nokta, feodal otoritarizmden, kişiliğin gelişmesinin çerçevesi olarak işyerine, ve sendikacılığın kabulüne, yer değiştirdi.

30'lu yıllarda, ultra milliyetçiliğin antikapitalizmiyle karşı karşıya olan büyük işyerleri, ülkeye bağlılık ve özveri protestolarını artırdılar; bu gelişmenin ve kurulu partilerin bırakılarak aşırı hiziplerin benimsenmesinin baş mimarı, Mitsui'nin müdürü İkeda Şigeaki (ya da Seihin, 1867-1950) oldu.

Alman tarihselci okulu iktisatçıları Kanai Noburu (ya da En, 1865-1933) ve Kuvata Kumazo (1868-1932) "Şakai seisaku gakkai"de ("Verein für Sozialpolitik", 1896-1924), liberalizm ve sosyalizmi önlemek için Bismarck'çı tipte bir sosyal mevzuat önerdiler. Sözleri, işadamları ve yetkililerden çok sosyal hareketin yöneticileri tarafından dinlendi.

Tutucu agrariyanizm, tarımcılara ast ama onurlu bir yer veren, değerler geleneksel sistemini benimsemişti. Eğitimci Yokoi Tokiyoşi'nin (1860-1927) 1890 yıllarında bu sistemin ana temasının değişmesinde katkısı oldu: tarımcılar, çiftçiler artık maddi kaynakların değil, vücut ve zihin sağlıklarıyla, askeri erdemleri ve Tenno'yla kalp yakınlıklarıyla, ulusun manevi kaynaklarının temeliydiler.

Aydınların Devletsel Milliyetçiliği - Çin karşısında kazanılan zaferden başlayarak devletsel milliyetçilik halk milliyetçiliğini ikinci plana itti. İlk, meslekten felsefeci İnu Tetsujiro (1856-1944) resmi ideolojinin, ardından, Şogyu'nun yanında Japonizm'in hazırlanmasına katkıda bulundu. Konfucius"çuluğu üniversite dersi, ulusal ahlâkın ve 30 yıllarında da Panasyacılık'ın temeli durumuna getirdi. Hıristiyanlığa, "Yamato'nun[6] ruhuyla bağdaşmadığı" için saldırdı. Devrinin gençliğinin aynası Takayama

[6] "Japonya'nın ilk adı". (Meydan Larousse) (ç.n.).

Şogyu (ya da Rinjiro, 1871-1902), birkaç yılda, milliyetçiliğe, estetizan egotizme ve Niçiren Dini'ne geçti. "Japonizm"i ("Nihon şugi", 1897), resmi öğretinin bir değişkesiydi. "Irklar için nihai mücadele"de Japonya Ari-olmayanların şampiyonu olacaktı. Irk ("jinşu") kavramı, sık sık, ancak art Meyci döneminde kullanıldı. Bugünkü Fransızcada, "halk" ya da "ulus" demek olan "minzoku"nun "ırk" olarak çevrilmesi kabul edilir, nitelikte değildir.

Aydınlar ve üniversite öğretim üyelerinin resmi öğretiye desteği kendini 1945'e kadar gelişen üç türde ortaya koydu: ulusal ahlâkla ilgili incelemeler, yayılma savunmaları ve Japon anlayışıyla ilgili kültür tarihi incelemeleri. Bunlardan, birincisinin sıradan bir örneği, 1904'te eğitimci Hibino Yutaka (ya da Hiroşi, 1866-1950) tarafından yazılmış ve "Nippon shindô ron or the national ideals of the Japanese people" adıyla çevrilmiş olan kitaptır. Yayılmanın en etkili savunucuları Tokutomi Soho ile, başlangıcı onun hareketine dayanan Hıristiyan gazeteci Yamaji Aizan (1864-1917), siyaset adamı Goto Şimpei (1857-1929) ve çocuk edebiyatının öncüsü İvaya Sazanami (1857-1929) oldu... Japon anlayışı konusundaki incelemeler, günümüze kadar klasik kalmış görüntüler geliştirdi: Japonya'da, tin, ruh; toplulukçuluk, "Gemeinschaft", uyum, süreklilik, heyecan, etkincilik; Batıda, bireycilik, maddecilik, "Gesselschaft", çatışma, sözleşme, kopmalar, bozuşmalar, anlıkçılık, soyutlamalar. Burada, Ulusal İncelemeler'in filolojik geleneğini modernleştirmiş olan Yamada Yoşio'yu (1873-1958) anmak yerinde olur.

Nitobe İnazo - Aristokratik çevrede gelişmiş Hıristiyan, eğitimci, sömürge idarecisi ve uluslararası kişi Nitobe İnazo'nun (1862-1933) fikirleri, geniş anlamdaki liberalizmi temsil edecek nitelikteydi. "Bushido: The soul of Japan" (Amerika Birleşik Devletleri, 1899) bu geleneği, seçkinler için yeni bir törebilimin temeli durumuna getirdi. Halk arasında ortalığı kasıp kavuran sosyalizm ve sıkıntıya karşı, bir, "Karakterin Oluşumu" ("Şûyo", 1911) ahlâkı gerekliydi. Nitobe, sözleşme değil, statü üstüne kurulu bir toplum, demokratik bir monarşi, yerlilere say-

gılı bir "tinsel, zihinsel sömürgeleştirme" ve Birleşik Devletleri tarafından, Mançurya'nın işgali de dahil olmak üzere, yayılma politikasının kabulünü istedi.

V. Art MeyciDöneminin Aykırılıkları

Tokutomi Sohô - Tokutomi Sohô'nun (1863-1957) "Geleceğin Japonya'sı" ("Şorai no Nihon", 1886) ve "Yeni Japonya'nın Gençliği" ("Şin Nihon no seinen", 1887) çok büyük bir başarı kazandı. Onun, "heimin şugi"si (demokrasi, sözcüğü sözcüğüne, "soylu ya da papaz sınıfı üyesi dışı'lık"ı) kaynağını Taguşi Ukişi, Smiles ve özellikle de Spencer'den alıyordu. Yalnız batı ahlâkı "sanayi toplumu"yla uyuşabilirdi. Japonya'nın "dünyanın bütün uluslarının dükkanı" olması gerekirdi. Liberal demokrasi, yerel, yöresel ekonomi, bireycilik, pratik ve yenilikçi zeka zafer kazanmalıydı. Sohô, ekonominin siyasetten, özelin genelden, çekirdek ailenin "aile despotizmi"nden, sıradan insan ve ahlâkın rejim tarafından gerektirilen feragatten üstünlüğünden yanaydı. Çin'le savaş sırasında, resmi öğretiye, yankılar yapan bir dönüşle, ekonomik milliyetçiliğine ve içindeki "dünyanın eğilimlerini hesaba katmak" tasasına daha "gerçekçi" bir görünüm kazandırdı. Tokutomi Sohô, 1945'e kadar, rejimin en popüler sözcüsü olmuştur.

Halkçı Milliyetçilik - Halkçı milliyetçilik 1880 yıllarının sonunda, diplomatik uzlaşmalar ve yöneticilerin yabancılar karşısında kendilerini batı tarzı yüksek sosyete yaşamına alıştırmaya çalıştıkları şenlik sarayı Rokumeikan'ın simgelediği "Avrupalılık"ın temsil ettiği olumsuz kimliğe tepki olarak ortaya çıktı. "Ulusal öz"ün ("kokusu": nationality") savunulması, geleneklere "önsel" bir sadakatten değil, modern devletin zorunluluklarından, bağımsızlıktan ve ulusal birlikten çıkarılmıştı. Milliyetçilik, dünya tarihinin bir görünüşü içinde, klasik olarak kalacak olan iki düşünceyle bütünleşiyordu: en ileri aşaması Batı olan tekçizgisel bir ilerlemenin yeniden tartışma konusu yapılması; bireyin insanlığa katkılarının hesaba katılması zorunlu aracılığı olarak ulus. Böylece, halkçı

milliyetçilik, aykırı bir biçimde, bireyin ve insanlığın, ve aynı zamanda, vakanüvisliğin uygarlıkların karşılaştırılmasına yöneltilmesine katkıda bulunmuş oldu. Resmi öğretinin tersine, halkçı milliyetçilik, ulusla, onun bir kısmından başka bir şey olmayan devlet ve özgür yurttaşlardan oluşan toplum. Bu öğreti Avrupa milliyetçiliklerininkine yakındı ve bugünkü muhafazakarlığın öncülerinden biri oldu. Temsilcileri, genel olarak, içerde halkın haklarını, dışarda ise devletin ayrıcalığını savundular, ama siyasal düşünceleri çok çeşitli oldu.

Etkili filozof ve gazeteci Miyake Setsurei (ya da Yujiro, 1868-1945) "Evren"de ("Uşû", 1908), en yüksek ideale yönelen bir düzen görüyordu. Japonlar, içlerindeki aşağılık duygusundan kurtulmalı ve Çin heyecanı ile Hint iradesi ve Batı zekasının bireşimini yaparak dünya kültürüne katkıda bulunmalıydılar. "Doğrunun, iyinin ve güzelin insanı Japonlar" ("Şinzenbi Nihonjin", 1891) kendilerini tüm dünyanın bilgilerinin incelemesine veriyor, uluslararası adalet için çalışıyor ve ince sanatlar uyguluyorlardı. Ama, aynı zamanda da, bilim ve tekniklere aşırı hayranlıkları, iş yaşamında dürüst olmamaları ve Batı'nın estetiğini maymun gibi taklit etmeleri yüzünden, "yalana, kötülüğe ve çirkinliğe bulaşmış" durumdaydılar ("Giakuşu Nihonjin", 1891). Setsurei, hep, kaba kuvvetten ve savaştan yana bir kimse ve kesin kararlı bir yayılmacı olarak kaldı. Manevi ve ahlâki özerklik konusunda kesin bir tutum benimsemişti, bürokratizasyonun Japonlara aşıladığı "köle ruhu" onu kaygılandırdı, toplumsal sorunun habercilerinden biri oldu, bütün yurttaşlara -ve karısıyla birlikte kadınlara da- oy hakkı tanınmasına çalıştı ve Tayşo Demokrasisi'ne katıldı.

"Yakın Geçmişteki Politika Konusunda Düşünceler"in ("Kinji seiron kô", 1891) yazarı gazeteci Kuga Katsunan (1857-1907) halkla devleti, ulusla Tenno'yu, ulusal yararla yabancı ülkelere saygıyı dengelemeye çalıştı. Batı kültürünün halk ve kent kökenli olmasına karşılık, Japon kültürünün kaynağı imparatorluk hanedanındaydı. Tenno'nun iyi dilekli yönetimi, Batı liberalizminin bölücü, parçalayıcı bencilliğinden farklı bir "Japon liberalizmi"ydi. Kuga, res-

mi öğretiyi, evrensel doğrular olarak değil, "tarihsel görenekler", "ulusal bir törebilim" olarak görüyordu. Anayasa tarafından, monarşik, aristokratik ve demokratik öğeler arasında gerçekleştirilmiş olan dengeyi övdü, ama aynı zamanda da bunların genişletilmesi dileğinde bulundu, feodal ve bürokratik hiziplere düşman kaldı.

Kurulu partilerde siyaset yapan siyaset adamı, coğrafyacı ve yüksek aşamalı devlet memuru Şiga Şigetaka (1863-1927), Japonya'da önemli olan "Japon Manzaraları"nı ("Nihon fukei ron", 1894) övdü. Silah ticaretini yeğlemekle birlikte, Pasifik'i yayılma alanı olarak gösterdi. Bu akımın öbür temsilcileri, eğitimci Sugiura Şigetake (ya da Jûgô, 1855-1924), Budist filozof İnu Enryô (1858-1919), Naitô Konan, görüşleri insanlıkçı sosyalizm yönünde gelişen edebiyat eleştirmeni Taoka Ryun (ya da Reiun, 1870-1912) ve siyaset adamı Tani Kanjô'ydu (1837-1911).

Bu duyarlılığa yakın bir duyarlılıkta olan eleştirmen ve müzebilimci Okakura Tenşin (ya da Kakuzô, 1862-1913), Amerikan felsefesi öğretmeni Ernest Fenollosa (1853-1908) ile birlikte, geleneksel sanatları yeniden keşfeden kişi oldu ve Japon tarzı çağdaş resimi ("nihonga") ilerletti. Bu kimsenin R.Tagor'la ilişkileri, Tagor'un Asya'nın birliğinin ve Asya'nın kendine dönerek kişiliğini sağlamlaştırması zorunluluğunda bulunduğunun bilincine varmasını sağladı. Tenşin'in, İngiltere'de, "The ideals of the East: With special reference to the art of Japon" (1903) ve "The awakening of Japon" (1904), Amerika Birleşik Devletleri'nde "The book of tea: A Japanese harmony of art, culture and the simple life" (1906) adlı kitapları yayımlandı. Batı kültürünün tersine, doğu kültürü birciliğe, barışa, kendine egemen olmaya ve kendi çıkarından vazgeçmeye; çifte değil, kuşaklar arasındaki bağları merkez olarak alan bir aileye dayanıyordu. Tanşin'in, Nitobe'nin, Japon uyrukluğuna geçmiş İngiliz yazar Lafcadio Hearn'ün (1850-1904), ve Japonlardan, Şiga'nın kitapları günümüzde de okunmaktadır. Buşido'dan ve gizemli ve ince güzellikten oluşmuş, modernist eğilimleri olan bir Japon kültürü görüntüsü, işte bu kitaplardan kalmadır.

Niçirenizm - Niçirenizm, tek başına, ama büyük bir ağırlığı olan bir akımdır. Niçiren dinin militan siyasal kanadıdır. Niçirenizm, toplumbilimsel olarak, yeni dinlerdendir. Çağımızdaki kurucusu Tanaka Şigaku'dur (1861-1939). Japon "Kokutai"si ile Niçiren, "Buda Çifti"ni oluşturuyorlardı ("Bukkyô fûfu ron", 1887). Böylece, büyük bir siyasi parti ve gerektiğinde zorla sağlanacak olan katılımlar, Japonları gerçek inana getirecek ve bu inanı dünyaya silah zoruyla yayacak olan Tenno insanlığın kurtuluşunu gerçekleştirmiş olacaktı.

Hıristiyan Topluluğu - Hıristiyanlar, büyük çoğunluklarıyla, rejimin güvensizliğine, rejime sadakatlarıyla ve rejimin askeri girişimlerini onaylayarak karşılık verdiler. Rejime yönelik övgücü savunmaları, Hıristiyanlık'la Japon anlayışının ortak noktaları, ve özellikle de buşido - sadakat, çile (yani, dünya nimetlerinden el etek çekme - ç.n.), kendini feda etme, kendini kamu yararına adama- ve Aziz Paulus'un Romalılara Mektup'unda adı geçen her gücün Tanrısal kökeni üzerinde durdu.

Protestanlar üç eğilime bölünmüştü. Uemura Masahisa (1856-1933), yurtsever olmakla birlikte, belirli bir gelenekçilik anlayışını sürdürdü ve toplumla arasına belirli bir mesafe koydu. Ebina Danjô'nun (1856-1937) yüzyıla açılmış liberal sistemi, devlet Şinto'sunu, çeşitli bağdaştırmacılıklar hazırlayacak derecede kabul etti: Eski Ahit'in yerini "Kojiki" ve "Nihon Şoki"nin alması, Üçleme'ye Tenno'nun eklenmesi v.s. gibi. Japon tarihinin başta gelen Hıristiyan siması Uşimura Kanzo (1861-1930) kendini Japonya ve İsa'ya adayarak, dinde doğru yolculukla milliyetçiliği bağlaştırdı. Ve, Hıristiyanlık ilkelerinin Batılılarca uygulanmadığını görerek, Kilisesiz Hareket'i başlattı, ve adından bağımsız olan bu hareketle, Hıristiyanlık'la Japon anlayışının her birini diğeriyle canlandırmaya çalıştı. Bundan amaç, yeryüzünde Göklerin Krallığı'nı kurmaktı. 1890 yıllarında, Uşimura, sosyalistlere çok yakın ve bireyin devlet karşısında uzlaşmaz bir özerkliğinden yana bir barışseverdi. Ardından, şiddetle eleştirdiği sosyalizm, demokrasi, Milletler Cemiyeti'nin öğretisi ve genel olarak siyasetten umudunu keserek,

1910 yıllarından sonra, dünyanın maddiyatçılıkla uğratıldığı çürüme, ahlâk bozukluğu karşısında, olabilecek tek kurtuluş olarak, siyasal "statüko"ya İsa'nın dönüşünü gördü ve bu durum eski, milliyetçi rakipleriyle barışmaları sonucunu doğurdu.

1936'da, Vatikan, siyasetinde değişiklik yaparak, resmi tez olarak Şinto'nun dini nitelikte olmadığı görüşünü kabul etti ve inananların bu dini kabul etmelerine izin verdi. Aynı yıl, Protestan kiliselerinin hemen hemen tümü aynı tutumu benimsedi. Çoğunluğun "İmparatorluk Yolu Hıristiyanlık"a katılmasına karşın, 1937-1945 savaşları sırasında "quaker"ler[7] ve Yehova Şahitleri tarafından düzenlenen itaatsizlik eylemleri, nadir, etkin karşı çıkışlardı.

VI. Tayşo Demokrasisi'nin Öğretileri

Geleneksel ilkelere uygunluklarla Tayşo Demokrasisi arasındaki kuramsal su bölümü çizgisi, temel değer olarak devletle birey arasındaki seçme olmuş olmakla birlikte, uzlaşma arama üstün gelmiştir. Japonya'da egemenliği elinde bulundurmak sorunu, ya açıkça bir yana bırakıldı (Yoşino), ya görmemezlikten gelindi (Nyozekan, Kavai, Odo) ya da seçkinler tarafından kabul edilebilir bir biçimde çözümlendi (Minobe). Başlıca akım olan Yoşino'nun akımına göre, demokrasi kurulması, "insanlığın ilerlemesi"nin, "kişiliğin gelişmesi'nin sonucuydu; ulusal birlik ve dayanışmayı sağlamlaştırıyor ve aşırı fikirleri yönlendiriyordu. Öğretilere bağlı tüm kişiler, kurulu partilerin, otoriter çevrelerle bağları ve bozulmuşlukları, kokuşmuşlukları nedeniyle, kendilerinden beklenen rolü oynamadıklarını kabul ettiler; birçokları sosyal demokrasiye yöneldiler. Halkla ayrıcalıklılar arasındaki çatışmada, birçok kimse, devleti tarafsız sayıyordu. Tayşo liberalizminin bu ayırdettirici özellikleri, bu akımın yandaşlarının pek çoğuna birer yetersizlik olarak göründü ve bu kimseler

[7] "(Titreyen anlamında İng. k.) "Dostlar Derneği" denen Protestan mezhebi üyesi". (Meydan Larousse Ansiklopedisi -ç.n.)

Marksizm'e yöneldiler.

Tayşo liberalizmi, imparatorluk üniversitelerinde tipik, ya törebilimsel idealizme, ya "Staatslehre"ye dayanan, ve Anglosakson toplumsal Neoliberalizminden çıkmış, birbirinden değişik bireyci dereceleri ve sosyal demokrasiye yakınlığı olan bir anayasacılıktan oluşmuştu.

Yoşino Sakuzô - Yoşino Sakuzô'nun (1878-1933) düşüncesi törebilimsel idealizme bağlıydı. Sakuzô, Neoklasik iktisatçı Fukuda Tokuzo'yla (1874-1930) birlikte, üyeleri arasında yeralan, Abe Jiro ve Yeni Kant'çı ve Kültüralist Kuvaki Gen'yoku (1874-1946) gibi seçkin filozoflar, Nitobe İnazo ve filozof, bankacı Sôda Kiişiro (1881-1927) ile, Tayşo Demokrasisi'nin başlıca entelektüel merkezi olan Şafak Derneği'ni ("Reimeikai", 1918-1920) kurdu. Abe İsoo ve kendisi gibi Hıristiyan bir politolog olan Ukita Kazutami'nin (1859-1946) etkisinde kalan Yoşino, ilkin demokrasiyi devletin Meyci Çağı liberalizmine özgü anlayışının çerçevesi içine yerleştirdi. Bu kimsenin, "Anayasal Yönetimin Temel İlkeleri Ve Bu İlkelerin Kusursuzluğunu Tamamlamak Konusunda İnceleme"si ("Kensei no hongi o toite sono yûşû no bi onasu no mişi o runzu", 1916) heyecan uyandırdı. Yoşigo, "demokrasi" sözcüğünün her zamanki çevirisi olan "minşu şugi"ye (sözcüğü sözcüğüne: halkın efendi olduğu öğreti) kendi "nimpon şugi"sini (sözcüğü sözcüğüne: başlıca şey olarak halkın öğretisi) karşı çıkarıyordu. "Minşu şugi"ye göre, "devletin egemenliği, hukuk ve adalet bakımından halkta bulunmaktadır". Oysa, Japonya'da, "hukuk ve adalet bakımından, egemenlik Tenno"da bulunmaktaydı. "Mimpon şugi"ye göre, "devletin egemenliğinin temel amacının, siyasal bakımdan, halk" olması gerekiyordu. Bunun sonucu olarak ise, ortaya mutlak bir "siyasal öge" çıkıyordu: "Siyaset, halk yığınlarının arzusuna göre yürütülmektedir"; ve bir de, gerektiğinde "devletin önceliğine, üstünlüğüne" feda edilebilecek olan bir "toplumsal öğe": "Siyasetin amacı, halk yığınlarının refahıdır". Bütün yurttaşlara tanınan oy hakkı bir haktı; bu, doğal bir hak değildi, ama, bir "toplumsal işbirliği" ortaya koyduğu, "devletle bireyler arasında ince, değerli, yüksek nitelikte organik bağlar"

kurduğu için haklı. Anayasa, parlamentarist biçimde uygulanmalı, bir sosyal mevzuat kabul edilmeli, sendikalar ve proletarya partileri yasallaştırılmalıydı. "Toplumun yüksek katlarındaki küçük aydın sınıf"ın halkın düzeyini yükseltmesi, "aristokratlar ve plutokratlar"ı vicdan muhasebelerini ve siyaset adamlarıyla işbirliği yapmaya yöneltmesi gerekirdi. "Bu işbirliği, siyasal bakımdan, ulusun çoğunluğun isteğine göre yönetildiği, ama tinsel bakımdan, ülkenin aydın azınlık tarafından yönetildiği" anlamına gelmekteydi. Bütün yurttaşlara oy hakkının, çıkara dayalı değil, ahlâki ölçütlerle uygulanması gerekirdi.

Devletle birey arasında anlaşmazlık çıkması olasılığı azdı, çünkü devletin de bireyin de çıkarı, birbirlerinin karşılıklı refahıydı. Üstelik, Japon "Kokutai"si, hukukun temeli olması gerekmemekle birlikte, halkla, iyi dileklileği içinde, anayasacılığı benimsemiş olan Tenno'yu birleştiriyordu. "Modern Japonların anayasacı siyasal bilinci" Konfucius'çu evrenselciliğin içinde kök salıyordu.

1920'ye doğru, Yoşino, devriyle birlikte, kendisinin devlet konusundaki ilgisini toplum ve kültür konularına yöneltti. Buna göre, devlet artık organik bir bütün değil, toplumsal yardımlaşmanın düzenleyici aygıtıydı; ve bu da, Yoşino'ya sosyal demokrasiyi benimsetti. Yoşino, Yuen Şi-Kay'ın oğlunun eğitmenliğini yapmıştı; özgür ve eşit bir Çin'le özgür ve eşit bir Japonya'nın dost olması dileğinde bulundu, ama bu dostluğa Japonya'nın çıkarları ve Çin'de büyük devletler tarafından asayişin korunması konusunda bazı nüanslar kattı.

Anayasa Hukukunun Anayasacı Okulu - "Staatslehre"nin Japon kolu olan, anayasa hukukunun anayasacı okulu, sırasıyla Prof. Sasaki Sôişi (1878-1965) ve Prof. Minobe Tatsukişi (1873-1948) tarafından temsil edilen biçimci ya da kavramcı okul ve teolojik-yorumsal okul olarak ikiye bölünmüştür. Minobe Tatsukişi, "Anayasa Konusunda İnceleme" ("Kempo satsuyô", 1923) gibi kitaplarda, Tenno'yu devletin sözcüsü ("Tenno kikan setsu") olarak alan tezi savundu: buna göre, egemenlik devletteydi ve devletin başlıca organları da "yöneten organ" Tenno ile "katılan organ" parlamento, ve seçmenlerdi. "Kokutai",

törel, kurtarıcı etkili, kültürel bir veriydi, ama hukukla ilgili değildi. Esas, bir hukuk devletinin anayasası, "seitai" ile ilgiliydi. Demokrasinin halkın egemenliğine dayanmaşına karşılık, meşrutiyet halkın katılmasına dayanıyordu. 1889'dan beri, Japonya'nın "hükümdarla halktan oluşan" bir yönetimi vardı. Hukukun kaynağının toplumsal-tarihsel olması nedeniyle, Minobe, hukukta durum ve koşullara göre değişiklikler yapılması gerektiğini belirtiyordu. İleri bir sosyal mevzuat istiyordu. Öğretisi, sivil bürokraside, yaklaşık 1920'den 1935'teki kınanmasına kadar egemen oldu, ki bu da, ayırıcı özelliği yönetici bir seçkinler topluluğu olan, bir aykırılar yönetiminin tek örneğidir.

Anglosakson Etkisi - "Doğudan Ekonomik Telgraf"ın ("Toyo keizai şimpo", 1895) yazgısı, liberalizmin gelişiminin imparatorluk Japonya'sındaki evrimi bakımından tipik olmuştur. İngiliz neoliberalizminin etkisindeki bu dergi, ekonomik liberalizme, parlamentarizme ve "Japonya'nın Doğu'da ekonomik gücü ele geçirdiğini" görmek arzusuna sadık kaldı. Başlangıçta Okuma soyu yandaşlarının yönetiminde olan derginin kurucusu, sermaye sahibi Maşida Şuji (1863-1946) ya da iktisatçı Amano Tameyuki'ydi (1859-1938) ve sonraki Meyci dönemi politikasının tipik bir örneğiydi. 1912'de, dergi, son derece ılımlı bir dış politika benimsedi ve Tayşo Demokrasisi'nin parçalarından biri oldu. O sırada, derginin belirgin kişisi, dergiyi 1925 ile 1946 arasında yöneten ve 1956-1957'de başbakan olan İşibaşi Tanzan'dı (1884-1973). Japonya'ya Keynes'i o tanıttı. Ayrıca, toprak kazanma siyasetinden vazgeçilmesini ve müreffeh, barışçı ve karşılıklı danışmaya dayalı bir sanayi toplumu kurulmasını istedi. Ama, 1933'ten itibaren, dergi, ultra milliyetçi rejimin dış politikasını destekledi.

Halkçı milliyetçilikten gelen gazeteci-yazar Hasegava Nyozekan (1875-1969), Marksizm dahil, Alman devlet kuramlarına, Mill, Spencer ve Hobhouse'dan çıkarılmış bir kuramı karşı çıkardı. "Çağdaş Devletin Eleştirisi" ("Gendai kokka hihan", 1921) ile "Çağdaş Toplumun Eleştirisi" ("Gendai şakai hihan", 1922), merkezi değer yaşam ("sei-

katsu": toplumsal, günlük yaşam) olmak üzere, "görgül bir devlet anlayışı"nı savundu. "Sistem, soyut bir ideal değil, somut bir araçtır". Ama devlete egemen olan azınlık, devleti "kavramsal bir varlık" olarak tanıtıyordu. Bireyle toplum arasındaki doğal uyum, politika tarafından bozulmuştu. Proletaryanın "yaşamının bilinci", evrim, gelişme yönünde gidiyordu, çünkü "pan-insansal"dı. Tersine, kapitalistler ise, ancak "idea'sal bir yaşam"a sahiptiler: "bir yaşam egemenliği tasarlıyorlar, onu yaşamıyorlar". Nyozekan, imparatorluk rejimine cepheden saldırdı, ama bir "Japon Faşizminin Eleştirisi"ni ("Nihon faşizumu nihan", 1933) yaptı; bu faşizmi feodal bir militarizm olarak yorumluyor ve durdurmak için kapitalistlere güveniyordu. Bu kitabın yasaklanması, onu, "Japon Karakteri"ni ("Nihonteki seikaku", 1935) inceleyerek, gitgide daha ılımlı davranmaya yöneltti. Barışa ve demokrasiye yöneliyordu. Demokrasi, "öğreti olarak değil, ama gerçek yaşam biçimi olarak", ilkçağdan beri vardı. "Japon kültürel demokrasisi, siyasal demokrasinin" sınıflar arasında ve merkezle taşra illeri arasında şiddetli çatışmalar bulunmadığı için ortaya çıkmamış olan ve erekli de olmayan nihai amaçlarını gerçekleştirirdi. Önemli olan, "Japonya'nın yaşayan gövdesi, canlı gövdesi"ydi. "Siyasal ve entelektüel katmanlar (...)" çalkantıları Japon tabanı zorunlu olarak etkilemeyen" yapay kabuklar, yapay zarlar"dı. Dolayısıyla, Nyozekan geleneğe geri döndü.

Sosyal politika profesörü ve gazeteci Kavai Eijirô (1891-1944) kendini "idealist bir sosyal demokrat" olarak ortaya koyuyordu. Japon liberalizmi siyasal bakımdan zayıftı, çünkü kapitalizmle arasında bağ yoktu, devlete bağlıydı ve milliyetçilikle karışık olduğu için de devlete bu bağlılığı kuramsaldı. Dolayısıyla da, Kavai, ona, Green'inkinden ve İngiliz İşçi Partisi'nin programından alınmış bir öğreti vermeye girişti. 30'lu yıllarda, aynı zamanda hem Marksizm'e hem de milliyetçiliğe etkin bir biçimde karşı çıkan nadir kişilerden biri o oldu. 1940'taki davası sırasında, fikirlerinin, "Kokutai"nin gelenekçi öğretisiyle uyuştuğunu savunarak, egemenliğin yeri sorununu ilk olarak ele almış oldu.

Vaseda Üniversitesi'nin pragmatist felsefesi Amerikan etkisi taşıyan pragmatist bir liberalizm sürdürdü. Bu felsefenin başlıca temsilcisi, Dewey'in tilmizi, ama "radikal bir bireyciliği" olan, daha seçkinci ve topluluğa karşı daha kuşkulu Tanaka Ôdô (1867-1932), resmi öğretiyi, doğu felsefesini, Yeni Kant'çılığı ve Marksizmi eleştirdi. 20 yıllarının sonunda, onunla ilgilenenlerin ilgisini yitirdi ve tarihin usçuluk ve demokrasi yönündeki bir gelişmesi doğrultusundaki inancının boşa çıktığını gördü.

Ultra Milliyetçi Rejimde Liberaller (1932-1945) - 1933-1935'ten itibaren, rejim, liberalizmi dışarda bırakmaya girişti. Liberal yöndeki direnmeler, Nyozekan'dan, Kavai'den, Yeni Kant'çı filozoflar olan Abe Yoşişige (1883-1966) ve Amano Teiyû'dan (1884-1980), Kilisesiz Hareket'ten, Hıristiyan Yanaihara Tadao'dan (1893-1961), gazeteci Kiyosava Kiyoşi'den (1890-1945) geldi. Bunlardan kesinlikle ayırdedilememekle birlikte, bazı başka, öğretiye daha az bağlı kimseler ise, ultra milliyetçiliğe "Meyci anlayışı" adına karşı çıktılar: adını taşıyan büyük yayınevinin kurucusu İvanani Şigeo (1881-1946), gazeteci Kiyû Yûyû (1873-1941), avukat Masaki Hiroşi (1896-1975), Okuma soyundan siyaset adam Saitô Takao (1890-1949). Yüksek aşamalı devlet görevlisi Yoşida Şigeru (1878-1967) de bu duyarlığa bağlandı: imparatorluk rejiminin katkısız ürünü, ama gerçekçi biri olan bu kimse, kazanılamayacağını bildiği, Anglosaksonlarla savaşa son verilmesini önerdi; başbakan olarak, (1946-1947, 1949-1954), savaş sonrası Japonya'nın en önemli kişisi olmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1945'E KADAR SOSYAL HAREKETİN ÖĞRETİLERİ

İmparatorluk döneminin sosyal hareketi, içinde işçiler ve köylülerin de yeraldığı ve sert, otoriter bir rejim tarafından savunulan geleneksel bir değerler sisteminin etkisindeki bir toplumda gelişti. İşverenlerin aydın kanadının paternalizminin, törebilimsel idealizmin ve rejimin sosyal bir politika uygulayacağı umudunun etkisinde kaldı. Sistemden kopmayı öğütleyen anarşist ve Marksistler, yalnız siyasal değil, aynı zamanda ahlâki ve toplumsal bakımdan da marjinalleştiler; ve özellikle de, imparatorluk kurumunu yürürlükten kaldırmak, dinsel tipteki bir tabuyla karşılaşmak demekti.

Buna karşın, sosyalizmin etkisi ve yolaçtığı tepkiler, imparatorluk kurumunun siyasal ve sendikal harekete geçirme kapasitesini çok aştı. Bu etkinin, eleştiri anlayışının, kozmopolitizmin, modernliğin, ve özellikle de, Marksizm'le birlikte, bilimsel eğilimli incelemelerin, felsefe ve edebiyatın güçlenmesine katkısı oldu. Sözkonusu etki, norm olarak, milliyetçiliğin tersine, Avrupa-Amerika dünyasının emperyalist uygulamasını değil, hümanist ideallerini benimseyerek, bu dünyayla yeni bir ilişkiler tipi getirdi. Japonya'da ve Batıda, kurulu düzene seçenekler önerdi. Bunların başlıcaları, aynı zamanda hem emperyal, hem sosyal bir rejim ve Sovyet modeliydi.

I. Tarihçe: Sosyal Demokrasi

Sosyal hareket ve aydınların sosyal soruna ilgisi, Çin'le, Rusya'yla savaşlar ile Birinci Dünya Savaşı ve toprak-tarım sorunlarıyla ilgili gerginlikler sırasında patlak verdi. Sosyal sorun kendini ilkin, üyeleri Hürriyet Ve Halkın Hakları Hareketi'nden (H.V.H.H.H.), liberalizm-

den, Hıristiyanlık'tan gelen düşünme merkezlerinde ortaya koydu. 1890'yıllarında, kamuoyu, bazı röportajlar, sosyal romanlar ve Aşio bakır yataklarının yolaçtığı kirlenme dolayısıyla duyarlıydı. H.V.H.H.H.'dan gelen Tanaka Şozo (1841-1913), milletvekilliğini bırakarak, kirlenmenin kurbanı durumundaki kırsal kesim insanlarıyla birlikte yaşamaya başladı ve gerçek bir ilk çevreci oldu. Sendikacılığın kurucuları, Kaliforniya'daki Japon emekçileri örgütlemiş olan Takano Fusataro (1868-1904), daha sonra da, özellikle, 1912'de, Şibusava Eiişi, Kuvata Kumazô ve Fusataro İvasaburo'nun kardeşi, güçlü Ohara Toplumsal İncelemeler Kurumu'nu ("Ohara şakai mondai kenyûjo", 1919-1949) yönetmiş olan Takano İvasaburo (1871-1949) oldu. "American federation of labor"un etkisinde kalmış olan bu sendikaların anlayışı (20 yıllarının başındaki mücadeleci bir dönemin dışında) emekle sermayenin işbirliğine dayanıyordu.

1898'de kurulan ilk sosyalist toplulukta çoğunluk Hıristiyandı. Bu topluluk, güç zamanlarını, Sosyal Demokrat Parti'nin ("Şakaiminşuto", 1901; kurulmasının ardından, hemen kapatıldı) ve Japon Sosyalist Partisi'nin ("Nihon şakaitô", 1906-1907) kurulması sırasında yaşadı. İlk program, bütün yurttaşlara oy hakkına, bazı millileştirmeler yapılmasına ve pek belirgin bir barışçılığa dayanan reformist bir anlayıştaydı; tam, Rus-Japon savaşı sırasında, Enternasyonal kongresinde Katayama Sen ile Plehanov'un el sıkışması, heyecan uyandırdı. Başlıca etkiler, ütopyacıların, Lasalle'ın, Marx'ın ve anarşizminkilerden çok, sosyal yanı ağır basan Hıristiyanlaştırıcı etkiler ve H. George'un, F. Bellamy ile R. Ely'nin Amerikan ilericiliği etkileriydi. Bu topluluk 1905 ile 1919 arasında parçalandı. Kinoşita Naoe (1869-1940) siyaseti bırakarak kendini ruhaniyete verdi. Kesin eğilimler, Kôtoku Şusui (1871-1911) ve Ôzugi Sakae (1885-1923), daha sonra da İşikava Sanşiro (1876-1956) ile anarşizm; Moskova'ya yerleşmiş olan Katayama Sen (1860-1933), Sakai Toşihiko (1871-1933), Yamakava Hitoşi (1880-1958), Arahata Kanson (1887-1981) ile Bolşevizm; Tabakate Motoyuki (1886-1928) ile devlet sosyalizmi oldu; Abe İsoo (1865-

1949), ilk programa sadık sosyal demokrat eğilimin öncüsü olarak kaldı ve Suzuki ile işbirliği yaptı. Onun öğretisi gibi, topluluğun dışındaki iki sosyal romancı olan vaiz ve sendikacı Kagava Toyohiko (1888-1960) ile Sohô Roka'nın kardeşi ve Kôtoku'nun idamını şiddetle protesto eden tek aydın olan Tokutomi Roka'nın (1868-1927) öğretisi de Hıristiyan hümanizmiydi.

Sosyalizm, bu idamla başlayan "kış dönemi"nden, sosyal demokrat kanadının birleştiği Tayşo liberalizmiyle karşılaşması sayesinde ve Rus Devrimi'yle çıktı. Japon Komünist Partisi ("Nihon kyôsantô") 1922'de kurulmuştu. Osugi'nin bir polis tarafından öldürülmesi, anarşizmin siyasal güç olarak ortadan kalkmasıyla aynı zamana rastladı. 1928'den itibaren hapsedilmiş olan Marksistler, hep birden, milliyetçiliğe, devlet sosyalizmine ya da siyaseti bırakmaya yönelerek, "tenkô", dönme ya da kayma, yani tam anlamıyla, "yön değişikliği" yaptılar. 1935'te, baskı, zulüm, Japon Komünist Partisi'ni tahrip etti. "Tenko"yu reddedenler on sekiz yıla kadar hapis cezası çektiler ve partiyi ancak 1945'te yeniden kurabildiler.

Bütün yurttaşlara oy hakkı tanınması sonucunda, proletarya partileri denilen partiler kuruldu. Bunlar, iki ultra milliyetçi akım olan devlet sosyalizmi ile Japonizmden ve üç eğilime bölünmüş olan yasal soldan kaynaklanıyorlardı. Bu yasal sola, sol kanadının yaptığı bir yasal Marksizm girişimi üzerine iktidar tarafından son verildi. Asô Hişaşi (1891-1940), bu yasal solun merkez kesimini, revizyonizmden, ultra milliyetçi askerlerle işbirliğine getirdi. Sağ kanatta ise, Abe, Suzuki, Yoşino Sakuzô yeralıyordu. Merkez ve sağ, Yığınların Sosyalist Partisi'nde ("Şakai taişûtô, 1932-1940) biraraya geldiler ve bu parti mecliste üçüncü sırada yeraldı. Ve daha 1933'ten başlayarak, programını askerlerin ultra milliyetçiliğine dayandırdı. Bu parti, güdümcülük ve belirli bir sosyal politika bakımından askerlerle aynı görüşü paylaşıyordu. 1940'ta, Asô'dan daha ılımlı olan sağ kanat koptu. Dolayısıyla, sosyalizmin büyük bölümü, kutsal birlik ve içine aşırı sağın geçmesi biçimindeki bir durumla karşılaştı.

II. Devlet Sosyalizmi

Yamaji Aizan Devlet Sosyalizmi Partisi'ni ("Kokka şakaito", 1905-1910) kurdu. Buna göre, sosyalizm, halkı her zaman zenginlere karşı korumuş olan Biricik Soy'un yönetiminden başka bir şey değildi. Devlet, ulusal birliği tehlikeye düşüren özel mülkiyeti denetiminde tutmalı ve yaşam için mücadelede kendini savunabilmek için "emperyalist" olmalıydı.

Aşağıdaki kuramcılar, siyaset adamları ve partiler genellikle ultra milliyetçi sayılır. Ama bunlar, kendilerini proletaryadan yana saymış ve Marksizme göre yeralmaya özen göstermişlerdir. Tabakate Motoyuki, kendi devlet sosyalizmini bir "Marksizmin Eleştirisi"nden ("Hihan Marukusu şugi", 1929) hareketle kurmuştur ve ülkeye Marksizmi ilk sokanlardan biriydi ("Kapital"in tam metin ilk çevirisi, 1920-1924). Bu devlet sosyalizmine göre, temelinden, özünden egoist bazı kimseler arasındaki mücadele toplumun varlığını tehdit ediyordu. Ve toplum, bir hayatta kalma içgüdüsüyle, kendine bir denetim organı olan devleti vermişti. İnsanın sahip olduğu törelilik, hürriyet ve mutluluk ona devletten gelmeydi. Ama devlet, egemen sınıf tarafından sömürü aracı olarak "kullanılmakta" idi. Egemen sınıfı ortadan kaldırmak, devlete, hiçbir sömürüye katılmamış olduğu için gerçek anlatımı olan imparatorluk hanedanına gerçek doğasını yeniden kazandırmak demekti. Devletin ortadan kaldırılmasıyla en çok onlar ilgili oldukları için, "Kokutai"nin en iyi koruyucuları proleterlerdi. Tabakate, Uesuki Şinkişi ile birlikte, bir proleter partisi kurulmasını tasarladı.

30 yıllarında, bu gibi fikirlere dayanan bazı proletaryen partiler kuruldu. Ama, aralarında Japon Komünist Partisi'nden gelen Akamatsu Katsumaro (1894-1955) da bulunan bazı kimseler tarafından yöneltilen bu partiler, "salt devlet sosyalizmi"nin etkisini yitirmesi üzerine, hep birlikte, Japonizm'e, yani sınıfsal işbirlikçiliğe yöneldiler. Öte yandan, Japon Komünist Partisi'nin bir "tenkô" yapmış en yüksek yöneticileri olan Sano Manabu (1892-1953) ve Nabeyama Sadaşika (1901-1979) Japon yayılmacılığını

dünyadaki başlıca ilerici hareket saydılar. Japon yayılmacılığı, kuşkusuz, militarist bir emperyalizmdi ama, şayet Japon proletaryası "Japon imparatorluk hanedanının egemenliğindeki bir tek ülkede sosyalist bir devrim" yaparsa, bu yayılmacılık Asya halklarının "ulusal kurtuluşu"na dönüştürülebilirdi. Bunu yapabilmek için de, Japon Komünist Partisi'nin Komintern'den çıkması ve halkın Japonya tahtına olan "doğal duyguları"nı kabul etmesi gerekirdi.

III. Anarşizm

Nakae Şômin'in öğretilisi olan Kôtoku Şûsui materyalist bir felsefe ortaya koydu ve kendini Konfucius'çu idealist soyluların isyancı geleneğine özdeş kıldı. "Sosyalizmin Özü", ("Şakai-şugi şinzui", 1903), sosyalizmin yüksek düzeydeki ilk sunuluşuydu. 1905-1906'da, Kôtoku, Kropotkin'i okuyunca, ve Kaliforniya'da "Industrial Workers of the World"un radikalleriyle ilişkileri sonucunda, anarko-sendikalizmi benimsedi. Ve o da bazı Çin anarşistlerini etkiledi. Ne çalışma ne de topluluk konusunda gizemciliği oldu, ama, "tek başına idealist" gizemciliğine sahipti. Söylemi, törebilim ağırlıklıydı ve hürriyeti, sosyal sorumluluğu övücü, yöneticilerin maddeciliğini eleştirici nitelikliydi. Amaç, kapitalizmi ve "20. Yüzyılın Heyulası Emperyalizm"i ("Nijisseki no kaibutsu teikoku şugi", 1901) üreten yaşam için mücadelenin üstesinden gelmekti. "Doğrudan eylem" genel grevle ve ücretliliğin son bulmasıyla sonuçlanacaktı. "Devrimci anlayış" örgütten önemliydi. Devrimcinin halkı örgütlemesi değil, gelecekteki kaçınılmaz topluma hazırlamak için eğitmesi gerekirdi. Kôtoku, "İsa'yı Tahrip Etmek"te ("Kirisotu massatsu ron", 1911) mitlere karşıtlığını dile getirir ki, bu da imparatorluk Şinto'suna dolaylı bir saldırıydı.

Ôsugi Sakae, Bergson ve Sorel'in "yaşama atılımı"ndan ve Kropotkin'in "sosyal bireycilik"inden esinlendi. Ôsugi Sakae'nin temel güdüsü bireysel hürriyetti. Ona göre, yaşamın amaçları, yaşama sevinci ve yaratıcılıktı. Ben'in "yaşamsal enerjisi" bunların sınırsız biçimde geliş-

mesini arzu ederdi. Her iktidar biçimine artık ancak isyan edilebilirdi ve sadece özerk ve sözleşmeye dayalı ortaklıkları kabul ediyordu. "Hürriyet ve yaratıcılık" daha sonraya bırakılmış değildi, orada ve o anda, proletarya hareketinin içinde yaşanıyorlardı. Aydınlar "entelektüel otuz bir"lerinden vazgeçmeli, işçilerin konuşma tarzını benimsemeli ve onların devrimci girişimleri yönünde dizilmeliydiler ki, bundan çıkan sonuç da anarko-sendikalizmdir.

İşikava Şanşirô, "yerlicilik" adıyla, köylü toplulukların gaasıplara karşı direnmesini öven, toprak reformundan yana bir anarşizm ortaya koydu. Onun sezgisel ve öznelci "toprak felsefesi", "İlkel Yaşama Dönüş"ü ("Genşi seikatsu no kaifuku", 1928) öğütlüyordu. Uzak Doğu'nun tinselliklerinin etkisinde kalan İşikava Şanşiro, kendini "Büyük Taşıt'taki Anarşi Kavramı" ("Daijo museifu kan", 1934) konusunda sorguladı. Savaştan sonra, Tennomerkezci bir anarşizmden yana oldu. 1945'ten beri, anarşizm, daha çok, ya yazarlar ve sanatçılar üzerindeki gibi dağınık, belirsiz, ya da 1968-1969'da üniversite sitelerinde olduğu gibi örgütsel bir etki yapmıştır.

IV. Marksizm

Marksist harekette yeralanlar arasındaki aydın yüzdesi çok yüksekti. (Bu nedenle -ç.n.) Siyasal bakımdan güçsüz olmakla birlikte, Marksist hareket, kısa sürede, kuramsal alanda yüksek bir düzeye erişti. Marksizm, Lenin, Buharin, Komintern, Deborin ve Mitin'den hareketle tanımlandığı için, Sovyet etkisi büyüktü. Marksizmi benimseme gerekçeleri arasında, ideolojilerden bilim yoluyla kurtulmak isteğinin önemli bir payı vardı. O günkü Marksistlere göre, savaş öncesi Marksizmi, "öznelcilik"in ve belirli bir "sekterlik"in izlerini taşıyordu. Üstelik, bu Marksizm, ulusal harekete katılmadı; oradan oraya geçmek, bir "tenkô" gerektiriyordu.

Marksizm'in Çekme Gücü - Tayşo Liberalizmi'nden Marksizm'e geçişte, öğrenci hareketi ile ünlü aydınların büyük bölümünün etkisi oldu. İktisatçı Kavakami Ha-

jime'ye (1876-1946) göre, "Japonların öğretisi insan doğal hakları değil, devletinkilerdir"; kültürleri sentetik, sahip oldukları batı kültürü ise analitiktir. Başarılı romanı "Yoksulluğun Yatağı"nda ("Bimbô monogatari" 1916), zenginlerin lüksten vazgeçmesini istedi. Marksizmi tanıması ve bu konudaki bilgisini derinleştirmesi, bu anlayışın yasal kanadına hareket kazandırmasıyla, daha sonra da, 56 yaşında, peşinde polis olan bir Japon Komünist Partisi'ne girmesiyle, bir "bilimsel", ama aynı zamanda da "dinsel doğru"yu bulma çabasının itkisiyle hapse düşmesiyle sonuçlandı. Politolog ve gazeteci Ôyama İkuo'nun (1880-1955) L. Gumplowicz'in toplumbilim anlayışını benimsemesi, daha sonra da, Birleşik Devletler'e göç etmeden önce ateşli savunucusu olduğu yasal Marksizm'i benimsemesi de bir bilimsellik gerekliliğinin sonucu olmuştur.

Komünist Partisi'nin Yönelimi - İlk Marksist kuramcı Yamakava Hitoşi, 1922'de, "Proletarya Hareketinin Yön Değişikliği"ni ("Musan kaikyu undô no hôkô tenkan") selamladı: sendika mücadelelerinin yerini siyasal mücadeleler, aydınların "idealist devrimciliği"ninkini yığın hareketi alıyordu. Burjuvazi egemen sınıf olmuştu; rejimin mutlakiyetçi görünümleri, yokolma yolundaki bazı feodal kalıntılardan başka bir şey değildi. Japonya, kendiliğinden, sosyalist devrime doğru gidiyordu. Dolayısıyla, demek ki, gerekli olan, Leninist tipte bir öncü parti değil, işçilere, köylülere ve orta sınıfların alt katmanlarına dayanan yasal bir birleşik cephe partisiydi. Bu durumda da, Japon Komünist Partisi 1924'te kendi yöneticileri tarafından kapatıldı.

Fakumoto Kazuo (1894-1983) buna diyalektik materyalizm tarafından yapılan genel analizlerin önemi üzerinde durarak karşılık verdi. Buna göre, bir "birlikten önce bölme" gerçekleştirmek, yani yetersiz bir kuramsal bilinci olan öğelerden ayrılmak ve proletaryaya kılavuzluk etmek için partiyi yeniden kurmak gerekliydi. Dolayısıyla, parti, 1926'da yeniden, temelden kuruldu.

1927'den itibaren, Komintern'in direktifleri belirleyici etken oldu. Japonya'nın ileri bir ülke sayıldığı 1926 Moskova Tezleri dönemi ile 1931 Tezleri Tasarısı dönemi-

nin dışında, Komintern, Japonya'yı, Lenin'den ve Çarlık Rusyası'ndan alınmış bir Asya görüntüsü içinde gözönünde tuttu. Temel metinler, sırasıyla, Buharin ve O. Kuusinen tarafından Katayama'ya ve resmi programı oldukları Japon Komünist Partisi'ne danışılarak kaleme alınmış 1927 Tezleri ve 1932 Tezleri'ydi. Yamakava'nın "tasfiyecilik"i ve Fukumoto'nun "sekterliği" kınandı. Bu metinlerde, özellikle, çağdaş Japonya'nın Marksist ilk genel incelemesi yapılmıştı. Buna göre, Japonya "geri"ydi. İmparatorluk rejimi, tekelci kapitalist burjuvaziyle bazı yarı feodal kampanyalardan yararlanan toprak sahiplerinin oluşturduğu bloka dayanıyordu. Japon devrimi iki aşamada yapılacaktı: imparatorluk rejimini ve büyük toprak mülkiyetini ortadan kaldıracak olan demokratik burjuva aşama; onun ardından da, işçilerle yoksul köylüler tarafından gerçekleştirilecek olan proleter aşama. 1927'de, Japon emperyalizmi sadece tekelci kapitalizmle, 1932'de ise, aynı zamanda da yarı feodal kapitalizmle açıklandı. O zamana kadar devrimciler tarafından hiçbir zaman açıkça ele alınmamış ve bazı Avrupalılar tarafından öğütlenmiş olan, öncelikli hedef, imparatorluk kurumunun yürürlükten kaldırılması, Japon Komünist Partisi'ne olağanüstü bir özgünlük sağlıyordu.

Japon Kapitalizmi Konusundaki Tartışma - Yaklaşık, 1927 ile 1937 arasında iki araştırma grubunu karşı karşıya getirdi. Adı, "Kôzaha", ya da, "Japon kapitalizminin gelişmesinin tarihi dersleri"nden ("Nihon şihon şugi hattatsu şi hôza", 1932-1933) gelen "Dersler Hizbi", Komintern'in tezlerini savundu. Başlıca üyeleri, Noro Eitarô (1900-1934), Yamada Moritaro (1897-1980), Hirano Yoşitaro (1897-1980), Hattori Şizô (1901-1956), Hani Gorô (1901-1983) ve Japon Komünist Partisi'nin yöneticileriydi. "Ronoha", ya da, dergisinin adı dolayısıyla "İşçiler Ve Köylüler" Hizbi, Yamakavaizm'den türemişti. Başlıca üyeleri ise, Kuşida Tamizô (1885-1934), İnomata Tsunao (1889-1942) (başlangıçta), Tsuşiya Takao (1896-), Uşi Hyoe (1888-1980), Sakisaka İtsuro (1897-1985), Yamakava, Arahata, Sakai'ydi.

"Kôzaha"ya göre, Japonya yarı kapitalist -yarı feodal-

di. Feodal kesim güçlü altyapılar üstündeydi: Meyci döneminin başında feodal evreden yarı feodal evreye geçmiş bir tarım. Hattori, bu ikili yapının, Tokugava Devri feodallerinin "kapitalist yapım" döneminden kalma olduğunu düşünüyordu ki, bu da *Japon tepkisinin* Batı karşısındaki gücünü ve iki kesimin sürekli birarada yaşamasını açıklıyordu. Bu iki kesimin, tıpkı H.V.H.H.H. ile rejim arasındaki mücadelede olduğu gibi, aralarında çatışma ilişkisinden çok, "karşılıklı denetim altına alma" ilişkisi vardı: devlet, toprak rantını ilk birikime dönüştürüyor ve sanayileşmeyi yürütüyor, baskıcı ve ideolojik aygıtı feodal öğelerin gücünü artırıyordu. Japonya Çarlık Rusyası'na ve 19. yüzyılın ilk yarısı Almanya'sına benziyordu. Gecikmiş gelişmelerin yasaları, erken gelişmelerin yasalarından, onlara karşı olmaları bakımından farklıydı: Japon emperyalizmi hem Asya üzerinde hem de Batıya karşı etkiliydi. Stalin'in 1931'de aldığı yasaklama kararına karşın, "Kôzaha", Asya tipi üretim tarzı kavramını kullandı. Gerilik ve rejimin baskıcı niteliği yapısal olduğu için, devrim ancak iki aşamada gerçekleşebilirdi ve büyük engellerle karşılaşacaktı, ki bu da öncü bir partinin varlığını zorunlu kılıyordu. "Rônôha", Japonya'yı Batı'ya benzeyen ve Batı'yla arasındaki mesafeyi kısa sürede kapatan kapitalist bir toplum olarak ele alıyordu. Rejim, feodaliteyi 1868'den sonra kaldırmış olduğuna göre, sadece burjuvaziye dayanabilirdi. Burjuvazi, rejime, H.V.H.H.H.'den 1905 ile 1925 arasında kurulan partiler aracılığıyla sağladığı ve bütün yurttaşlara tanınan oy hakkıyla onaylanan kesin zaferine kadar, gitgide daha çok egemen olmuştu. "Mutlakiyetçi kalıntılar" hiçbir altyapıya dayanmıyordu; bunlar, burjuvazi tarafından proletaryaya karşı kullanılıyor ve kendiliklerinden "burjuvalaşıyorlardı". Komintern'in tezleri, savunulamayacak bir, "burjuva bir iktidara karşı burjuva devrimi" formülü öne sürüyordu. Japonya'ya, tek aşamalı bir devrime doğru eşlik etmek için, yasal bir parti yeterliydi.

Marksist Filozoflar - Marksizm kendini felsefe olarak 1927'de Miki Kiyoşi (1897-1945) sayesinde kabul ettirdi, ama o da Marksizmi Heidegger ile Nişida Kita-

rô'dan esinlenen özgün bir kuramın içine kattı, ve daha 1930'da, bu kuramın Marksizm'le ilişkisinden artık sözetmez oldu. Tosaka Jun (1900-1945) ise, kendini epistemolojiye ve ideoloji kuramına vererek, gelenekçi ("ortodoks") maddeciliğin önderi oldu. "Japon İdeolojisi" ("Nihon ideorogii ron", 1935) üç aile içeriyordu: Japonizm (faşizm, agrariyanizm, Japon tinselciliği...), liberalizm ve materyalizm. Nişida bir örneği olan liberalizm gerçek bir düşünce değil, "yazınsal imgelere dayanan yazımsal kategoriler" kullanan bir "literatürizm"di ("edebiyatçılık" (?)) İşte bundan dolayıdır ki, Vatsuji Tetsurô örneğinde olduğu gibi, Japonizm'e düşüyordu. Şeyleri bilimsel bir anlayışla yalnız materyalizm gözönünde tutuyordu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ULTRA MİLLİYETÇİLİK

Ultra milliyetçilik özerk bir siyasal aile değil, geleneksel milliyetçiliğin özelliklerinin şiddetlenmesi olan otoritarizm, antikapitalizm ve yayılmacılıktır. "Ultra"nın sadece "aşırı" anlamına geldiği ölçüde, bu sözcüğü sadece Japonya'ya ayırmanın nedeni yoktur. Japonya'daki çeşitli öğretiler, imparatorluk öğretisinin ve halkçı milliyetçiliğin biçimleri oldu. Japon ve Amerikan yazarlarında "faşizm" ultra milliyetçilikle eşanlamlı olmakla brilikte, Fransız terminolojisi bunları kesinlikle öyle saymaya elverişli değildir. İtalya ve Almanya'daki durumun tersine, "aşağıdan" ultra milliyetçilik iktidara geçmedi, ama, bürokratik ve askeri seçkinler tarafından atanmış olan ultra milliyetçiliği "yukardan" besledi. Dolayısıyla da, ideolojik ve kurumsal süreklilikler, kopmalara, bozuşmalara üstün geldi.

I. Eğilimler ve Öğretiler

Ultra milliyetçiliğin üç dönemi olmuştur: 1919 ile 1931-1932 arasındaki büyüme, gelişme dönemi; 1936-1937'ye kadar olan, iktidarın yıpratması dönemi ve iktidar dönemi. Muhalefet ultra milliyetçiliği ve seçkinler ultra milliyetçiliği sürekli etkileşimle geçti. Seçkinler, bu ultra milliyetçiliği benimserken, onun antikapitalizmini ılımlılaştırdılar ve yayılmacılığını serbest bıraktılar.

Ortak Temel ve Eğilimler - Ultra milliyetçi akım, Ökava Şumei ile Kita İkki tarafından, daha sonra birçok benzeri kurulacak olan derneklerin ilki Süreklilik Derneği'nin ("Yuzonşa", 1919-1923) kurulmasıyla başladı. Ultra milliyetçiliğin kökeni, imparatorluk öğretisi, askerlik ruhu, Panasyacılık, Nişiren Dini'nin ve Vang Yang-Ming

okulunun isyancı geleneği, Meyci Çağı'nın gelenekçi ayaklanmalarının anlayışı, bazı yeni dinlerin apokaliptik bir "dünyanın yenilenmesi" beklentisi, halkçı milliyetçilik ve devlet sosyalizmiydi. İçinde, sürekli olarak, Büyük Savaş'la (Birinci Dünya Savaşı -ç.n.) başlamış olan ve çağını "olağanüstü zamanlar" durumuna getiren dünya ölçüsündeki bir bunalımın bilinci vardı. Bu, aynı zamanda hem kapitalizmin, liberalizmin, sosyalizmin, 1919'un uluslararası düzeninin; hem de, aslında, bireyciliğin ve Batı'nın bunalımıydı. Bu bunalım, muhalefet ultra milliyetçiliğine göre, kendini Japonya'da, bürokratların, kapitalistlerin ve siyasetçilerin "hükümdarla halkın birleşmesi"nin karşısına çıkardıkları engel biçiminde ortaya koyuyordu. Dolayısıyla, demek ki, adaletin sağlanması, Tenno ile uyrukları arasındaki yakınlığın yeniden kurulmasıydı: bu, "İkinci Restorasyon" ya da "Tayşo Restorasyonu" ve daha sonra da "Şova Restorasyonu"ydu. Burada, güçlük, gerçek Tenno'nun, değişiklik ilkesi Tenno'yla birbirine uygun düşmesini sağlamak oldu. Bunalımın kesin çaresi, "Tanrılar ölümsüz yöresi"nin "toplulukları arasında eşsiz 'Kokutai'nin" dünya hegemonyasıydı. Emperyalist Batı'yla Doğu'nun ahlâklılığın şampiyonu arasındaki kesin karşılaşmanın zamanı gelmişti. Ultralar, en katkısız biçimini terörist ve darbeci gruplarda bulmuş, ama, çeşitli derecelerde, bütün hareketin, ve yavaş yavaş da bütün Japonya'nın içine işlemiş olan dini bir duyarlığa sahipti. Bu duyarlığın en özgün özelliği "yaşamla ölümün birliğine" ("şisei işinyo") dayanan bir mistik (gizem) ve estetikti. Ahlaki değerin en yüksek belirtisi olan kendini feda mistikleri ("şute'işi şugi": ganbi[6] öğretisi); tinin tekniğe üstünlüğünün simgesi olan kesici ya da batıcı silahın ve akrabalıkların ve kavgaların kanının mistiği, en aşırılarda, geleneksel kendini öldürmede buluşuyordu.

Hareketin iki kanadı olan idealist sağ ("kannen uyoku") ile birinci kanada yakın ılımlı yenilikçiler, devlet

[6] Fransızcası, "ganbit": Satrançta elverişli duruma gelmek için taş verme ("Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük", Tahsin Saraç -Adam Yayınları (ç.n.).

sosyalizmi ya da ulusal sosyalizm ("kokka şakai şugi") ve agraryanizm olarak bölünmüş durumdaki yenilikçi sağ ("kakuşin uyoku") arasında bütün bir dizi geçişler vardı. Bunlar arasında, sosyal harekete bağlı, ekonomizmci, sınıfçı (Takabatake) devlet sosyalizmi ile, her şeyden önce milliyetçi, tinselci, popülist (Kita) ulusal sosyalizm birbirinden ayırdedilebilirdi. İdealist sağın öğretisi, eğitim ve kültürü yola getirmek konusundaki daha belirgin bir arzunun da eklenmesiyle, resmi ideolojiydi. Yenilikçi sağ ise yapısal reformlar istiyordu ve çok zaman daha az Tennomerkezciydi; fikirleri, öğreti sahiplerinin kendilerinin fikirlerinden alınmaydı.

Kita İkki - Aktivist Kita İkki'nin (1883-1937) düşüncesinin kutupları, sosyalizm ve ulus-devlet kültüydü. İlkin, temel siyasal kuramını "Kokutai Öğretisi Ve Katıksız Sosyalizm"de ("Kokutairon oyobi junsui şakai şugi", 1906) açıklayarak ilk sosyalist grupta yeraldı. Bilimsel evrimcilik, tarihin vicdan ve adalet yönünde ilerlediğini gösteriyordu. Sınıf mücadelesinin hukukla kanalize edilebilmesi dolayısıyla, içteki ilk hak iddiasının bütün yurttaşlara oy hakkı tanınması olması gerekirdi. Tersine, devletler arasındaki mücadeleyi çözüme bağlayacak hiçbir şey bulunmadığına göre, bir dünya federasyonu kurulmasının kaçınılmaz koşulu, "emperyalizm"di. Modern ulus-devlet geçmiştekinden daha bilinçli bir bireyi özgür bırakıyordu; ama o, "büyük ben", özgür birey ise "küçük ben"di. "Kokutai"nin resmi öğretisi aptallıktan başka bir şey değildi; çünkü "Kokutai" 1868'de, Japonya, ataerkilken, bir "ulus-devlet" ve bir "sosyal demokrasi" olmuştu. Bu iki sözcük birbirine tam anlamıyla uygun düşüyordu: "Kokutai" sözün gerçek anlamında, tam anlamında, "milliyetçi devletsel" ve "sosyalist" devletti, çünkü egemenliğin yeri, zeminiydi ve Tenno egemenliğin sadece bir organıydı; "seitai" "demokratik"ti, çünkü ulusu oluşturan yurttaşlar orada eşit ve özgürdüler ve iktidarı uyguluyorlardı. Ama bu ancak kuramsal olarak doğruydu, çünkü 1868'deki halkçı ve demokratik, "restorasyoncu devrim"e ayrıcalıklı sınıflar tarafından el konulmuştu. Dolayısıyla, demek ki sosyalist devrim bir İkinci Resto-

rasyon olacaktı.

1906'da Kita sosyalist gruptan ayrılarak Amur Irmağı Derneği'ne geçti. Çin'deki devrimci olaylara katıldı. Daha sonra adı değiştirilerek "Çin Devriminin Gayrıresmi Tarihi" ("Şina kakumei gaişi", 1921) olan "Çin Devrimci Partisi Ve Devrimci Çin"de ("Şina kakumei tô oyobi kakumei no Şina", 1915) bu olayları Japonya'daki 1868 olaylarıyla karşılaştırılabilecek, amaçları aynı olan ve aynı sapma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan bir ulusal uyanış olarak selamladı. Japonya, Çin'e Avrupalılar gibi davranmak yerine, onun Avrupalıları ülkeden askeri yoldan kovmasına, Asya'ya özgü bir Monroe Doktrini ve bir Asya sosyalizmi kurmasına yardımcı olmalıydı.

4 Mayıs Hareketi'nin antijapon niteliği, Kita'nın içindeki bunalım duygusunu güçlendirdi. Bunun üzerine, ultra milliyetçiliğin temel kitabı olan ve adı önce "Devleti Yenileştirmeye Yönelik Bir Planın Temel İlkeleri" ("Kokka kaizôan genri taikô, 1919) iken, daha sonra değiştirilerek "Japonya'yı Yenileştirmeye Yönelik Bir Planın İlkeleri" ("Nihon kaizô hôan taikô", 1923) olan kitabı yazdı. Buna göre, bazı subaylar ve aktivist siviller tarafından gerçekleştirilecek olan bir hükümet darbesi, Tenno'ya dayanarak anayasayı askıya alacak ve sıkıyönetim ilan edecekti. Ve askıya alınan bu anayasa, gözden geçirildikten sonra, yalnız erkeklere tanınan oy hakkı ve Yüksek Meclis ya da Soylular Meclisi'nin yerini Tenno tarafından iş başına getirilen bir Denetleme Meclisi alacaktı. Ülkenin yeniden örgütlenmesinin amacı, herkesin refahı ve savaşa hazırlık olacaktı. Büyük işyerleri, büyük topraklar, büyük servetler, imparatorluk hanedanının mülkleri devlete bırakılacak ve ekonomiyi de devlet idare edecekti. Çok ileri bir sosyal mevzuat yürürlüğe konacaktı. "Uluslararası proleter" Japonya, Asya'yı büyük kapitalist İngiltere'den ve büyük toprak sahibi Rusya'dan kurtaracaktı. Rusya'nın müttefiki Çin, Moğol İmparatorluğu'nun "doğu cumhuriyetçiliği" örnek alınarak, yaşam boyu görevde kalacak bir başkana sahip kılınacak ve o da bir "silahlı ulus" olacaktı. Hindistan bağımsız olacaktı. "Devrimci Büyük İmparatorluk" Japonya doğu Sibirya'yı ve Avust-

ralasya'yı[9] ilhak ederek 250 milyon nüfuslu olacaktı. Gelecek olan "feodal barış"ta, "Japonya'nın, şogun[10] Tokugava, Bakufu ve fiefler[11] sistemine benzer bir aşama sırası düzeni biçiminde örgütlenmiş uluslara egemen olması" gerekirdi. Bu, bazı küçük farklarla, bütün dinlerin haber verdiği Mesih çağı saltanatıydı. Geleneksel ilkelere sıkı sıkıya bağlı imparatorluk öğretisinin tersine, Kita, Tenno'ya karşı kutsal coşku göstermiyor; böyle bir şeyi, Japonya'nın kendine özgü yanları konusunda bile yapmıyor, ama Tenno'nun görevi konusunda yapıyordu.

Niçiren Dini içinde yeralan Kita öğretisi, Niçirenizm değil, onun laik ve sosyalizan bir zemine aktarılmasıydı. Kesinlikle ve tümüyle modernist olan bu öğreti, programını İmparatorluk Yolu Hizbi'nin geleneksel ilkelere aşırı derecede uygun programında kullanan, başlıca öğretilileri olan Genç Subaylar tarafından geleneksel bir yönde değiştirilerek, İmparatorluk Yolu Hizbi'nin geleneksel ilkelere aşırı uygun öğretimini içine alırdı.

Yenilikçi Ultra Milliyetçiliğin Öbür Öğretilileri - Kültür tarihi uzmanı aktivist Ökava Şûmei (1886-1957) ultra milliyetçiliğin sıradan konularını "Asya'nın Kalkınmasının Sorunları" ("Fukko Ajna no şomondai", 1922) ve "Japonya'nın Yolu Ve Japonlar" ("Nihon oyobi Nihonjin no mişi", 1926) gibi rağbet görmüş yapıtlarında parlak bir biçimde ortaya koydu. Düşüncesi, köklü bir biçimde Konfucius'çuydu. Çok az görülen bir sonuçla, onun dayanışma duygusu Müslüman halklara yayıldı. Terörizmin öğretisine kesinlikle bağlı olan ve bu öğretiyi yayan kişi ise Niçiren dinini benimsemiş olan İnu Nişo'ydu (1886-1967): buna göre, katil, kurbanıyla birlikte, kendini de öldürüyor ve böylece de kendisinin "evrenin tözü"yle birleşmesi-

[9] "Avustralya, Yeni Zelanda ve Yeni Gine'nin meydana getirdiği coğrafi bütüne bazen verilen ad". (Meydan Larousse Ansiklopedisi) (ç.n)

[10] "(Barbarlara karşı başkumandan anlamında Japonca k.). Eskiden, Aynulara karşı girişilen seferi yöneten Japon kumandanı. 1192-1867 arasında Japonya'da askeri diktatörlere verilen ad." (Meydan Larousse Ansiklopedisi -ç.n.)

[11] "Bir vasalın bir derebeyden elde ettiği toprak veya başka bir mülk." (Meydan Larousse Ansiklopedisi -ç.n.)

ni gerçekleştirmiş oluyordu. Öğretililerinden biri, bir para babasını öldürdükten sonra şöyle yazmıştı: "Sanırım, Budizmi anlamayı İno Junosuke'yi öldürdükten sonra başardım (...) Dünyayı benim elimin terk ettirdiği İnu Junosuke, yüreğimin ta şurasında, canlı olarak duruyor. Orada sabahtan akşama gülümsüyor."

Miyake Setsurei'nin damadı Nakano Seigô (1886-1943) siyasi parti Doğu Toplumu'nu ("Tohokai, 1933-1943) kurdu. Faşizmi benimsediğini açıkladı, Faşizmin üniformasını ve sahne düzenini benimsedi, bir kitle partisi istedi, Mussolini ile Hitler'i övdü, ama onların karizması olduğu iddiasında bulunmadı. Ulusal, antibürokratik bir sosyalizmi savundu. Fazla çekince göstermeksizin faşist olarak nitelendirilebilecek tek kişi odur. İmparatorluk Japonyası'nda, karizmatik önderin yeri öncelikle Tenno tarafından tutulmuştu. Ancak dinsel bir kişi, siyasal bir karizmaya sahip olmak şavında bulunabilirdi. Bunu yapmak cesaretini gösteren biricik kişi ise, yeni din Ômotokyô'nun, ultra milliyetçi akıma katılarak "Kokutai"yi "dünyanın yenilenmesi"ne yöneltmek amacını güden başkanı ve yaşayan Tanrı'sı Deguşi Onisaburo (1871-1948) oldu. Bu kimse, işi, imparatorluk işlevinin beyaz at gibi bazı yarı resmi belirtilerini ortaya koymaya kadar vardırdı. Bu inanç 1935'te ortadan kaldırıldı. Özetle, ultra milliyetçilerin pek çoğunun Japon "Kokutai"sini "totalitarizm"den ayıran şey üzerinde durmaları sonucunda, İtalyan-Alman etkisi, H. Schacht ile A. Rocco'nun idare faşizmiyle sınırlı kaldı.

Gondô Seikyô'nun (ya da Seikei, ya da Nariaki, 1868-1937) esas olarak Konfucius'çuydu. Ona göre, merkezileşmiş devlet, kırların kentler tarafından sömürülmesine dayanan bir sistemdi. Yerel toplulukların tam bir özerklikten yararlandıkları, merkezi idarenin sadece ulusal savunmayla ilgilendiği ve her şeyin imparatorluk Şintosu âyinlerini gerçekleştiren bir Tenno'nun yetkisi altında bulunduğu proto-tarihi örgütlenmeye geri dönmek gerekirdi. Bu geçmiş hayranı ütopya, gerçek bir ilgiden çok, merak uyandırdı. Taşibana Kozaburo'ya (1893-1974) göre, kırsal dünyaya ve bu dünyanın yardımlaşma değerle-

rine dönmenin zamanı gelmişti. Japonya'nın anlayışı, kırlarının ortaya koyduğu anlayış olduğuna göre, dünyayı Batı'dan ve kentlerden gelen maddecilikten kurtarmaya elverişliydi. Nüfusun sağlıklı iki kategorisi olan köylüler ve askerlerden gelen bir aktivistler topluluğu, bir olağanüstü durum hükümeti kuracak ve bu hükümet yerel özerkliği ve antikapitalist bir güdümcülük yürürlüğe koyacaktı. Ultra milliyetçi harekette, bu öğretilerden çok, kırsal sefaletin görünümü, agrariyen eğilimler yayılmasına yolaçtı.

Seçkinlerin Hizipleri ve Ultra Milliyetçi Rejim - Orduda geleneksel milliyetçiler ve dört aşırı hizip vardı. İmparatorluk Yolu Hizbi ("Kôdôha") ultra-tinselciydi ve bu öğretiye bağlı en belli başlı kişi de askeri anlayışın somut örneği Araki Sadao'ydu (1877-1966). İmparatorluk Yolu Hizbinin Genç Subayları bunlara, kapitalizme ve yönetici çevrelere düşmanlığı eklediler. Denetim (ordunun ve devletin denetimi) Hizbi ("Toseiha") akılla teknik arasında nispi bir denge kuruyordu. Bu hizip, topyekun savaş kuramını, güdümcülüğü ve daha barış zamanından tinsel seferberliği içeren bir "milli savunma devleti" kuramına bağladı. General İşivara Kanji (1889-1949), bu anlayışı, Niçirenizm'le, Anglosaksonlara karşı kazanılacak bir zaferle "insan kültürünün altın çağı"nı başlatacak olan bir "Son Dünya Savaşı" görünümü biçiminde genişletti.

Sivil seçkinlerin arasında, Saionji gibi liberaller, önderi Hiranuma Kiişirô (1867-1952) ve bazı aşırılar olan tutucu- idealist bir sağ vardı. Şinto'cu gelenekçi felsefe profesörü Minoda Muneki (ya da Kyôki, 1894-1946), büyük, düşünceyi yola getirme kampanyalarını başlatanlar arasında yeraldı (Kavakami, Takigava, Minobe, Tsuda). "Yeni Bürokratlar"ın -aralarında 1958 ile 1960 arasında başbakan olan Kişi Nobusuke'nin de yeraldığı- aşırıcı kanadı güdümcüydü. Bu kanada yakın olan Konfucius'çu düşünür Yasuoka Masaatsu (ya da Masahiro, 1898-1983), klasiklerin "seçkin insan"ının yüksek "çıkar gözetmezliğinde" yüksek devlet memurları yetiştirmek istedi. Aralarında özellikle Okumura Kivao'nun (1900-1969) yeraldığı Yenilikçi Bürokratlar (kesin olarak belirlenmemiş termi-

noloji), Tayşo Çağı'nın sosyal hareketinden gelmiş, faşist ve Nazi kurumlarından esinlenen ve "özel mülkiyet kamusal yönetim" ilkesine kadar giden daha radikal bir teknokratizmi savundular. Bir Fujivara olan Prens Konoe Fumimaro (1891-1945) Soylu Yenilikçiler'in şefiydi. Aristokratik anlayışla dopdolu ve Nitobe İnazô ile Nişida Kitarô'nun etkisinde kalmış olan bu kimse, hem Japon hem evrensel, buşido anlayışıyla dünya ölçüsündeki bir tarihsel görünümü birbirine bağlayan yeni bir seçkinler topluluğunun düşünü kurdu. Ama, kişiliği, isteklerinin düzeyinde değildi.

1932'den başlayarak, başbakanlar ya geleneksel milliyetçi askerler, ya da, gitgide daha çok, ultralar oldu. İdeolojik diktatorya, liberallere çatarak, hukukçu Takigava Yukitoki'nin (1891-1962) mahkum edilmesiyle başladı ve 1935'te minobe Tutsukişi'nin fikirlerinin yasaklanmasıyla yerleşti. 1940'ta, Kavai Eijiro ile kültür tarihçisi Tsuda Sôkişi (1873-1961), Tsuda Smôkişi'nin imparatorluk Şinto'sunun kökeni konusundaki araştırmaları nedeniyle mahkum edildiler. 26 Şubat 1936 tarihli Genç Subaylar Darbesi'nin sonucunda, Japonya, Denetim Hizbi ile Yeni Bürokratlar ve Soylu Yenilikçilerin çatışma ittifakı tarafından yönetildi. Aktivist hareket son buldu, ve üç büyük parti, yöneticileri çeşitli derecelerde destekledi. Konoe, başbakan olarak, (1937-1939; 1940-1941) aşırılığın gelişmesi konusunda büyük bir etken oldu. Onun hazinesi, Şova İncelemeler Derneği ("Şova kenkyûkai", 1936-1940), fikirleri Yenilikçi Bürokratlar'ınkilere yakın bir genç ve parlak aydınlar topluluğunu biraraya getirdi: hukukçu Yabe Teiji (1902-1967), politolog Royama Masamişi (1895-1980), iktisatçı Ryu Şintaro (1900-1967), ve öğreti konusunda da, o sıralar entelektüel bakımdan Nişida'ya yakın olan Miki Kiyoşi; 1939'da, "Yeni Japonya'nın Temel İlkeleri"ni ("Şin Nihon no şizô genri") ve onun "devam"ı "Elbirlikçiliğin Felsefi Temelleri"ni (... "zokuhen: Kyôdô şugi no tetsugakutekikonkyo") yazdı. Buna göre, Japon yayılmasının, tarihte ilk olarak, kültürel de olması ve "kapitalist sorunun çözümünü" ve aynı zamanda doğu kültüründe, şovenizmsiz bir milliyetçilikten, bürokratik

despotizmsiz bir totalitarizmden, feodal miraslarından kurtulmuş bir ailecilikten, merkantilizmsiz bir liberalizmden, soyut kozmopolitizmsiz bir enternasyonalizmden oluşan bir "doğu hümanizmi" yönünde bir "nitel değişiklik" getirmesi gerekiyordu. Ama Konoe kesinlikle daha tutucuydu. Ortaya attığı Yeni Bir Düzen İçin Hareket ("şintaisei undō, 1940-1941), faşizan antikapitalistlerin (Yenilikçi Bürokratlar olan Asō Hisaşi ile Nakano Seigo, dolayh olarak, Şova İncelemeler Derneği) Hiranuma'nın önderliğindeki tutucular karşısında bozguna uğramasına tanık oldu. (Parlamento üyelerini reddetmeksizin) Partilerin yerini alan İmparatorluk Egemenliğine Destek Derneği ("Taisei yokunsankai", 1940-1945) İçişleri Bakanlığı'nā bağlıydı ve her biri alanında bir tek olan meslek ve kültür derneklerini denetiminde tuttu. Dış politika sorunları ve "tinsel seferberlik", Mançurya'nın işgali (1931), Japonya'nın Milletler Cemiyeti'nden çıkması ve özellikle de Çin (1937) ve Anglosaksonlar'la (1941) savaş sırasında gitgide daha çok önem kazandı. Sonunda da, eski Denetim Hizbi, 1941 ile 1944 arasında başbakanlık yapan General Tojo Hideki (1884-1948) ile egemen oldu.

II. Aydınların Milliyetçiliği

Rejimi Benimsemenin Yolları - Milliyetçilik, aşırı olunca, hiçbir zaman olmadığı kadar çok aydının saflarına katılmasını sağladı. Felsefe profesörü Kanakogi Kazunobu (1884-1949) gibi istisnalar bir yana bırakılacak olursa, "ultra", bu kimseler sözkonusu olduğunda, bir şiddet övgüsü değil, çok zaman, geleneğe bir dönüşe dayanan yayılmayı ve rejime çok zaman eleştirili bir desteği belirtir. Bu desteği, törel idealizmle kişilikçi tinselcilik, liberalizm ve imparatorluk öğretisi arasında varolan sonsuz sayıdaki geçiş olanağı kolaylaştırmıştı. Tayşo ve Şova çağları arasındaki dönemeçte doğu felsefesi egemen akım durumuna geldi, ve temel başvuru kaynağı olarak Kant'ın yerini Hegel aldı. Bir "Japonya'ya dönüş" hareketi "Japon anlayışı konusunda incelemeler"in ve filozof Kuki Şuzo'nun (1888-1941) "İki'nin Yapısı" ya da yazar Tanizaki

Jun'işirô'nun (1886-1965) "Gölgenin Övgüsü" ("İn'ei raisan", 1933) gibi yapıtların hızla çoğalmasıyla sonuçlandı. Halk, ekonomik bunalım nedeniyle gitgide daha çok milliyetçi olduğu bir sırada, kültür alanında bir yığınsallaşma[12] görüldü.

Şintoist Gelenekçilik ve Konfucius'çu Gelenekçilik - Konfucius'çuluk, Uzakdoğu'nun "krali yol"unu Japon "İmparatorluk Yolu"yla özdeş kılan Panasyacılık'la birbirine bağlanarak yeni bir ilgi kazandı. Özellikle bazı Japonlar tarafından işlenen resmi Man-cu-guo öğretisi, Konfucius'çuluğu bir örnek devlet, "beş ulusun birbirleriyle uyuşmasını" sağlayan, "Krali Yolun Cenneti" durumuna getiriyordu.

Şintoist öğretiye bağlı başlıca kişi, anayasa hukuku uzmanı Kakehi Katsuhiko'ydu (1872-1961). Kami'ler tarafından türetilmiş "evrensel ben" Tenno, "benin gelişmesinin yürürlükten kaldırılmasının en yüksek noktası"ydı. Kakehi, kendi kişisel yönetimini bu iş için gereğinden çok kutsal bularak, yönetiminin, bütün dinler tarafından beklenen Mesih nitelikli hükümdar savını reddediyordu. Japonya'nın üzerine düşen, Tenno'nun evrensel hukuk alanındaki egemenliğini olgularda gerçekleştirmekti. Karşılaştırmalı dinler uzmanı Katô Genşi (1873-1965) daha ılımlı çıktı: Genşi'nin İngilizce birçok yayını olmuştur: ("A study of shinto: The religion of the Japanese nation", 1926). Bu kimselerin her ikisi de Şintoizm'i bütün dinleri bir bireşim yapan ve bilimsel usla bağdaşan evrensel din durumuna getirmek istiyorlardı.

Yazarlar ve Etnograflar - Ulusal İncelemeler çığırının antipolitik, tinselci ve estetizan natüralizmi öncü çevreleri de etkiledi. Dolayısıyla, Japon romantik okulu yazarları ve bu arada özellikle Kame'i Katsuişirô (1907-1966) ve kuramcı Yasuda Yojurô'yu (1890-1981) da. Yasuda Yojurô'ya göre, "Modernliğin Sonu" ("Kindai no şûen, 1941), yetersizliğin, aptallığın ve Batıyı uşakça taklidin

[12] Özellikle, kitle iletişim araçlarının etkisiyle, bazı bireylerin, gitgide daha çok, ortak özelliklere sahip olmaları durumu (Fransızcası: "massification") (ç.n.).

sonuydu. Yabancı kültürlerin ortadan kaldırılması, eski Japonların basit ve yalın yaşamına dönülmesiyle yeni bir kültür yaratmak gerekiyordu. Benin, "Kokutai"de ortadan kaldırılmasıyla kendi kendine dönüş, siyasal değil, tinsel ve estetik bir deneydi. "Japon Köprüleri" ("Nihon no haşi" 1936/1939), batı köprülerinin tersine, bir heyecan, akışkanlık; estetiğin yararlılıktan önce geldiği, doğa ve Tanrılarla iletişimin belirtisiydi. Çağdaş en büyük edebiyat eleştirmeni Kobayaşi Hideo (1902-1983), Ulusal İncelemeler tarafından aktarılmış olan "yaşam duygusu"nun modern toplumda yaşanmış olabileceğini düşünüyordu. Siyaset ve tarih, süreksizlik ("mujô") dünyası üzerinde herhangi bir özel engebe *oluşturmuyordu*. Dolayısıyla, Japonlar savaş konusunda da başka herhangi bir şey konusundaki gibi davranıyorlardı: heyecanlarıyla bağlantılı olarak ve birlik içinde; dolayısıyla, demek ki "olağanüstü zamanlar"dan sözetmeye ve doğal olarak yapılan bir tinsel seferberlik düzenlemeye gerek yoktu. Her ikisi de etnograf ve kültür tarihçisi olan Orikuşi Şinobu (1872-1953) ve özellikle de Yanagita Kunio (1875-1962) Japon yurtseverliğinin bazı önemli öğelerinin sağlamlaşmasına katkıda bulundular: insanla doğa arasındaki etkileşimlerin incelenmesi ve ulusal kökenlerin araştırılması. Yanagita, kırsal toplulukların sıradan ve değişmez ("jomin") halkını övdü. Kalıtına, tutuculuktan Marksizme, tüm milliyetçi halk topluluğu sahip çıkmıştır. Bu üç yazarın siyasal nitelikli, ama sistematik ve kurallara sıkıca bağlı olmayan yazıları, tanınmışlıkları dolayısıyla etkiliydi.

Felsefi Milliyetçilik - Doğu felsefesi doruk noktasına, çağdaş Japon filozoflarının en önemlisi olan Nişida Kitaro'yla (1870-1966) çıktı. Bu kimse, siyasal bakımdan Konoe'ye yakındı. O ve öğretilileri, gelenekçilerle, Japon sosyokültürünün yapısının dünyanınkinin eşi ve yabancının bunun ancak el konulmuş güdük bir parçasına sahip olduğu fikrini paylaşıyorlardı. Ama, bu fikri, Şinto'dan Hegel'e ve özellikle de Ranke ile Budizm'e dayanan bir tarih felsefesine aktardılar. Nişida'ya göre bu yapı mutlak çelişkilerin özkimliğiydi ("auto-identité"): bir ve kat

(bir'in katı ya da katları -ç.n.), özne ve çevre, tinsel ve özdeksel... Batı kültürü, daha çok, katın paradigmasının, biricik dinamik kültür olan Japon kültürü ise, aynı zamanda hem birin, hem de, "hiçliğin varlığı", yani mutlakın varlığı sentezin karşılığıydı." Kokutai'mizin özgünlüğü, tek kelimeyle, aşkınlık 'gibi' içkinlik ve içkinlik "gibi" aşkınlığa bağlıdır. (...) Japon anlayışının yücelimi mutlak "gibi" olan edimselliktedir. "Japon Kültürü Sorunu" ("Nihon bunka no mondai", 1940) dünyacalaştırma (ya da dünyasallaştırma) sorunuydu. Asıl (Japonya'ya özgü) öznelliğin ilkesi, işte bu, öbürü kapsamak için kendi benini boşaltma yatkınlığıdır. (...) Denebilir ki, bugünün dünyasının sorunlarının çözümü "Kokutai"mizin ilkelerinden gelecektir". Japon anlayışı da, yeni insanın anlayışı olacaktı. Nişida bu anlayışı bazı Budacı formüllerle tamamlıyordu: "muşin" (ilgisizlik, saflık, tam anlamıyla, "zihinsel yön"), "kolay uygulama" ("igyô") olan o "yapmacıksız basitlik, yalınlık", "jinen hôni" (Yasa'ya göre doğal kendiliğindenlik"), "benini boşaltmak ve şeylerin hakikatine gitmek", ki bu da bilimsel anlayışı içeriyordu. En yüksek nitelik, "tarihsel yaratı"ydı. "Çağımız, dünyanın kendi kendinin bilincine vardığı çağ", "Yeni Bir Dünya Düzeni ilkesi" (1943'te yazılmış olan "Sekai şinşitsujo no genri") ise bu devletlerin bilinç düzeyine göre düzenlenmiş bir devletler aşama sırasıydı. "Gerçek devlet", "asıl devlet", aynı zamanda bireyin değerleri de olan "sonsuz değerlerden bir yaratıcı güç"tü ki, bu da "Devletin Varlık Nedeni Sorunu"nu ("Kokka riyû no mondai", 1991) Hegel'in yaptığından daha iyi çözümlüyordu.

Nişida'nın öğretilileri felsefi milliyetçiliğin öncüleri oldular, ve ustalarının tersine, bu anlayışa ülkenin uğradığı bozguna kadar, çalışmalarının büyük bölümünü ayırdılar. Tanabe Hajime'ye (1885-1962) göre, bu, "türün mantığı", yani ulusun mantığıydı. Suzuki Şigetaka (1907-) "Dünya Tarihinin Bakış Açısı Ve Japonya"da ("Sekaişiteki taşiba to Nihon", 1942-1943) ulusal savunma devletini ve insan yaşamının tüm boyutlarının birleştirilmesi olarak topyekun savaşı övdü. Bu sempozyum, ve Kame'i'nin Nişitani ve Kobayaşi ile karşı karşıya geldiği "Modernitenin

Aşılması" ("Kindai no şôkoku", 1942) konulu olanı, entelektüel milliyetçiliğin en yüksek noktaya çıkışının simgesi oldu. Kyoto Okulu, İmparatorluk öğretisine aydın ve kişilikçi bir görünüm kazandırarak, gelenekçilerin şimşeklerine hedef olmakla birlikte, aynı zamanda da saflarına birçok öğrenci ve aydının katılmasını sağladı. Bu durum, 1945'ten beri sürekli anlaşmazlıklara yolaçmaktadır.

Kihira Tadayoşi (ya da Masami, 1874-1849) ve özellikle de çağdaş en büyük törebilim uzmanı olan Vatsuji Tetsuro (1889-1860) resmi öğretiye daha yakındılar. Vatsuji, batı bireyciliğine bir "Bağıntı"nın "Törebilim"ini Rinrigaku, 1937-1942/1949) karşı çıkardı. Bu törebilim, aileden, "kutsal bir saygınlıkla donatılmış mutlak tümlük " devlete, aşamalarla ilerliyordu. "Tenno'ya bağlılık, Tenno'ya tapma", "mutlak'a bağlılık, mutlak'a tapma" değil, kendini ortaya koymanın en yüksek derecesine tapmaydı. Vatsuji, "İklim 'Ve Kültür"de (Fudo, 1935), her birinin toplumsal ilkesi, sırasıyla, aile, boy ve site olmak üzere, yumuşak başlı ve katlanıcı, "kuru" ve "direnme ve kavga" nitelikli uygarlıklar ayırdediyordu. Japon karakteri, "düşüncelere dalmış bir ateşlilik"ten, "kavgacı bir çıkar gözetmemek"ten oluşmuştu. Bu başarılı kitap, Batı'da olduğundan daha çok beğenilen bir tür olan halkların psikolojisi türünün klasiği olarak kalmıştır. Vatsuji, "Japon Anlayışının Tarihi Konusunda İncelemeler"de ("Nihon seişin şi kenkyû", 1926) ve özellikle de bu kitabın "devam"ında ("Zoku"..., 1935), Tokugava Devri'nin "tüccar niteliği"nden çıkmış "burjuva anlayışı"yla Japon anlayışını karşı karşıya bıraktığı tehlike" konusuda endişelendi.

III. Resmi Ultra milliyetçilik 1930 yıllarında, resmi öğreti, sistematik olma niteliği ve o zamana kadar sahip olmadığı bir düzey, ve "İmparatorluk Yolu" adıyla da, daha belirgin ve gitgide daha eskatolojik bir nitelik kazandı.

"Kokutai No Hongi". - 1937'de Eğitim Bakanlığı "Kokutai'nin Temel İlkeleri" ("Kokutai no hongi") adlı broşürden 1.900.000 nüsha dağıttı. Kihira ve Vatsuji gibi yüksek aşamalı devlet memurları ve önde gelen üniversite öğretim üyeleri tarafından yazılmış olan bu broşür, resmi öğretinin en sistemli açıklamasıydı. İçeriği, idealist

tutucu sağdan yanaydı: nisbeten az militaristti ve belirgin bir yayılmacılık ortaya koymuyordu. "Kojiki"nin "Nikon Şoki"nin, klasik şiirlerin ve Tenno Meyci'nin, imparatorluk buyrultularının saygınlığına dayanıyordu... Yeniliği, felsefi hazırlanışındaydı. "İmparatorluk tahtı Gökyüzü ve Yeryüzü gibi sonsuz olsun demek, geçmiş ve gelecek fiili birliğini şimdiki zamanda bulur, ülkemiz ilksiz ve sonsuz bir yaşamla donatılmıştır ve sonsuza dek gelişecek demektir. Tarihimiz başsız ve sonsuz şimdiki zamanın gelişmesidir ve içinden her zaman, bir ucundan diğerine, bu zamanın akısı geçmektedir". Japon sosyokültürünün yapısı, her biri kesintisiz olarak doğadan gelen ve doruk noktasına Tenno'da ulaşan, dinin (Şinto dini), ahlâkın, ailenin ve devletin birliğiyde. Hükümdara sadakat ve yurtseverlik, en üstün, kişisel gerçekleştirme yollarıydı. "Kullar için Tenno'yla ilişki (...) benin ortadan kaldırılmasına ve bire dönüşe ("botsuga kiitsu") dayanan bir ilişkidir. "Tüm kitap boyunca, Konfucius'çu, bilincin ve bilgisizliğin, töreliliğin ve bencilliğin, ve açıkça Şintoist olarak, saflığın ve kirliliğin Budist paradigmaları (örnek çerçeveleri) kendini belli eder.

Tarihin Tennomerkezci anlayışına göre, tarih, Tanrılar Çağı'yla doğrudan süreklilik içindeydi. "Ülkenin tarihi, onun Kuruluş'unun tekanlamlı ve geriye dönüşsüz açılması, yayılmasıdır (...)" Bu, "Kokutai"nin kendini öz ortaya koyuşu"ydu. Ve bu öz ortaya koyuş, Tenno'nun bir yakınlıklar (doğrudan imparatorluk yönetimi dönemleri) ve uzaklıklar (Bakufu dönemleri) almaşıklığından oluşmuştu. Yakınlık başsızlık ve sonsuzluk, yaşamsal enerji, ateşli duygular, refah ve bilinç getiriyordu. Bununla birlikte, 1868'de başlayan dönem, Batıdan gelen kötülüklerin sıkıntısını çekiyordu: bireycilik, usçuluk ve kozmopolitizm. Komünizm ve faşist ve Nazi "totalitarizm" yanlış ilaçlardı, çünkü ortaya " basit bir bireyler toplamı olan grup ya da sınıflar ya da soyut bir devlet fikri" çıkarıyorlardı. Japon "Kokutai"si ise, tersine, olgu niteliğindeydi ve "uyum"dan oluşmuştu. Çin çok basit, Hindistan çok gizemciydi ve her ikisi de uyuşuktular. Japonya, "Konficius'çuluk"u ve Budizm'i cismanileştirerek ve devletleşti-

rerek, "arıtmıştı". Dünya ölçüsünde bir kapsamı, önemi olan Japonya'nın görevi, "Batının çözümsel ve entelektüel nitelikleri"ni, Doğunun "sezgisel ve kılgısal-tinsel karakteri"yle birleştirerek, bir "yeni Japon kültürü"nün yaratılmasıydı.

Yayılmacı Temalar - Japonya'nın Milletler Cemiyeti'nden çekilmesi, bir büyük devletin egemenliğindeki bloklar kuramının benimsenmesinin onayı oldu: bu bloklar, doğu Asya, SSCB, iki Avrupa'ydı. Yayılmacı temalar, Japon ilerleyişinin hızıyla orantılı olarak arttı: "Mançurya'nın inşası" (1931); "Japonya-Mançurya-Çin bloku" (1937); "doğu Asya'da yeni düzen" (1938); "doğu Büyük Asya ortak refah alanı" (1940). 1940'ta, "yeni dünya düzeni" tasarıları kendini kabul ettirdi. Yayılmacı başlıca slogan, "Nikon Şoki"den çıkarılmış olan ve Tenno'nun dünya egemenliğini belirttiği düşünülen "sekiz köşe, bir çatı" formülüydü.

Japonya'nın Savaş Sırasındaki Resmi Öğretisi - 1937'den itibaren, "tinsel seferberlik" sürekli oldu. 1941'de, Eğitim Bakanlığı, "Kokutai no hongi" ile aynı esinden olan, ama bazı yeni öğeler içeren "Kulların [ya da uyrukların] Sesi"ni ("Şimmin no mişi") yayınladı: bu yeni öğeler, milli savunma devleti ve açık bir yayılmacılıktı. Batılıların "sonsuz, sınırsız açgözlülüğü dünyayı (...) hızla parçalanmaya doğru giden bir savaşlar ve insan kırımları sahnesi" durumuna getirmişti. Neyse ki, "Mançurya olaylarıyla dünya tarihinde yeni bir sayfa" açılmıştı. "Ülkemiz, ahlâk temeli üstüne kurulu yeni bir dünya düzeninin yolunu açmıştır". Kullar, kendilerini "manevi uygulama"ya vermeli ve bu uygulamanın amacı da "İmparatorluk Ülkesi'nin tarihi görevinin yerine getirilmesi" olmalıydı. 1941'deki savaş ilanıyla ilgili İmparatorluk Buyruldusu, Anglosaksonların "İmparatorluğun varlığı üzerinde büyük bir tehdit oluşturduklarını" öne sürüyordu. 1941-1942 zaferleri ise, ulusal coşkuyu doruk noktasına çıkardı. Yapılan propagandayla, bir yenilginin, ahlâki, tarihi ve dini bakımdan olanaksızlığı üzerinde duruldu.

Bir yenilgiye uğramanın sözkonusu olabileceğinin düşünülmeye başladığı 1943'te ise, "şanlı ölüm" ("gyoku-

sai"), daha doğrusu, sözün tam anlamıyla, atasözü niteliğindeki halk deyimi "sağlam kiremittense kırık yeşim"den gelen "kırık yeşim" sloganı benimsendi. Daha sonra, bu slogan, "uyrukların kalabalığı için şanlı bir ölüm, "herkes için, savaşta ölüm" ve "kalabalık özel bir birliktir" (kamikazeler) sloganlarıyla herkese yaygınlaştırıldı. Japonya'nın teslim olmasından sonra ise, rejimin son hükümetinin başkanı olan (Ağustos-Ekim 1945) imparatorluk prensi Higaşikuni Naruhiko (1887-1990), Japonların yetersiz bir ruh ortaya koyduklarını öne sürerek "çoğunluğu genel pişmanlığa" çağırdı.

ALTINCI BÖLÜM
ART ŞOVA ÇAĞI (1945-1989)

1945'te Japonya, çağdaş tarihinde (Ön Meyci Çağı, Tayşo Çağı) üçüncü kez olarak, bir liberalizm patlaması dönemi geçirdi. Önceki dönemlerde olduğu gibi bu dönemin ardından da tutucu bir tepki görüldü ama, bu kez, sözkonusu tepki, liberal bir demokrasi içinde bulunulduğu için, biraz daha hafifti.

Demokratik rejimin başta gelen olgusu, iktidarda, 1947-1948 Sosyalist hükümet dönemi dışında, hep Tutucular'ın bulunmasıydı. Gerçek anlamdaki savaş sonrası, yenilikçi kampın doruğa çıkması ve gerilemesinin belirtisi olan, ikinci Japon-Amerika güvenlik antlaşması yapılmasına karşı, hareketin başarısızlıkla sonuçlandığı 1960'ta sona erdi. Bunun üzerine, "siyaset dönemi"ni, 1970'te biten "iktisat dönemi" izledi. Tutucular ekonomiyle ilgili konulara öncelik tanıdılar. 1960-1975 arası "hızlı büyüme" yılları oldu. Onu, "*ileri bilgi toplumu*" ve "uluslararasılaşma", yani dünya ölçüsünde ekonomik yayılma çağı izledi. Japonya, en ileri ekonomiler arasında, Birleşik Devletler'in yerini aldı: bir Batı deyimiyle, o güne kadar ilk olarak, bir Japon modeli vardı.

Daha 1945'ten başlayarak, entelektüel yaşamda Batı tipi bir zenginleşme görüldü. Siyasal düşüncenin gelişmesini, Marksizmin, Amerikan toplum bilimlerinin ve Fransız felsefesinin (varoluşçuluk, yapısalcılık, yapısalcılık sonrası) gelişmesinin etkisinde kaldı.

I. Siyasal Gelişme

1945 ile 1952 arasında, Japonya, fiilen sadece "Supreme Commander for Allied Powers" ("Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanlığı") tarafından yönetildi. İmpara-

torluk rejiminin personelinde artma yaparak ve birbirinin ardısıra gelen hükümetlere direktifler vererek, bu Komutanlık, Tutucular'a, kendiliklerinden benimseyecekleri yönelimler kabul ettirdi. 1945'ten 1947'ye kadar, kurumlardaki ve toplumdaki değişiklikler, "New Deal"[13] tipi bir politikayla yürütüldü. Soğuk Savaş'la birlikte ise, birinci plana, antikomünizmin egemen olduğu bir tutuculuk geçti. "Geriye dönüş" ("gyakkôsu") olarak nitelenen bu durum, daha önce ayıklanmış olanların eski yerlerine getirilmeleri ve 1952'de ülkenin bağımsızlığına yeniden kavuşmasıyla, belirginleşti. Bu gelişme, gitgide daha çok, yeni milliyetçi bir nitelik kazanarak günümüze kadar sürmüştür.

Yeni rejimin temelinde yeralan üç metin vardı. 26 Temmuz 1945 günü Birleşik Devletler, İngiltere ve Çin tarafından yayınlanan bildiri, Japonya'nın koşulsuz teslim olmasını ve ülkede demokratik bir rejim kurulmasını zorunlu sayıyordu. Japonya bunu 15 Ağustos'ta kabul etti. 1 Ocak 1946 günü ise, "Tenno'nun Kendi İnsan Niteliği Konusundaki Bildirimi" adıyla bilinen şu imparatorluk buyrultusu yayınlandı: "Bizimle Halkımız arasındaki ilişkiler her zaman, basit söylencelere değil, karşılıklı güven, saygı ve sevgiye dayanmıştır. Bu ilişkiler, Tenno'nun ilan edilmiş bir Tanrı, Japon ulusunun ise ötekilerden üstün ve yazgısı dünyayı yönetmek, olduğu yolundaki yanlış fikirlere dayanmamaktadır". Müttefik Devletler Yüksek Komutanlığı (SCAP) tarafından kaleme alınan ve daha sonra da parlamento tarafından kabul edilen Japon Anayasası'nı ("Nihonkokukempô") Tennô, Tennô Meyci'nin doğum gününün yıldönümü olan 3 Kasım 1946 günü ilan etti. Hukuki bakımdan, bu, 1889 Anayasası'nda, o anayasanın 73. maddesi gereğince yapılmış olan değişiklikti. Bu metinde, iki nokta ideolojik bakımdan önemliydi. Birinci maddeye göre: "Tennô, Japonya'nın ve Japon halkının birliğinin simgesi"ydi. IX. madde ise şöyleydi: (...) Ja-

[13] ABD'de 1933'ten başlayarak Roosevelt tarafından yürürlüğe konan ve devletin ekonomik ve sosyal alanlara belirli bir müdahalesine izin veren reformlara verilen ad. (ç.n.)

pon halkı, ulusun egemen hakkı olarak, savaştan sonsuza dek vazgeçmiştir (...). Japon halkı hiçbir zaman, kara, deniz ve hava kuvvetine ya da başka herhangi bir savaş potansiyeline sahip olmayacaktır. Savaşma hakkı kabul edilmeyecektir".

Anılmaya değer öbür yenilikler ise, devlet Şinto'sunun yürürlükten kaldırılması, soyluluğa son verilmesi, kadınlara oy hakkı tanınması, bazı yeni yasalar, modern bir çalışma hukuku, tarım reformu ve liberal bir öğrenimdi.

İmparatorluk rejimi sırasında kurulmuş partilere dayanan tutucu partiler 1955'te birleşerek Liberal Demokrat Parti'yi ("Jiyû minşutô") oluşturdular. Bu partideki başlıca akım, özellikleri ekonomizm ve Amerikan ittifakına dayanan klasik bir tutuculuktu. Bu partinin en katı bölümü olan neomilliyetçi kanadı "Şahinler"; bağımsız bir diplomasi, Anayasa'nın iki maddesinin gözden geçirilmesi ve Yasukuni'nin kamunun vesayeti altına alınması isteğindeydiler. Neomilliyetçi etkinin artması, özellikle eğitim alanında, yavaş ve sürekli oldu. İmparatorluk Şinto'suna kısmi bir dönüş gözlendi (1966: Ülkenin kuruluş gününün yeniden ulusal bayram olarak kabulü; 1985: Başbakan Nakasone Yasuhiro'nun Yasukuni'yi resmi ziyareti). İmparatorluk rejimi, imparatorluk rejimi olarak yasallığından yoksun kılınmadı; sadece, ultra milliyetçi dönem yasal olmayan dönem sayıldı. Bu, rejimin yeniden, gitgide ve ihtiyatlılıkla yasalı sayılması, Asya'nın bağımsızlığına kavuşması sırasında 1931 ile 1945 arasındaki askeri harekatların ve Batı'nın kendisinin de birçok örneğini ortaya koymuş olduğu yayılma politikalarının sonucudur. Neomilliyetçiler demokrasiyi tartışma konusu yapmıyorlardı, ama bu gelişme solu ve komşu ülkeleri endişeye düşürüyordu.

Biri imparatorluk rejimine, diğeri de Amerikan işgaline olmak üzere, gösterdiği çifte direnmenin onurunu taşıyan Japon Komünist Partisi, savaştan sonra büyük bir saygınlık kazandı. Politika iklimi, birbirini izleyen yurttaş hareketlerinden oluşmuştu: 1950 dolaylarında barış ve tarafsızlık hareketi; 1960'taki büyük mücadeleler, da-

ha sonra da, Vietnam'da barış hareketiyle gelen ve gitgide artan olumsuz etki; 1968-1969 öğrenci ayaklanması ve 1970'te Japon-Amerikan antlaşmasının süresinin uzatılmasına karşı hareketin başarısızlığa uğraması, Tutucular'ın seçimlerdeki başarısızlıklarının nedenleri, uzun sürmüş bir azla yetinme geçmişinin son bulması; kişilerin, insanlara eşit şans veren bir toplumda yaşadıkları kanısında olmaları, "maihômu şugi"ye ("my home-izm") bağlı olarak zayıf politizasyon ve 1968'de başlatılmış olan Batı'yı yakalama girişiminin başarılı sonuçlanması.

Muhalefet partileri, onları ılımlı olmaya yönelten bir kimlik bunalımına düştüler. Bunlardan birincisi olan Japon Sosyalist Partisi ("Nihon şakaitô", 1945-), sürekli olarak, savaş öncesi eğilimlerin mirasçısı sağ ve sol kanatlarının anlaşmazlıkları içinde kaldı. İkincisi ise, Yamakava Hitoşi'nin, daha sonra da, Leninizm'ini artıran Sakisaka İtsurô'nun etkisiyle, "Rônôha"nın analizlerine dayanarak, 50 yıllarından 80 yıllarının başına kadar egemen durumda kaldı ve bu durum partinin oylarının azalmasına ve partiden ayrılanların dış politikada Liberal Demokrat Parti'den daha sağda olan Sosyal Demokrat Parti'yi kurmalarına yolaçtı. Merkezci öbür parti "Komeitô" (Devlet İşlerinin Açıklığı Partisi, 1964-), Değerler Yaratma Derneği'nin ("Sôka gakkai", 1930-) Niçirenizm'inden, reformist bir Budist hümanizme geçti. Komünist Partisi, 1951-1955'te, "Kozaha"nın, belirli bir halkçı milliyetçilik anlayışını muhafaza ettiği, Birleşik Devletlere sömürge tipi bir bağımlılık teziyle güçlendirilmiş analizlerine dayanan bir şiddetli devrim denemesine girişti. Bu partinin 1955'teki özeleştirisi ve 1956'da komünist dünyayı sarsan olaylar, sekreteri Miyamoto Kenji'nin (1908-) kişiliğinde cisimleşmiş, kuramı, sırasıyla, biri ikinci öbürü üçüncü kişi olan Fuva Tetsuzô (1930-) ile Ueda Koişirô (1927-) kardeşler tarafından gerçekleştirilmiş aşırı ya da "euro" komünist Yeni Sol'un ortaya çıkmasına yolaçtı (bak. "The fifty years of the Communist Party of Japan, Central Committee, JCP, 1973-1980").

II. Sorunsalların Gelişmesi

Savaş sonrasında, egemen özellik, siyasi düşüncede, yenilikçilik, ekonomi ikliminde tutuculuk oldu. Ama, elverişsiz koşullar karşısında, yenilikçiler temel kuramsal araştırmayı derinleştirerek Japonya'ya hiçbir zaman olmadığı kadar çok, ön planda aydın yetiştirdiler.

Politika İklimi - Savaş sonrası düşüncenin karşı karşıya kaldığı birinci sorun, eski rejimle yenisi arasında süreklilik ya da kopma olması sorunuydu. Verilen yanıt, tutucularla yenilikçiler arasına bir çeşit su bölümü çizgisi koyuyordu. Öbür sorunlar, özellikle yenilikçilerle ilgiliydi. Düşüncelerinin temel paradigması (örnek çerçevesi - ç.n.) (farklı bir sözcük dağarcığı ve tersine çevrilmiş göstergelerle), feodal toplumla modern toplum, geleneksel topluluklarla özgür bir biçimde biraraya gelmiş yurttaşlar, Japon geleneği ve modern Batı arasındaki karşıtlık oldu. Aşağıdan ve içerden gelen özlemleri karşılamakla birlikte, demokrasi, dışardan ve yukardan getirilmişti. Dolayısıyla, yenilikçi öncü kesim, kendine sosyo-kültürün kurumlar karşısındaki gecikmişliğini, yığınları aydınlatarak gidermek görevini verdi. Sözkonusu olan, Japonları modern bir ben'e sahip yurttaşlar ve/ya da sınıf bilincine sahip emekçiler yapmaktı. Marksistlerle ilericiler, savaş sonrasının temel sözcükleri olan demokrasi, barış, bilim sözcüklerine verilmesi gereken anlam konusunda anlaşamadılar. Genel olarak, Japon Komünist Partisi'nin aydınları çeşitli eğilimlerdeki hümanistler karşısında tek başlarına kaldılar. Ama, bu hümanistler, geleneksel ilkelere sıkı sıkıya bağlı Marksizm anlayışı vardı. Bu anlaşmazlıklar ise, geleneksel ilkelere sıkı sıkıya bağlı Marksizm karşısında bazı rahatsızlıklar duydular. 1956 öncesine kadarki birçok anlaşmazlığın ve 1968 öncesi anlaşmazlıkların hemen hemen tümünün kaynağında, bu, geleneksel ilkelere sıkı sıkıya bağlı Marksizm anlayışı vardı. Bu anlaşmazlıklar ise, geleneksel ilkelere sıkı sıkıya bağlı Marksizmin reddettiği, öznellik (1946-1948) ve yığın toplumu (ya da yığınsal toplum) (1956-1957) konusundaki anlaşmazlıklardı.

Ekonomi İklimi - Kesin dönüm noktası 50'li yılların

ikinci yarısında gerçekleşti. 1956'da, savaş öncesi fikirlerin aşılmış olduğunu ortaya koyan Beyaz Kitap, şu sonuca varıyordu: "Savaş sonrası dönem bitti". Bir yığınsal tüketim toplumu karşışındaki geri ve bağımlı bir Japonya görüntüsünü muhafaza etmenin güçlüğü, Marksizm'in bunalımını artırarak tehlikeli bir duruma getirdi. 1960 başarısızlığı, savaş sonrası kuşağın öncü anlayışının başarısızlığı oldu. Bu kuşak, radikal (Yoşimoto) ya da tutucu (Etô) eleştiriler karşısında savunma durumuna geçti. Yığınlar hiç de geri görünmeyince, aydınlar, gerek yenilikçilerde (Yoşimoto), gerek tutuculardа (Yamazaki) onlara kılavuzluk etmekten çok, onları anlamaya yöneldiler. Aydınların saflarına bazı eski ilericiler (Şimizu) ve öğrenci radikal solunun bazı eski önderleri (Nişibe, Koyama) katıldı.

"Ekonomik gücü büyük milliyetçilik" ve kültüralist neomilliyetçilik günümüze kadar sürekli ilerlemiştir. Japonya konusundaki incelemelere yeniden dönülmesi 50 yıllarında başladı. Genel kültürleri akademik çalışmaları izlemelerine yeterli kaynakçalar içermeyen yabancılar, daha çok, bu incelemelerin yarı yarıya halka yönelik olanlarına, savaş öncesi Japonu'nun anlayışıyla ilgili incelemelerin yerini almış incelemeler olan "Nihonjin ron"lara önem verdiler. Bununla birlikte, ikisi arasında, dolayısıyla da üniversite nesnelliğiyle çok zaman tutucu eğilimli bir konuşma arasında kesin bir sınır yoktu. Ayrıca, özellikle Batı basınında, üzerlerine olumsuz yargılar yapıştırarak, "Nihonjin ron"ların tezlerini kesin olgular olarak yeniden ele alan bir anlayış da vardı.

Tutucu egemen söylem 60 yıllarında yerleşti. Bu söylem, alanlarında uzmanlaşmış gazeteciler, üniversite öğretim üyeleri, işveren kuruluşları, Liberal Demokrat Parti'ye az çok bağlı resmi ya da özel inceleme grupları ve bazı bakanlıklar tarafından üretildi. Siyaset adamları ve basın bu söylemi ele alarak, bıkıp usanmaksızın, demokrasiyi, refahı ve barışı övdüler. Bu söylemin ana ekseni, sanayi toplumu ve sanayi sonrası toplumu kuramlarının, Japon girişim ideolojisi ve modernleşme kuramlarının kesişmesinden oluşuyordu. Gelenekçilik derecesi, Japon kültürü, imparatorluk kurumu, aile ve eğitim konusunda

değişikti. Bu derece, İşibaşi Tanzan ile Koizumi Şinzo'nun çocuklarınınkinin bir karşımıydı. 60 yıllarında, J. Burnham, W. Rostow, J. K. Galbraith'den, sanayi toplumu, bolluk toplumu, koruyucu devlet, yeni orta sınıflar, devlet kurumları ve devrim temaları alındı. 70 yıllarında, sanayi sonrası toplumu incelemek için fütürolog Herman Kahn ve özellikle de fütürolog Daniel Bell'den esinlenildi. 1969'da fütürolog Hayaşi Yujiro (1916-) bilginin yanısıra teknikleri de kapsayan ve Batı'da benimsenen Japon kökenli ilk deyim olan "bilgi toplumu" deyimini ortaya koydu. Bu deyimi iş çevreleri ve bürokrasi de benimsedi (bak. "The information society and human life, Social Policy Bureau, Economic Planning Agency", 1983). Bu okula göre, bilişim ve otomasyon, yaşama tarzında, cilalı taş devrimi ve sanayi devrimiyle karşılaştırılabilecek bir değişikliğe yolaçmıştır. Bundan sonra toplumsal statü artık zenginlik derecesine değil, yetkiye dayanıyordu. Yaşamı öğrenmek, işlerin idaresine herkesin katılması, boş zamanların artması, kişisel gelişmeyi hiçbir zaman olmadığı kadar çok kolaylaştıran bir "kültür toplumu"nun ortaya çıkmasını sağlıyordu. Orta sınıfların aşırı büyümesi ve ulusal ekonomilerin birbirleriyle bağımlılığı, toplumsal anlaşmazlıkların düzene bağlanması, ideolojilerin son bulması ve barışla sonuçlandı.

Japon tarzı idarenin ideolojisi, iş çevrelerinin geleneksel söyleminin bu kuramlarla ve davranış ve iletişim bilimleriyle yenilenmesinin sonucu olmuştur. Japonya'da ücretlinin başlıca nitelikleri, grup anlayışı ve kendini sürekli olarak yetkinleştirmedir. İşyeri, bir kendini kişisel olarak gerçekleştirme yeridir; şu ya da bu işyeri broşüründe, "iyi nitelikli çevrenin nihai amacının, her görevlinin genel olarak yaşam ve özel olarak da işi karşısındaki tutumunu değiştirmek" olduğu görüşü belirtilir; ve ermişlerin yaşam ve davranışlarıyla ilgili, kalıplaşmış bir söze göre, "onunla (şu ya da bu sanayici) yalnız iş değil, yaşam da öğrenilir".

60 yıllarında, Japon modernleşme kuramlarıyla kültür kuramları birleşti. İkinci kuşak Amerikalı Japonologlar, özellikle de bunların önderi, Tokyo'da 1961 ile 1966

arasında büyükelçi olarak görev yapmış olan ve Japonya'yı Batılı olmayan ülkeler için kalkınma modeli olarak öneren Edwin Reischauer (1910-) önemli sayılabilecek bir etkiye sahip oldu. M. Weber'den esinlenilerek kaleme alınmış yapıtlar Japon gelişmesinin kültürel kökenlerini inceledi. Örneğin, Morişima Mişio (1923-) "Japonya Neden Başarılı Oldu?" da ("Naze Nihon wa "seiko" shita ka", 1985) ("Kapitalizm ve Konfucius'çuluk: Batı Teknolojisi Ve Japon Törebilimi bu kökenleri Japonlaşmış Konfucius'çuluğun ayin töresinde buldu. "Learn-from-Japan" hareketinin klasiği, Ezra Vogel'in "Japon as number one: Lessons for America'sı oldu. Bu kitap tepki doğurdu. Batılı olmayan ilk modernleşme modelinin varlığı, ulusal özelliklerin sanayileşmeden sonra varlıklarını sürdürdükleri görüşünden yana olan ıraksama kuramıyla, bunun tersi görüşteki yakınsama kuramı arasındaki tartışmayı yeniden başlattı. Ronald Dore, sanayileşmenin Batıda bile Japon modeli yönünde olduğunu savundu ("British factory, Japonese factory", 1973).

Savaş öncesi Batılıseverliğin tersine, çağımız öncesi ("premodern") Japonya yeniden olumlu değerlendirildi. Sanayi sonrası toplum kuramı, modernliğin aşılması kuramını yeniden canlandırdı. Çağdaş dönem, sözün gerçek anlamındaki ("gendai"), modern dönemden ("kindai") ayırdedildi. D. Riesman tarafından Batıya uygulanan kategorilere göre, Japonya feodal toplumun "tradition-directed" davranışlarından, doğrudan doğruya, sanayi sonrası toplumun "outer-directed" davranışlarına geçmiş ve böylece de modern toplumun "inner-directed" davranışlarını atlamıştı. Böylece, doğal topluluklar (aile, komşuluk) kalıntı gibi görünmekten çıkarak, insan yaşamının sürekli bir çerçevesi sayılmaya başlamıştı. Bunların, kurulu düzenin ara durak ya da direnç işlevi oldukları konusundaki eski tartışma yeniden ortaya çıktı; nitekim, gerçekten, modernliğin eleştirisi yenilikçilerde de gelişti. Egemen, tutucu söylem, içine neomilliyetçi söylemin işlemesiyle her biri birbirine "kültür" temasıyla bağlı olan, bir ekonomist ve teknisist usçuluk, heyecansal ve ahlâkçı usdışıcılık, fütürizm ve gelenekçilik karışımı oldu.

Yenilikçiler buna, Japon tarzı idarenin kültürel miraslardan çok, kapalı ortamda çalışma yerini oluşturan ve bireyler arasındaki rekabeti şiddetlendiren günlük maddi ve manevi baskıların sonucu olduğunu söyleyerek karşı çıktılar. Tutucu söylem, üretim ilişkilerini üretici güçlerin gelişmesinin gerisine gizleyerek, sanayi sonrası toplumu, yanlış olarak, kapitalist toplumla bir tutuyor, bu topluma benzer kılıyordu. Yenilikçiler ekonomik başarının insansal ve çevresel maliyeti üzerinde durdular. İmparatorluk kurumunun, negatif kutbunu paryaların oluşturduğunu öne sürdükleri ayrımcı işlevini incelediler. Sol partilerden düş kırıklığına uğrayan yenilikçi aydınlar yurttaş hareketlerine umut bağladılar.

1965-1975 arasındaki on yıllık döneme paradigma (örnek çerçeve) değişikliği, bilginin ("savoir") "yeniden örgütlenmesi", yani "modern usçuluğun, ilericiliğin, teknisizmin ve belirli bir hümanizmin sonu" teması egemen oldu. Yaban düşünce, mitler, heyecan, "kalıntı" değil, günün toplumunun bileşenleri sayıldı. Artık, Batı'nın kendisinden gelen, modern öznenin ve onun Avrupa-Akdeniz köklerinin yeniden tartışma konusu yapılması, milliyetçi engelden kurtulmuştu. İşte bunun içindir ki, Japon geleneğinin Budizm ve Nişida'nın yeniden keşfedilmesiyle birleşmesi, yalnız tutucuların değil, aynı zamanda ve özellikle, artık sık sık bu geleneğe başvuran yenilikçilerin (Nakazava, Yoşimoto) vardıkları bir sonuçtur.

III. Tutuculuk ve Aşırı Sağ

Aşırı sağın ve neomilliyetçiliğin öğretileri ve programları arasında da, neomilliyetçilikle, tutuculuğun başlıca akımı (kimi zaman neotutuculuk adıyla da anılır) arasında kesin bir kesiklik yoktur. 1945'ten beri üç kuşak geçti: imparatorluk rejiminin özlemlerini dışta tutarak yoğun bir biçimde demokrasiyi benimseyen savaş öncesi kuşak; savaş sonrası kuşak; ve, 80 yıllarının, modernizm sonrası etki alanının içinde kalan yeni dalgası, neomilliyetçi akımın tersine, ulustan çok, ileri bilgi toplumu, devlet ve imparatorluk kurumu konusunda endişe duyan sa-

vaş sonrası kuşak. Bu kuşakla, tutucular, savaştan beri ilk olarak, yenilikçilerle, sosyokültürel evrimin en yakın tarihli eğilimlerinin incelenmesi konusunda rekabete giriştiler.

Hemen hemen tüm tutucu ideolojiler, hükümet politikasının hazırlanmasına doğrudan katılan Liberal Demokrat Parti'ye az ya da çok bağlı fikir haznelerine (Yasuoka, Kosaka, Masaaki, Tanaka M., Murakami, Kumon, v.b.) ve/ya da bazı sosyokültürel düşüncelere aittirler ve bunlar da özellikle, Japon Kültürü Konusunda Konferans "Nihon bunka kaig", 1968-) içinde yeralmışlardır.

Aşırı Sağ - Tennomerkezci kalmış ve idealistlerle sosyalizanlar olarak bölünmüş durumdaki aşırı sağ, yeni dinler olan Büyüme Ocağı ("Seiko no ie", 1930) ile Moon tarikatının hareket kazandırdığı kesimlerinin dışında, kendini öğretisel olarak pek yenilemedi. İdeolog olarak, Şintoist öğreti adamı Aşizu Uzuhiko (1909-) ile militan Kageyama Masaharu'nun (1910-1979) adı anılabilir. Bunların, kendi siyasal ailelerinin dışında etkisi yoktur. Savaş öncesinden kalma eski militanlar olan Kodama Yoşio (1911-1984) gibi kimselerin adı, aralarında Liberal Demokrat Parti, iş çevreleri ve "Yakuza"ların (gangsterler) yeraldığı bir olaya karıştı. 1966'da, bu saygınlık düşürücü olaylara karşı aralarında geleneksel kültüre dönmeyi öneren Nomura Şûsuke'nin 1935-) de yeraldığı ve başta gelen kişisi Mişima Yukio olan Yeni Sağ ya da ulusal eğilim ortaya çıktı. 1986'dan beri, geniş halk katmanlarına yönelik yayınlar arasında, basit bir dille yazılmış Yahudi düşmanı yazılar görülmeye başladı. Bunların başta gelen yazarı Fundamentalist Hıristiyan Uno Masami'ydi (1942-). Radikal bir antimodernizm anlayışında olan bu yayınlar, hakkında iyi sözler edilen "Sion Bilgelerinin Tutanakları"[14] tarzındadır ve içlerinde Yahudilerin "Sion Bilgelerinin Tutanakları"ndaki fikirlerinin gün ışı-

[14] "1897'de Basel'de toplanan ilk siyonist kongresi sırasında, "Sion bilgeleri" denen Yahudilerin gizli oturumlarda kaleme aldığı tutanakları biraraya getirdiği iddia edilen kitap". (Meydan Larousse Ansiklopedisi -ç.n.)

ğına çıkarıldığından sözedilerek, Yahudilerin Amerikan büyük sermayesi ve Amerikan devletini kaleleri durumuna getirdikleri ve o sıradaki hedeflerinin de Japonya olduğu öne sürülmektedir. Yahudilik uzmanları bu yakıştırmaları yanıtladılarsa da, karşılarında yanıtlarıyla eşdeğerde bir topluluk bulamadılar.

Japon romantik çığırında yazarlık yaşamının ilk dönemine dönerek, Mişima Yukio (1925-1970), 1968'de, paramiliter bir grup olan Kalkan Derneği'ni ("Tate no kai") kurdu. Mişima'nın başlıca siyasal deneme kitabı, "Kültürün Savunulması"dır ("Bunka bôei ron", 1969). Mişima, kendi kendisine ihanet ettiği görüşünde olduğu bir Japonya'da yitirilmiş bir davayı bile bile seçti. Aydınlarda çok zaman görüldüğü gibi, öğretisi, geleneksel ilkelere sıkı sıkıya uygun bir Tennonïerkezcilik"te olmakla birlikte, halkçı bir milliyetçilik havasındaydı: Tenno bir Kami, ama özellikle de Japon kültürünün simgesi ve kaynağıydı. Dolayısıyla, demek ki imparatorluk kurumunu reddetmek, en yüksek niteliği "miyabi", zarafet, sözün tam anlamıyla, "halka ideal model olarak işe yarayan ve halkın gizli özlemini temsil eden" "sarayın güzelliği"ni tehlikeye sokuyordu. Dolayısıyla, demek ki Japon kültürü bir "şey" değil, bir "biçim"di; yalnız sanat yapıtlarını değil, eylemi ve tarzı da içeriyordu. Amerikalı antropolog Ruth Beredict'ten (1887-1948) alınmış bir deyimle, "The chrysanthemum and the sword" birbirlerine kopmaz bir biçimde bağlıydılar. Devletin iki temeli vardı, egemenlik gücü ve Şintoist ayinler. Devletin kılıcı (silahlı gücü -ç.n.) ve dini işlevi ise savaş sonrası Japonyası'nda bozulmuştu. Dolayısıyla, Mişida, buşido'ya geri döndü ve tinsel usta olarak, bu anlayışın aşırı eğiliminin temsilcisi, kendini sadakat ve ölümde silmeyi öğütleyen bir gizem anlayışını seçmiş olan Yamamoto Jôşô'yu (ya da Tsunetomo) yeğledi; öğrettiklerine, "Hagakure'ye Giriş"te ("Hagakure nyûmon", 1967) ("Modern Japonya Ve Samuray Törebilimi) açıkladı. Mişima aynı zamanda, Vang Yang-Ming okulundan da esinlenmiştir. Çifte, silah ve yazın yolu uygulamasını "Güneş Ve Çelik"te ("Taiyo to tetsu") anlattı. Meyci Çağı ve 30 yıllarının ultra milliyetçi aktivist, gelenekçi

âsileri soyunu doğrudan sürdürdü ve "Kaçmış Atlar"ın da bunun gerçekçi, "Yurtseverlik"te ise ("Yukoku", 1966) daha kişisel bir örneğini ortaya koydu. O da onlar gibi, siyasal, estetik ve tinsel olanın biraraya gelmesini istedi ve bu bütünün gerçekleşmiş biçimini, giriştiği kuvvet denemesiyle ve harakiri yaparak ortaya koydu. Bununla birlikte, bu girişim en azından geleneksel ilkelere uygun bir erotizmin varlığını gerektiriyordu ("gerçek erotizm âyinlerde vardır") ve onlarınkinden çok daha modern bir arayışın belirtilerinden biri olmuştur.

Gelenekçilikten Tutuculuğa - Savaş öncesi kuşağın bazı saygın temsilcileri, milliyetçilik ve gelenekçiliğe, bizzat imparatorluk hanedanı tarafından desteklenen demokratik bir değişim gerçekleştirtmişlerdir. Hukukçu Kanamori Tokujiro'ya (1886-1959) göre, egemenlik yeri değişikliği, Tenno'nun Japonların ulusal özlemlerinde bulunan, merkezdeki yerinin tanımladığı bir "Kokutai"yi değiştirmemişti. Minobe Tatsukişi yeni anayasayı ancak bazı çekingenliklerle kabul etmişti. Demokratik dönemecin başlıca gerçekleştiricileri, daha önce imparatorluk rejimine az çok yakın olmuş ve (Tanabe dışında) "Ame" ("Kokoro") dergisinde birarada bulunan "yaşlı liberaller"di. Tsuda Sôkişi, "Ülkenin Kuruluş Durum Ve Koşulları Ve Çağlar Boyunca Biricik Soy"da ("Kenkoku no jijô to bansei ikkei no şisô", 1946) despotik bir Tenno'ya yaltaklanmanın Japonya tarihinde bir istisna olduğunu; genel kuralın Tenno'yu "ulusal birliğin merkezi" ve "ulusal anlayışın yaşayan simgesi" saymaya dayandığını belirtmiştir. Dolayısıyla, demek ki, Japonya, yeni rejimle, geleneğiyle yeniden ilişki kuruyordu: "Bu Tenno'yu sevmeliyiz: o, "bizim" Tenno'muzdur." Vatsuji Tetsuro da, Tenno'da "Ulusal Birliğin Simgesi"ni ("Kokumin tôgô no şôşô", 1948) görerek aynı fikri savundu. Savaştan önceki kitaplarını içlerindeki devletçi ahlâk anlayışından arıtarak yeniden yayımladı ve Tokugava'ların "Kapanma Politikası"nı ("Sakoku", 1950) "Japonya'nın trajedisi" olarak değerlendirdi. Tanabe Hajime, ultra milliyetçi geçmişinden pişmanlık duymakla birlikte, "hiçliği simgeleyen varlık" ve "birleşmiş ulusal tümlük düşüncesinin cisimleşmiş bi-

çimi" imparatorluk kurumunun kuramsal temellerinin sağlamlaştırılmasım "Siyaset Felsefesinin İvedi Görevi" ("Seiji tetsugaku no kyûmu", 1946) saydı. Liberal eğilimi kısa bir süre Eğitim bakanlığı yapmış olan Amano Teiyû ile Abe Yoşişige, ve Tsuda temsil etmiştir; bu kimseler barış hareketine katıldılar. Ama, bu dönüşümün başlıca mimarı, gelenekçi bir tutucu olan Koizumi Şinzo (1888-1966) oldu. Bu kimse, Fukuda'nın yetiştirmesiydi ve onunla birlikte Tayşo Demokrasisi'ne katılmıştı ve Marksizmin yanlışlığını ortaya çıkarma, Marksizmi çürütme konusunun büyük uzmanı oldu. "Barış Konusunda İnceleme"si ("Heiva ron", 1952) dış politika alanında "gerçekçilik"in klasiği olmuştur: buna göre, barışçı ideal çok iyi, çok güzel, kusursuz bir şeydi, ama dünyanın o günkü durumunda barışın muhafazası Amerika'yla ittifak ve silahlanmadan geçiyordu. "Fukuzava Yukiçi"den esinlenerek (1966) ve lalaşı olarak hizmetinde bulunduğu veliaht prens Akihito'nun, imparatorluk kurumunun tarihinde ilk olarak, soylu ya da papaz sınıfından olmayan, yüksek burjuvaziden bir ailenin kızıyla evlenmesini hazırlayanlar arasında yeralarak, monarşinin demokratikleşmesine yüksek bir katkıda bulundu (1959). Artık "simgesel" ve "kültürel" nitelikte sayılan imparatorluk kurumu, gelenekçiliğin en önemli merkezi olarak kalmıştır. Bu kurum, sosyokültür içindeki önemi konusundaki fikirler çeşitli olmakla birlikte, siyasal alanda pek çok coşkuya neden olmaktadır. İmparatorluk kurumuyla ilgili olarak, gerek geniş halk tabakalarına yönelik, ve daha çok, ermişlerin yaşamına değgin ("hajiyografik"), gerek militan ya da akademik nitelikte, ve çok zaman da bu kuruma karşı düşmanca bir tutum sergileyen geniş bir edebiyat vardır.

Kültürel yaşamın genişlemesi, eski kuşağın temsilcilerine savaştan önce kazanamadıkları başarılar kazandırdı. Kobayaşi Hideo, "Motoori Norinaga" (1977) gibi yapıtlarla, Japon geleneğini yığın toplumunda yaşattı. Kobayaşi Hideo'nun etkisi son derecede geniştir; kendisi, kültürel tutuculuğun koruyucu Tanrısı olarak kalmıştır. Yanagita Kunio savaş sonrasının halk tarafından en çok tutulan aydını oldu. Yasuda Yojurô ve Kame'i Katsuişirô

beğenilen kitaplar yayımladılar; Kame'i Katsuişiro, "Japon 'modernleşmesi'nin Batıya karşı duyulan bir aşağılık duygusuna bağlı olan mutsuzluğu"na yerinmeyi sürdürmüştür. Yasuoka Masaatsu, toplumun doruğunda kendisini dinleyen ve öğretisini benimseyen insanlar bulan son büyük Konfucius'çu usta oldu. Kosaka Masaaki eğitime tutucu anlayışla yeniden yön verilmesine katkıda bulundu. Sözün gerçek anlamında siyasal etkileri olduğu pek söylenemezse de, aynı etki alanında bulunanlar arasında, Yoşikava Eiji (1892-1962) ile Kavabata Yasunari (1899-1972) de anılabilir. Törel açıdan gelenekçi olmakla birlikte, Suzuki Daisetsu, liberal ve enternasyonalistti.

Tutuculuğun Başlıca Akımı - Savaş sonrası kuşağın bazı temsilcileri totalitarizmlere hürriyeti karşı çıkardılar. Bunlar, büyük birer Avrupa kültürü uzmanıydılar ve aristokratik bir aydınlar töresi uyguladılar. İngiliz yazını ve tiyatrosunun büyük uzmanı Fukuda Tsuneari'ye (1912-) göre, laikleşme, uygarlığın tinsel "çekirdek"inin yitirilmesi demek olmuştur. Ama, tarihsel gerçeklere karşı çıkmanın da anlamı yoktu: bu, "Modernliğin Kaçınılmazlığı"ydı ("Kindai no şukumei", 1947). Düşman, o değil, "çağımızın hastalığı", "kendi kendini tahrip hastalığı" modernizm ya da ilericilikti. Ona, "ortak duyu"yu karşı çıkarmak ve kültür düzeyinin düşmesiyle mücadele etmek, aydınlara düşerdi. Bu görev ise, Japonya'da özellikle güçtü. Katolikliğin etkisinde kalmış olan Fukuda, Batı anlayışının bir mutlak Tanrının varlığına dayandığını düşünür. Toplum karşısında "bireysel katkısızlık"ı güvence altına alan "başkaldırı Tanrısı"dır. Batılılar, bu Tanrı'nın bilincinde olmadıkları zaman bile, onu yargılarının temeli yapmayı sürdürüyorlardı. Böylece Batı modernliği denetim altına alınmıştı. Yukardan kabul ettirilmiş olan Japon modernliği ise, kültür karşısında devlete öncelik tanımış ve tutarsız yabancı modellerden yapılmış olduğu için, bir "taklit", çıkarılamayan bir "maskeydi. "Japonya Ve Japonlar" "Nihon oyobi Nihonjin", 1956) bir iç disiplin ahlâkına değil, bir davranış estetiğine sahiptiler. Fukuda, bu saptamadan çıkarılacak sonuçlar konusunda, gelişti. Savaştan sonra, aşılmaz kişisel ve toplum-

sal çelişkilerin ortasında, kararlılık önerdi. "Durmak" ve "ben"i, tahribiyle pekiştirmek, kayıpla kazanmak, belirtirken vazgeçmek" gerekirdi. Sonra, Japon, "uyumun doğada beslenmiş estetiği" geleneğiyle, iç düzenlemeye yöneldi. Yasukuni için eylem, "Batı kültürüne karşı çıkma", "İnsan Konusunda Japonlara Dayanan Bir Söylev İçin" ("Nihonjin ni yoru ringen ron o", 1982) ve "Japon klasiklerini okumayın, onları yaşayın, uygulayın!" çağrısı bu durumun sonucudur. Savaş sonrası tutuculuğu, aynı zamanda, Katolik siyaset adamı Tanaka Kôtarô (1890-1974) ve tanınmış üniversite öğretim üyeleri, İngiliz edebiyatı uzmanı Fukuhara Rintarô (1894-1981), Yunan Felsefesi profesörü Tanaka Mişitaro (1901-1985), Alman edebiyatı profesörü Takeyama Mişio (1903-1984) tarafından temsil edilmiştir.

Meslekten iktisatçı, yeni dalganın temsilcisi Nişibe Susumu (1939-), Fukuda'yı, Tanaka M.'yi, Tocqueville'i, Ortega y Gasset'i, Burke'yi ve bugün Japonya'nınkinin eşi bir sanayi patlaması geçirmiş olduğunu düşündüğü, geçen yüzyıl İngiltere'si tutuculuğunu benimsemiştir. Nişibe Susumu, "Yığınlara Başkaldırı"ya ("Taişû e no hangyaku", 1983) çağırır ve paralosi "akademik dünyaya sırt çevirerek yığın kültürüyle mücadele etmek" "(...) en küçük bir kuşkuyu bile bilmemek, sadece edilgin bir biçimde kabul etmeyi bilmek; düşünmeden izlemek, yığınların tutumu budur"dur. Ona göre, Avrupa'nın tersine, Japonya, sanayici maddecilik ve demokratik eşitlikçilik karşısında radikal bir kuşkuculuğu muhafaza edemedi. Tutucu denilen aydınların, ilericiliğinkinden başka idealleri yoktur. Bu idealler, bürokratlar ve işadamları tarafından gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla, demek ki ilerici aydınlar gereksiz olmuşlardır. İmparatorluk rejiminin özlemini duyanlar çağdışıdırlar. Nişibe, "doğu ahlâkı, Batı tekniği" formülünü dikkate değer bir biçimde tersine çevirerek: "Kuşkusuz, teknoloji konusunda Avrupalılardan öğreneceğimiz fazla bir şey yok. Ama Avrupa yine de, bize ahlâki gelecek bakımından yol gösterebilir" demektedir. Nişibe'ye göre, kutsala ve geleneğe geri dönmek gerekir. Gelenek, "cevheriyle, tözüyle", sözkonusu Japonya olduğun-

da da, "Japonluğuyla" değil, "biçim"iyle değerlidir. Postmodernistler gibi, tutucu da, dünyanın çoğul ve belirsiz olduğunu bilir. Ama o, onların tersine, dengeyi arar.

Yığın toplumunu kabul edenler arasında, yeni dalganın bir temsilcisi olan Yamazaki Masazaku (1934-) da yeralır. Yamazaki, Japonya'nın sanayileşmiş ve demokratik olunca, artık doğayla ve Tanrı'yla bağı kalmadığı görüşünü ortaya koyar. Ona göre, insan, gereksinme duyduğu "süreklilik"i artık "ulus, kültür ve kan bağları"nda bulabilir. Demokratik rejim ve tüketim toplumu ise, Japonya'yı geçmişinden koparmak şöyle dursun, 1858-1975 döneminin zahmetli modernleşme yarışının ötesinde, onu kökenleriyle yeniden birbirine bağlamaktadır. Demokrasi, kendi öz ideali olmayan, ve çoğulculuk ve özel yaşamın önceliğini destekleyerek, "devletin ilginç bir yıkılışıyla" sonuçlanan bir "dış çerçeve"den başka bir şey değildir. Bu, "Japon tarzı demokrasi" konusunda özellikle doğrudur. "Batı demokrasisi"nin tersine "Japon tarzı demokrasi"de ne devlet ne birey güçlüdür; bu demokrasi, kişisel dayanışmalarla dokunmuş "ara örgütler"den oluşmuştur. Ayrıca, imparatorluk rejimi dolayısıyla devlete doymuş durumda bulunan Japonlar, devlete karşı haklı bir tiksinme duyuyorlardı. Öte yandan, Tokugava Çağı'nın sosyopolitik örgütü de benzeri ilkelere dayanıyordu. Yamazaki'nin, "Esnek Bir Bireyciliğin Doğuşu: Tüketim Toplumunun Estetiği"nde (Yavarakai, kojin şugi to tanjô: Şôhi şakai nô bigaku", 1984) anlattığı gibi, Japonlar aynı zamanda, benin yapılanması konusunda tarihlerinin akışıyla bağlarını da yeniden kurdular. İlk örneği Protestan burjuva olan "teknik insanı"nın, üretim çilesinin işlediği "sert, katı" bir ben'i vardı ve bu insan "doyumu evecenleştirmek" için tüketiyordu. Sanayi dönemi sonrası insanın "estetik insanı", bu doyumun süresini uzatmayı amaçlayan, "ben'i esnek" bir tüketiciydi. Tüketimin asıl amacı şeylerin kullanılması değil, zamansal, cismani bir süreçten yararlanmaktı. Ayrıca, bu bir "insan ilişkileri işleyişi"ydi. Tüketim toplumu, nesneler ve kişiler keşfetmek fırsatlarını artırarak, kendi kendini keşfetmeyi de sağlardı. "Çağdaş insanın zihnini gevşeklikten ve can sıkıntı-

sından kurtarabilecek olan", "bugünkü yaşamın her alanında, "zarafetin" ("iki") ve "şıklığın", bir tiyatro oyunu estetizminin "yeniden keşfedilmesi"ydi. "Japonlar teatral"di. ("Gekiteki taru Nihonjin", 1971), ama Batılılardan farklı bir biçimde teatral: kendilerini dünyaya karşı trajik bir biçimde ortaya koymuyor, no[15] tiyatrosunda ve kabuki[16] tiyatrosunda olduğu gibi, içsel egemenlikle biçemlendirilmiş bir anlatımı aktarmaya çalışıyorlardı. Tüketim toplumu onlara, sanatla yaşamın ayrı olmadığı ve sözün gerçek anlamındaki sanatın çok iyi durumda bulunduğu Tokugava Devri zevk mahallelerinin anlatımını yeniden yaşatıyordu. Japonya, "Japon tarzı idare"yle değil, işte bu sosyokültürel modelle dünyaya örnek olabilirdi.

Yine aynı şekilde, yazar Maruya Saiişi (1925-) de, kişilerinden birine şöyle dedirir: Bugünkü Japonya belki de çağdaş devletin ilk örneği, ana örneği, varlığının hiçbir amacı bulunmayan, varolmakla yetinen bir devletin ilk örneği, ana örneğidir..." ki bu da, Japonların, kendilerini, gelenekleri olan "oyun" geleneğine vermelerini sağlamaktadır. Yeni dalganın bir başka üyesi olan Murakami Yasusuke (1931-) ise, "Yeni Orta Kitleler Çağı"nda ("Şinşukan tayşu no jidai", 1984), eskilerin aşama sıralı bir toplumda kendilerine bir yer bulunduğunu kabul etmelerine karşılık, bu yeni orta kitlelerin kendi kendini tanımlama ölçütlerinin geçersiz kılınmalarını saptamaktadır. Sınıflar yerlerini "geniş yığınlara" bırakmışlardır. Japonya, görevi, işlevi, bir "yakalama gelişmesi" ve bu gelişmeyi kolaylaştırmaya elverişli geleneksel öğelerin sürdürülmesi olan, "gecikmeli olarak gelişmiş bir ülke tutuculuğu"na sahipti. Başarısı, onu kendini yeni ilkelerle donatmak zorunda bırakıyordu. Japonya, Anglosakson tutuculuğu gibi, klasik liberalizmin mirasına sahip değildir. Dolayısıy-

[15] "No oyunu: Japonya'da, aristokrat ya da savaşçı sınıf (Samurailer için oynanan ezgili, danslı, dinsel niteliği olan en eski oyun biçimi (Türk Dil Kurumu, Tiyatro Sözlüğü- ç.n.)

[16] "Ka-Ezgi, Bu-Dans, Ki- Becerikllik sözcüklerinin biraraya gelmesinden ortaya çıkan Kabuki soyluların tiyatrosu olan "No"ya karşıtlıkla günlük yaşama yönlü halk tiyatrosu". (Türk Dil Kurumu, Tiyatro Terimleri Sözlüğü- ç.n.)

la, demek ki, ya "gelenekçiliğe dönüşebilir", ya da "yeni bir tutuculuk" olabilirdi. Murakami, Kumon Şumpei (1935-) ve Satô Seizaburô ile birlikte, ailede Japon uygarlığının ilkesini görür. Siyaset hazırlayıcılar arasında, Sosyal Demokrat Parti'ye danışmanlık yapan Kavai Eijiro'nun yetiştirmesi, politolog İnoki Masamişi (1914-), ve Liberal Demokrat Parti yönünden de, her ikisi de iktisatçı olan Nakayama İşiro (1898-1980) ve Şimomura Osamu (1910-) ile politolog Nagai Yonosuke (1922-) ve Masaaki'nin oğlu Kosaka Masataka (1934-) yeralır. Hıristiyan yayıncı Yamamoto Şişihei (1921-), başarılı bir yapıt olan, İsaiah ben Dasan imzasıyla yayımlanmış ve olabilecek en uzak kutupları ele alan "Japonlar ve Yahudiler" ("Nihonjin to Yudayajin", 1970) adlı kitabın olası yazarıdır. Kamuoyu oluşturucular arasında, iktisatçı Hasegava Keitaro'nun (1927-), halkın pek tuttuğu tarihi romanlar yazan Şiba Ryotaro (1923) ve istatistikçi Kitagava Toşio (1909-), gazeteci Kişida Junnosuke (1920-), fütürolog Sakamoto Jiro'nun (1928-1985) adı anılabilir.

Neomilliyetçilik - Edebiyat ve sanat eleştirmeni Etô Jun'un (1933-) düşüncesi savaş sonrasının reddine dayanır. Buna göre, savaş sonrası bir "yokolma devri", "bir tahribin öyküsü"ydü. Bu öykünün hareket noktası, çıkış noktası Potsdam Bildirisi'ni, işgal kuvveti ve ilericiler tarafından yanıltılmış olan Japonlar yanlış yorumlamıştı. Sadece Japon ordusu kayıtsız şartsız teslim oldu. Japon devleti, aynı zamanda Potsdam Bildirisi'nin ve aynı zamanda Müttefikler'in de koşulları olan koşullarla teslim olmuştu: bu koşullar, temel hürriyetlerin sağlanmasıydı. Ama, sansür nedeniyle, "işgal altındaki Japonya'da söz ve düşünce hürriyeti bulunamayacağına göre, "işgal kuvvetleri bu koşullara saygılı olmamıştı. Üstelik, işgalciler, uluslararası hukukun, işgal edilmiş bir ülkedeki kurumları değiştirme yasağına da aykırı davrandılar. Uğradığı yenilgiden sonra Amerika tarafından "kirletilen" Japonya, ekonomik gelişmesi sırasında, o zamana kadar devletler arası ilişkilerde sınırlı kalmış bir bağımlılığı içselleştirerek "zina" suçunu da işlemiş oldu. Etô, "Olgunluk ve Yokolma: 'Anne'nin Yokedilmesi"nde ("Seijuku

to şôşitsi: "Haha" no hôkai", 1967) ana ilkesinin, yani geleneksel değerlerin yıkılması ve bunların yerini baba ilkesinin, yani, devletin, kurumların ve savaş sonu diplomasisinin bir gözden geçirilmesini varsayan, gücü artırılmış bir otoritesinin alması zorunluluğunu saptar. Burada sözkonusu olan, geleneğin ve modernliğin seçmeli bir kullanımıyla, Meyci Çağı sırasında Japon kimliği ile gücün zorunlulukları, birey ve devlet arasında sürdürülmüş olan dengeyi yeniden bulmaktır. Japon modernliğinde, özünlü bir biçimde, antimodernizm de vardır. Gerçekten, bu modernliği ayırdettiren, bireyin evetlenmesi ancak, bu "bozuk, karışık dünya"ya, bu "kokuşmuş, durgun kaos"a yazgının ve/ya da bilincinden çıkarılmış bireyler üstü enerjilerin karşı çıkarılmasıyla olasıdır. "Natsume Soseki" (1956) bunu anladı; ama, "gözlerini kamaştıran o mutlakın olanaksızlığını bilmekle birlikte, ben'i mutlaklaştırmayı" ve paradoksal bir biçimde de, "red ile (katılmayı) başaran, "Kobayaşi Hideo" oldu (1961). Bir birey olmak bir ideal değil, üstlenilmesi gereken bir gerçeklikti. Bir baba olmaktı. Savaş sonrası yazarlar, Mişima dahil, olgunlukları olmayan iyi aile çocuklarıydı. Yenilikçi aydınlar ise, boş ve durağancı (immobilist) bir idealizm öğütleyen kâhinler ve günümüz âyin yöneticileriydi. Gerçek aydın "katı gerçekleri", yani barışın ulusal kimliğin korunması için ekonomik ve askeri gücün gerekliliğini "kabul eder"di. Etô, onun eğiliminde klasik bir fikri dile getirerek şöyle der: "Şayet bir gün Majesteleri Tennô ve imparatorluk hanedanı yokolursa, bu, kesinlikle, ulusun yokolması, Japonya'nın tahribi olur".

60'lı yıllarda, ilerici aydınların en etkini olan Şimizu İkutaro (1907-), yankılar uyandıran bir yön değişikliğiyle tutuculuğu benimsedi. Ona göre, ekonomik büyüme, insanı kendi kendisine egemen olmaya iten "belirsiz, açlıktan ölmek korkusu"na son vermişti. Dolayısıyla demek ki, "kendini silmeye ve kamu hizmetine gerekli disiplini, sınamaları" yadsımış olan savaş sonrası eğitimini gözden geçirmek" ivedi bir gereklilikti. "Toplumun birliğini yitirmemesi için, bazı mistik ve usdışı öğelerin varlıklarını sürdürmeleri gerekiyordu; Tennô'nun "en yüksek yöneti-

ci" olarak öneminin nedeni de buydu. Kendini insan biçiminde ortaya koymuş olan Tanrı dogmasının, Eğitim Konusundaki Buyrultu'nun, Kamu Huzurunun Muhafazası Yasası'nın anlamını yeniden keşfetmek, ama tıpkı bunları yeniden geçerli kılmamak gibi Büyük Doğu Asya savaşının (bu, aşırı sağ ve Neomilliyetçilerin kullandığı deyimdi; öbür eğilimler ise Pasifik Savaşı'ndan sözediyorlardı) yeniden geçerli kılınması gerekirdi. Japonya, devletsiz bir toplum olarak kalmamak için, IX. maddeyi değiştirmeli ve nükleer ordu kurmalıydı.

Matematikçi Oka Kiyoşi (1901-1978) ile edebiyat tarihçisi Karaki Junzô (1904-1980) kesin kararlı birer antimodernisttiler. Yazar Hayaşi Fusao (1903-1975) "Büyük Doğu Asya Savaşı'nın Övgüsü"nü ("Daitôa şensô kôtei ron", 1963) yaptı. İki siyaset adamı, Alman tarihi uzmanı ve Japon Vakfı Başkanı Hayaşi Kentarô (1913-) ile halk tarafından tutulan yazar İşihara Şintaro (1932-) da bu akımdandırlar. Liberal Demokrat Parti'nin nüfuzlu danışmanı toplumbilimci Kôyama Ken'işi (1933-) fütürolojiyi geleneksel toplumun incelenmesine dayandırmıştır. Yeni Kyoto Okulu gibi polemik adlarla da anılan Japon İncelemeleri Okulu, Vatsuji Tetsuro ve etnolog Umehara Takeşi'nin (1902-) izinde yeralır. Umehara Takeşi (1925-) felsefeden Japon kültürü tarihine geçmiştir. Ona göre, bugünkü çağ, Avrupa-Amerika devletlerinin ve bu devletlerin düşüncelerinin gerileme çağıdır: insaniçincilik (antroposantrizm), çizgisel bir ilerlemeye, teknisizme duyulan inanç çevrenin yokedilmesine yolaçmaktadır. Bunun "deva"sını, Japonya'nın birinci sıraya çıkması getirmektedir. "Ülkemizin geleneği, insan türü için son derecede önemli şeyler içermektedir". Japonya'nın kültürünün "özdeşliği içinde süreklilik"ini sağlamış olan devindirici güç, "Japonya'nın Derin Katmanları" ("Nihon no şinzô, 1985), Batı takviminin başlangıcından 300 yıl kadar önce sona ermiş olan çağ, "Jomon[17] ruhu"dur. Bu çağın ilkelerine Ja-

[17] "Jomon: Japonya'da bulunmuş Neolitik çağa ait burma ip biçiminde süslerle bezenmiş toprak çömlek; bu süs, Japon Neolitik çağına ismini verir ve bu çağın en önemli özelliğini meydana getirir". (Meydan-

pon tarihinin tüm çağlarında rastlanır. Böylece, bu çağın avcılarının dinamizmi, samuraylara ve bugünün Japonya'sına geçmiştir. Anlayışı ise, bu çağı izlemiş olan dingin ve dayanıklı Yayoi Çağı'nın tarımcılarının dinamizmiyle dengelenmiştir. Bu ruh, "holist[18] yaşam duygusu"ndan, insanlarla Tanrılar, yaşayanlarla ölüler arasındaki ilişkilerin çevrimselliğinden oluşmuştur". Aileye duyulan ilgiyi ve devlete sevgiyi" besler. İlkeleri "dar bir milliyetçilik"e bağlı değil, "dünya ölçüsünde ve evrensel ölçüde bir ahlâk"tır. Tenno, bu kültürel sürekliliğin simgesidir. "Derinlikler Kültürü Kuramına Giriş"in ("Şinso bunkaron josetsu", 1976) yazarı, filozof Ueyama Şumpei (1921-) derinlikler psikolojisini, "ideal varlık" devlete uygulayarak aynı sonuçlara varır. Ueyama Şumpei, "Büyük Doğu Asya Savaşı'nın Anlamı"nda ("Daitôa sensô no imi", 1964) bu savaşın anlamını yeniden keşfetmeyi önerdi; ama, Anayasa'ya bağlıdır, çünkü bu anayasa, dinsel nitelikte olmak, çok eski bir monarşiyi içermek ve savaştan vazgeçmek gibi özelliklere sahiptir. "Uygarlıkların Tarihinin Ekolojik Anlayışı"nda ("Bummei no seitai şikan", 1967) ("Gezegensel Çağda Japonya"da), antropolog Umesao Tadao (1920-), Avrupa'nın gelişmesiyle Japonya'nın gelişmesi arasındaki paralelliğin, Japonya'nın Avrupa'dan aldıklarının sonucu değil, nedeni olduğunu belirtir. Umesao Tadao, Eski Kıta'yı, Batı Avrupa ve Japonya'dan oluşan bir bölümle, Rusya, Müslüman dünyası, Hindistan ve Çin'den oluşan bir bölüme ayırır. Bunlardan birincisi feodaliteyi, bireyin bilincini, burjuva devrimlerini, ileri kapitalizmi üretmiş; bu "bireyoluşsal kalıtım", geleneklerin korunmasını sağlamıştır. İkinci bölüm, barbar istilaları ve birincinin saldırganlıkları nedeniyle bir "yabancı kalıtım"a uğradı; bu, toplulukçuluğun, otoriter devletlerin, komünist diktatörlüklerin, gecikmiş gelişmenin alanı olmuştur. Bu girişim heyecan uyandırdı, çünkü aynı za-

Larousse -ç.n.)

[18] "Holizm: "Boer generali J. C. Smuts'ın, tabiattaki giitikçe karmaşık yapılı birimler yaratma eğilimini anlatmak için 1926'da öne sürdüğü terim". (Meydan Larousse Ansiklopedisi. -ç.n.)

manda hem Avrupa'ya benzeyen, hem de ondan özerk olan bir Japonya'yı anlatmış oluyordu: Japonya'yı hem Asyasal özlemlerden, hem de Avrupa-Amerika modelinden bağımsız kılıyordu. Japon İncelemeleri Okulu, Japonya tarihini daha başlangıçtan beri verilmiş yapıların çatışmasız gelişmesi olarak yorumlaması ve bu yapıların Batı'nın başarısızlığa uğramasının neden olduğu bunalım çözümü olduğu yolundaki yorumuyla milliyetçiliği sürdürmüştür. Ama yayılma artık askeri değil ekonomiktir, saltçılık yerini demokrasiye, dinsel söylenceler akademik araştırmalara bırakmış ve Batılılarla ilişki geniş ölçüde aranmış ve bu aramalar olumlu sonuç vermiştir. Bu okulun tezleri çok zaman, bir temele dayanmadıkları öne sürülerek eleştirilir. Buna karşılık, kimi yöneticilere ulusal birliği sağlamaya ve yabancı ülkelere Japonya'nın kültürel bir görünümünü sunmaya elverişli görünmektedir: 1986'da, Nakasone hükümeti, Kyoto'da Japon Kültürü Uluslararası Merkezi'ni ("Kokusai Nihon bunka sentaa") kurdu. Merkez'in yöneticisi Umehara'ydı.

IV. Yenileştirici Öğretiler

Marksizm - Savaş sonrasında, Japon Komünist Partisi'nin aydınları tüm öğretisel seçenekleri sınıfsal tutumlara ve bilinçli ya da nesnel siyasal ittifaklara indirgediler. Öbür özgünlükleri ise, imparatorluk kurumunun geçerlikten kaldırılması isteği oldu. Bu aydınların başta gelenleri, filozof Kozai Yaşişige (1901-), yazar Kurahara Korehito (1902-), yönetici Takakura Teru (1891-1986) ile filolog Nukanişi Kô (1910-1973) idi... Tôyama Şigeki'nin (1914-) yönetimindeki "Şova'nın Tarihi" ("Şova şi", 1955) "Koţaha"nın ekonomik determinizmiyle bir kopmanın belirtisi olmuştur. 60'lı yıllarda, eurokomünizmin kuramcısı Sato Noboru (1910-), yazar Nakano Şigeharu (1902-1979) ve onlarla birlikte Sovyet yandaşları, Nakano Şigeharu'nun meslekdaşı Noma Hiroşi (1915-), filozof Matsumura Kazuto (1915-) ve onlarla birlikte Çin yandaşları, halkçı milliyetçiliğe yakın eleştirmen Hanada Kiyoteru (1909-1974) Parti'den ayrıldılar. Kuramla yenilemeler,

Japon Komünist Partisi'ne girmeyen, ya da, bazıları Marksizmin sınırında bulunan bazı kimselerin girdikten sonra kısa sürede Parti'den çıkanlardan geldi. Üç anlayış egemen oldu.

Savaş sonrasında, yabancılaşma kuramı egemendi. Bu kuramı, genç Marx ve Lukacs'a dayanan ve varoluşçuluğun etkisinde kalmış filozoflar olan Nişida Kitaro ile Miki Kiyoşi getirdi. Kuramı getirenlerin önderi, başlıca yapıtı öznellik konusundaki anlaşmazlığı ortaya çıkaran makaleler dizisi olan Umemoto Katsumi'ydi (1912-1974). Marksizmin kuramsal eksikliği, bireysel hürriyet ve ahlâkın kaynaklarının gözönünde tutulmamasıydı. Bu "öznellik materyalizmi"ne göre, güncellik, tarihi materyalizmle bilinebilen mutlak bütünle, onun özde bilinç olan birëyle arasındaki "mutlak çelişkilerin öz-özdeşliği"nden ("auto-identité") oluşuyordu. Bu ikisi arasındaki ilişkiler kapitalist toplumda yanlış, örgütlü "sınıfsal tümlük"te gerçek, doğruydu. Bu okulun bazı başka temsilcileri, öncüsü Kakehaşi Akihide (1902-) ile Tanaka Kişiroku (1907-) idi. Fizikçi Taketani Mitsuo (1911-) ise bu okulun görüşüne yakındı. Bu okul, özellikle, Kuroda Hirozaku (1927-) ile, durumun devrimci olmadığı görüşünü taşıyan, ve düşman kardeşi, onu şiddet eylemleriyle merkezî çekirdek durumuna getirmeye çalışan Honda Yobuyoşi'nin (1934-1975) Merkezî Çekirdek Hizbi olan Yeni Sol'u etkiledi.

Sivil toplum kuramı, özellikle, Smith, Quesnay ve List uzmanı iktisatçılar olan, Hirata Kiyoaki (1922-), kuramın habercisi Takaşima Zen'ya (1904-), Uşida Yoşihiko (1913-) ve filozof Hanasaki Kôhei (1931-) tarafından desteklendi. Bu kişiler, Maruyama Masao ile Ôtsuka Hisao'ya yakındılar. Bu anlayışa göre, asıl Marksizm, Engels'in ya da Lenin'inki değil, Marks'ın Marksizmiydi. Sivil topluma devlet aracılığıyla kestirmeden gidilen Engels'in tersine, Marx işbölümü konusunda olumlu bir değerlendirme yaptı. Marx'ın tarih anlayışı, işbölümünün gelişmesi fikrine dayanır; bu, bir "sivil üretim", bir "iletişim ilişkileri" tarihidir. Marksizmin amaçları hürriyet ve insan haklarıdır. Sivil toplumun, içinde bir "sivil toplum

sosyalizmi" inşa etmek için doğduğu kapitalizmden ayırdedilmesi gerekir. Oysa, modern Japonya, sivil toplumsuz, devletin koruyuculuğu altında oluşmuştur; faşizan sapmalar tehlikesinin nedeni budur. Dolayısıyla, demek ki Japonya'da bağımsız bir birey fikrini geliştirmek gerekir. Yeni Sol'da, ve özellikle de bu okula kuramsal temellerini sağlamış olan "euro" komünist eğilime ve yurttaş hareketlerine bağlanan umutların nedeni de budur.

Bu anlayıştan gelen politolog Matsuşita Keiişi (1929-) yığın toplumu konusunda bir dizi makale yazmıştır (1956-1957). Buna göre, 30 yıllarındaki sanayi kapitalizminden tekelci kapitalizme geçiş, "sivil toplum"dan "yığın toplumu"na geçişti. Bütün yurttaşlara tanınan oy hakkı, yığın kültürü ve koruyucu devletle, halk sınıfları ulustan oldukları duygusuna sahip duruma gelmişlerdi. Matsuşita, bunların amaçlarını, "yaşam kalitesi" konusunda bir "en az sivil"le tanımlayarak, yurttaş hareketlerinin en etkin kuramcısı oldu.

Filozof Hiromatsu Vataru (1933-), yapıtlarını kuşağının ilk örnekleri olarak tanıttı ve bir okul oluşturdu. Bu kimsenin şeyleştirme kuramı, olgunluk dönemi Marx'ı ve Engels'in bir yeniden okunmasına dayanır. Yapıtları arasında, "Dünyanın Varlıkbilimsel Öznel-Toplumsal Yapısı" ("Seikai kyôdô şukanteki sonzai kôzô", 1972), "Dünyanın Olgusal Bir Anlayışının İleri Karakollarında" ("Kotoketi seikai kan e no zenşô, 1975), "Varlık Ve Anlam" ("Sonzai to imi, 1982) anılmaya değer. Marx, "Alman İdeolojisi" ile, yabancılaşmadan şeyleştirmeye diyalektik bir sıçrama yaptı. "Dünyanın modern ve kapitalist anlayışının temel şemasının" radikal aşılmasını belirtti: özne-nesne karşıtlığı. Marksiyen (Marksizm'le değil, Karl Marx'ın kendisiyle ilgili -ç.n.) varlıkbilim, varlıklara, onların kendilerine özgü, değişmez ve yabancılaşmamış bir töz mal eden tözcülüğün tersine, bireyleri "dinamik bir diyalektiğin terimleri" durumuna getiren, "bağıntının öncelik ve üstünlüğü"nü ortaya koyar. İnsanın özü toplumsal ilişkilerin tümlüğünden yapılmıştır: şeyler değil, süreçler doğası. Varlıklar şey ("mono") değil, olgu ("koto"), yani bağıntı düğümleridirler. Bundan çıkan ise, insanla

dünya arasında, Heidegger tarafından etkilenmiş ve ekolojizme yakın olmak savındaki bir etkileşimler anlayışıdır. Marx'a göre, bilinç önceden varolan bir kendilik (zatiyet) değildir, öznellerarasıdır ("intersubjectif"). Böylece, öznelciliklerle nesnelcilikler, atomculuklarla holizmler arasındaki karşıtlıklar ortadan kalkar. Oysa, Marx'tan sonra Marksizm bile modern paradigmanın tuzağına düştü. Lukacs'la olduğu gibi, şeyleştirmeden sözettiğinde bile bir yabancılaşma kuramı oldu. Yabancılaşma Marksizminin hümanizmi ile geleneksel ilkelere uygun ("ortodoks") Marksizm ve Althusser'in Marksizmi arasındaki karşıtlığın nedeni de budur. Marksistler şeyleşmenin öznelerin değil, nesnel ve değişmez saydırmayı başardığı insan ilişkilerinin şeyleşmesi olduğunu görmediler. Dolayısıyla, demek ki Marx ve Engels'de, onların sistemleştirmedikleri varlıkbilim ve epistemolojiyi keşfetmek gerekmektedir.

Yeni Sol, yazar, siyasal ve sendikal yönetici İida Momo (1926-) ile Hani Gorô'nun "Kentin Mantığı"nın ("Toşi no ronri, 1968) etkisinde kaldı. Kesinlikle ekonomi alanında sınırlı kalmakla birlikte, Uno Kôzô'nun (1897-1977), Hyôei'nin oğlu Uşi Tsutomu (1918-) ve İto Makoto (1933-) eğilimli "Rônôha" okulunun dünya ölçüsündeki ününü anmadan geçmemek gerekir. 80'li yıllarda, Althusser'in etkisindeki İmamura Hitoşi (1942-) başarılı bir düşünürdü.

İlerici Aydınlar - İlerici aydınlar, savaştan sonra, kendilerini tarafsız devletin temellerini belirlemeye ve özelleştirme ile yığınsallaştırmanın[19] içerdiği tehlikelere karşı uyarmaya verdiler. Kimileri, daha çok, hukuki ya da sosyolojik yaklaşımlarla toplumda reform peşinde koşmaya, genellikle fikir tarihi uzmanı olan bazı başkaları ise, daha çok, bireyde reform yapmaya çalıştılar. Birçok kişi de, kısmen Marksizm esinli yöntemler geliştirdiler (Şimizu, Miyagi, İşida).

Bunlar arasındaki ilk yönelim, her ikisi de hukukçu olan Kavaşima Takeyoşi (1909-) ile halk egemenliğinin

[19] Bazı bireylerin, özellikle kitle iletişim araçlarının etkisiyle, gitgide artan sayıda ortak özelliğe sahip duruma gelmesi olgusu -ç.n.

kurulmasının "Kokutai"yi radikal biçimde değiştirmiş olduğu fikrine dayanan "15 Ağustos Devrimi" tezini destekleyen Miyazava Toşiyoşi'ninki; politolog Nambara Şigeru'nunki (1889-1974); her ikisi de toplumbilimci olan, etkili kamuoyu oluşturucu Şimizu İkutaro ile Miyagi Otoya'nınkiydi (1908-). "Savaş Sonrası Düşüncesi Üzerinde Düşünceler"de ("Sengo şizô o kangaeru", 1980) demokrasinin kökleşmesinden kaygı duymuş olan Hidaka Rokurô (1917-) ile hukukçu Okudaira Yasuhiro (1929-) özellikle ekonomi döneminde etkindiler.

Edebiyat, modern bir bireyin yetişmesinde büyük bir roloynadı. Sakaguşi Ango'nun (1906-1955) "Gerilemenin İncelemesi" ("Daraku ron", 1946), yıkıntı durumundaki Japonya'da heyecan uyandırdı: kitapta, yazar ültra milliyetçiliğin insanın doğasında bulunan o aptalca çılgınlıklardan biri olduğunu söyleyerek, "insanların alın yazısına boyun eğmesinin garip bir güzellik" olduğu sonucuna varıyordu. Başlıca angaje yazar topluluğu, "Modern Edebiyat" dergisininkiydi: ("Kindai bungaku"): Hirano Ken (1907-1978), Honda Şugo (1908-), anarşizan Haniya Yutaka (1910-), Ara Masahito (1913-1979). Bundan başka, şu yazarların da adları anılmaya değer: Hirotsu Kazuo (1891-1968), ve Kaiko Takeşi (1930-1989), filozof Mutai Risaku (1890-1970) ile filozof Takeuşi Yoşiro (1924-) ve Yamada Munemutsu (1925-).

Tüm bir kuşağa egemen olmuş bir siyasal düşünce tarihi okulun kurucusu olan Maruyama Masao (1914-) savaş sonrası ilericilik akımını temsil eder. M. Weber ile K. Mannheim'ın tarihselcilikle deneycilik arasındaki orta yolunu izledi ve törebilim konusuna belirgin bir özen gösterdi. "Çağdaş Politikada Düşünce Ve Eylem" ("Gendai seiji no şizô to kôdô", 1957/1964) savaş sonrasının klasik bir yapıtı olarak kalmıştır. Maruyama bu kitapta ültra milliyetçi rejimi aydın ve törel "cüceler" tarafından yönetilen bir genelleştirilmiş sorumsuzluk ve "zulmün aşağıya doğru aktarılması" sistemi olarak inceliyordu. Tarafsız devlette yığınların "çifte bir yüzü" vardı: apolitik özelleştirme ve katılma törebilim. Maruyama, "Japon Düşüncesi"nde ("Nihon no şizô", 1961) demokrasinin ve engelleri-

nin köklerini aradı. (Buna göre -ç.n.) Çağdaş Japonya'nın tinsel yapısı ulusal gelenekle ithal edilmiş modernlik, duygusuyla kuram arasındaki kopukluktan ileri gelen "belirsiz bir seçmecilik"ti. Japonlar modern toplumun insan ilişkilerini aslında sahip oldukları "tarz" gibi değil, feodal statülerin "oluş"u olarak yaşıyorlardı. Bir "kendine egemen olmak"la donatılmış bir konuya" girmeleri ve "bir radikal anlayış soyluluğu ile radikal bir demokrasiyi sıkıca birleştirmeleri" gerekiyordu. Üzerine dayanabilecekleri soyağacında, Fukuzava Yukişi, Meyci Çağı Hıristiyanlığı ve savaş öncesi Marksizmi de yeralıyordu. Maruyama "Japon Siyasi Düşüncesinin Tarihiyle İlgili İncelemeler"de ("Nihon seiji şizzô şi kenkyû", 1954), modernliğin yerli başlıca kökenini Ogyû Sorai'de buluyordu. Japonya'nın "Tarih Anlayışının "Arkaik Katmanları"nı ("Rekişi işiki no 'kosô'", 1972) şeylerin sürekli ve değişken gücü"yle ("tsugi tsugi ni nariyuku ikioi") betimledi: Japonlar tarihlerini sürekli oluş durumundaki ve içinde zorunluğun "erdem" ("toku") sayıldığı bir dünyada, bir soyun "sürekli ve kümülatif evrimi" olarak görüyorlardı. Evrenin dayanak noktası, kökenlerin tüm enerjiyle yüklü bir şimdiki zamandı. Bu kategorilerin arka planında ise, büyümesi sınırsız bir kült vardı. Bunun sonucu ise, gerçekliğin, pratik gözleme dayanan ve boş ya da bayağı bir konformizmi olan kavramlarla oynamayı reddeden bir gözleme dayanan iyimser bir oylama"sıydı. İktisat tarihçisi Ôtsuka Hisao (1907-), Japonların törebilimsel değerleri Protestan modeli üzerine içselleştirmelerini görmeyi istiyordu ve onların imparatorluk rejiminin otoritarizmiyle birlikte aşılanmış olan çileciliği de reddetmiş olmalarına esef etti.

Tsurumi'yle, çağdaş Japon düşüncesinin önemli uzmanları olan, çok etkin iki militan, Kuno Osamu (1910-) ile Fujita Şôzô, ve politolog Tabakate Mişitoşi (1933-) ile Amerikan Birleşik Devletleri'nde ünlü kitabı "Social change and the individual: Japon before and after defeat in World War II"yi (1970) yayımlamış olan Tsurumi Kazuko (1918-) işbirliği yaptılar. Bir başka militan aydın olan yazar Oda Makoto (1932-) ise, "Japon Aydınları"

("Nihon no şişikijin", 1964) adıyla, Japon aydınlarının, "düşünce alanı" ile rahat "yaşam alanı" arasındaki sık sık görülen çelişkilerin bilincinde olmaksızın, bu iki alanı birbirinden ayırmalarının tersine, bu alanlardan birinden diğerine geçişlerindeki kolaylığı inceleyen dikkate değer bir deneme yayımladı. Gazeteci Muna Takeji (1915-), ve 60 yıllarının radikal hareketlerine katılmış olan yazarlar arasında, Takahaşi Kazum (1931-1971) de anılmaya değer. 1968-1969 kampuslar ayaklanmasının simgesi, bu ayaklanmaya, sistemin ayrıcalıklısı olarak "kendini yadsıma" parolasını kazandıran Yamamoto Yoşitaka olmuştur.

Uygarlıkların tipolojisi, tutucuların tekelinde değildir. Onların tersine, antropolog İşida Eiişiro (1905-1968) dünya kültürlerinin birleştirilebileceğine inanıyordu. Bu kimse, doğu Asya'yı, oldukça klasik bir biçimde, dişi ilke, toprak, yerleşiklik, uzlaşma, usdışı, yaratılmamış (yaratılmadan varolan -ç.n.) bir evren anlayışı ile, tektanrıcı alanı ise bunun tersi ilkelerle niteledi. Yazar ve sanat ve edebiyat tarihçisi Katô Sûişi (1919-) ise, Japonya'nın bir "Melez Kültür" ("Zashu bunka", 1956) olmasının ne olanağı bulunduğunu, ne de böyle bir şeyin dilenebileceğini söyledi. Geleneğe bir dönüşün sanat ve edebiyatta ancak bunların toplumdan koparılması pahasına olanağı vardı. Bizzat milliyetçiler bile Batı kökenli kavramlardan vazgeçemezlerdi. Tersine, modernistler geleneksel kültürü budamak istemekte haksızdılar, çünkü bu kültürün ilkeleri Japon modernliğini oluşturuyordu. Bunlar, cismanileşme, dünyanın olduğu gibi kabul edilmesi, şimdiki zamanın önceliği, duyumsal ve gizemsel aşırı uçların reddi, içine kapanık gruplar arasındaki bir "rekabete dayalı toplulukçuluk"tu. Kültürel melezleştirme de, evrenselliğe girmeyi anlık kadar sağlıyordu. Katô, "Japon Edebiyatının Tarihine Giriş" ("Nihon bungaku şi josetsu", 1975) gibi yapıtlarında, milliyetçilikten uzak bir Japonya bilgisi ve sevgisi ortaya koydu.

İlericiler topluluğunun sınırında yeralanlar arasında, yazar Mayaşi Tatsuo (1896-1984), toplumbilimci Mita Munesuke (1937-), sosyal demokrat olan Rôyama Masamişi, "Doğan Güneş" ("Asahi Şimbun") gazetesinin yazı

işleri müdürü olarak büyük bir kamuoyu oluşturucu duruma gelen, başarılı kitaplar yazmış Ryû Şintaro anılabilir, Üniversite öğretim üyesi olmanın verdiği kesin nesnelliğe karşın, "Japon Politikası" ("Nihon no seiji", 1983) gibi kitaplarda Maruyama'nınkinden farklı bir yaklaşımla bilimsel alanına yenilik getiren ve demokratik rejimin yerleşmesi konusunda daha güven verici olan politolog Kyogoku Jun'işi'nin (1924-) adı da anılmaya değer. Bu kimse, ekonomik gelişmeyle, ekonomik gelişmenin özünlü tinsel zenginliği nedeniyle özgeleşmesinde işbirliği yapmak zahmetine değen öncesiz ve sonrasız bir varlık olan, evrenin geleneksel kavranılışını birbiriyle ilişkili duruma getirdi.

70 yıllarının ilerici düşüncesinin paradigmaları (örnek çerçeveleri -ç.n.), özellikle, "merkez"in, düzenini nasıl, "marj"ı dışta bırakarak yapılaştırdığını, ama skleroze olmaması için de onun enerjilerine gereksinmesi olduğunu göstermiş olan Yamaguşi Masao ile, düzenin ve düzensizliğin, bilincin ve bilinçdışınınkiler oldu. Ona yakın olan yazar Ôe Kenzaburô'nun (1935-) sloganı, "savaş sonrası demokrasisini muhafaza edelim!"di. Filozof Nakamura Yûjirô (1925-), Amino Yoşihiko (1928-) ve Abe Kin'ya'nın (1935-) "yeni tarih"i ile feminist bayan Ueno Şizuko (1928-) da bu etki alanı içinde yeraldılar. Ayrıca, halk tarafından tutulan, yerel toplulukların direnmesini yücelten bayan İrogava Daikişi (1925-) ve ültra soldan çevreciliğe geçmiş olan Ôta Ryû (1930-) ile Japonya'daki Korelilerin savunucusu hukukçu Ônuma Yasuaki'nin (1946-) adı da anılmaya değer.

80 yılları, postmodernizm yılları oldu. Fransız yapısalcılık sonrasının ve Yoşimoto Takaaki'nin etkisiyle, ileri kapitalist toplum, belirsizlik ve fantasmalar bakımından, dilbilimci Maruyama Keizaburô (1933-), her ikisi de edebiyat eleştirmeni olan Hasumi Şigenko (1936-) ile "savaş sonrası normlarının yıkıldığını" ilan eden Karatani Kôjin (1941-), Polanyi kardeşlerin öğretilisi Kurimoto Şin'işirô (1941-), Asada Akira (1957-), Deleuze, ve Budizmi yeniden keşfeden Nakazava Şin'işi'nin (1950-) tarafından incelendi. Siyasal tartışma alanında yeralan ya-

zarlar arasında ise, Nakagami Kenji (1946-) ile Japon Kızıl Ordusunun terörist sapması karşısında allak bullak olan eski aşırı sol kuramcısı Kasai Kiyoşi'nin (1948-) adları anılabilir. Bu kuşak, oyunu ("tavamure") seve seve övdü. Birçokları, fantasmatik niteliğini belirterek sistemden kaçtığını sanırken, sistemin tutuculuğa yaklaştığını, Batıda özeleştiri olanın Japonya'da özonaylama durumuna geldiğini ve aslında depolitize olduğunu düşünüyor; buna, sözkonusu olanın, sağlıklı ve iyimser bir kuşkuculuk olduğu yanıtı veriliyordu.

Takeuşi Yoşimi'nin Halkçı Milliyetçiliği - Çağdaş Çin edebiyatı uzmanı Takeuşi Yoşimi'ye (1910-1977) göre, Batılı olmayan ülkelerin kurtuluşu ancak, Batınınkinden farklı bir demokratik toplum kuracak olan devrimci bir milliyetçilikten gelebilirdi. Takeuşi Yoşimi'nin modelleri, İslavsever popülizm, Afrika-Asya milliyetçilikleri, ve özellikle de ulusal niteliğini belirttiği Çin komünizmiydi. "Ulusal bir gelenek içinde kök salmayan devrim, "insanın devrimi"yle, yani bireysel olarak bir direnme ve bağımsızlık anlayışı edinmeyle başlıyordu. Aydınların, "ilericilerin kumanda etme kompleksi"nden vazgeçmeleri ve yığınlarla temas yoluyla "kendilerini reformdan geçirmeleri" gerekirdi. Fukuzava Yukiçi'den beri, Japon "modernizmi", Marksizm dahil, insanı soyut bir biçimde, ulusu gizleyerek, hür varlık ya da sınıf varlığı olarak tanımlıyordu. Japonya, çağdaş tarihinin "apori"sini (çıkmazını -ç.n.) çözümlemeyi bilememişti: bu çıkmaz, "açma ile kapama; uyurukluk, ulusal özellik ile Aydınlanmacılık, Doğu ile Batı" arasındaki ilişkilerdi. Batının izinden yürümek tasarısı Japonya'ya bir "köle anlayışı" vermişti. Sözde başarıların, içi aşağıda olduğu duygusuyla dolu bir iyi öğrencinin başarılarıydı. Japonya ne Batının özerkliğine ne de Çin'in direnme anlayışına sahipti. İlkelerini deneyiminden çıkarmak yerine, yeniliğe doğru durmak bilmez bir yarış içinde, dışardan alıyordu: "Şayet liberalizm yürümezse, haydi totalitarizme, şayet o da olmazsa, haydi komünizme..." "Japon ideolojisi başarısızlık nedir bilmez. Zira, sürekli olarak, aralıksız başarısızlıklarla başarı kazanır." Kölecilikten çıkmak için, Japonya, kendisi köleci olmak-

tan daha iyisini bulamamıştı. "Tek yol, gerçek milliyetçiliği ültra milliyetçilikten çıkarmak, Pasifik Savaşı'nın "anlam belirsizliği" içinde, emperyalist girişimin kurtarma çabasını ayırdetmek"ti. Bu fikirlerini, "Japon İdeolojisi" ("Nihon ideorogii", 1952) ya da "Bir Ulusal Edebiyatın Sorunları" ("Kokumin bungaku no mandaiten", 1952) gibi denemelerde açıkladı. Takeuşi, 1960 halk direnmesini bir "tinsel devrim" olarak selamladı, ama sonraki yıllar onu düş kırıklığına uğrattı.

Onun etkisinde kalan, çağdaş Japon siyasal düşüncesi uzmanları Haşikava Bunzô (1922-1983) ile öğretilisi Matsumoto Ken'işi (1946-) özellikle ültra milliyetçiliği incelediler.

Yoşimoto Takaaki - Şair ve denemeci Yoşimoto Takaaki (1924-) kuşağının en etkili aydınıdır. Düşüncesinin ana çizgileri, varolan sola yönelik bir eleştiri, ve ona göre sözün gerçek anlamındaki militanlıktan ivedi bir görev olan, özgün bir kuramın ortaya konmasıdır. Eleştirmen Murakami İşirô (1920-1975) ile sonradan kuramcı olan şair Tanigava Gan'ın (1923-) yanısıra, 60 yıllarının radikal solu üzerinde büyük bir etkisi oldu. 1960 başarısızlığı, "Yapıntıların Sonu" ("Gisei no şûen", 1960), "kendi soyağacından gurur duymaktan başka bir şey bilmeyen aristokratik öncü gücün iflası anlamına gelir. Marksizm, gerçekten sosyalist toplumlar kuracak, yığınların bilincinin sınıfbilinci olmadığını görmeyi reddettiği için de, ileri kapitalizmi inceleyebilecek güçte değildi. İlericilik, demagojik bir "soft"-Stalinizm"di. Üstelik, öncülük, kaçınılmaz bir biçimde, bürokratizmle sonuçlanırdı. Öncülerin başarısızlığı, özel durumlara evrensel modeller uygulamaya dayanan bir yöntemin başarısızlığıydı, ve bu durum, sözkonusu modeller Batıdan, özel durumlar ise Japonya'dan geldiği için daha da üzücüydü. Japon aydını, çok kırılgan, çoktan pek olgun bir ben ile, toplumunda yaşayabilmek için gerçek yaşamın bazı parçalarını düşünülmemiş olarak bırakmak zorunluluğu arasında kalmış durumdaydı. 30 yıllarının "tenkô"ları, ve savaş sonrasındaki; düşüncede, demokrasiye katılmalar, bir yapıntıdan diğerine geçişlerden, modern Japon toplumunun kavrayış ve yapıla-

rını genel-görüş eksikliğinden ileri gelen bir değişiklikten başka bir şey değildi; "tenkô"yu reddetmiş olanlar, aynı soyutlamanın içinde kalmayı sürdürmekten başka bir şey yapmamışlardı. Dolayısıyla, demek ki aydınlarla yığınlar, evrenselle özel, kuramla gerçeklik arasındaki ilişkileri tersine çevirmek gerekiyordu. Aydının yığınları aydınlatması değil, "yığınların kökensel görüntülerini düşünceye (düşüncesine) aktararak", yüksek düzeydeki kurgunun ortaya koyduğu soruları yanıtlaması gerekirdi. Bu görüntüler Japonya'yla ilgili oldukları için, aydın da, ulusal öğretilerin üstüne çöken tabulardan korkmaksızın "Asya'yla ilgili şeylerle" ilgilenecekti. Yoşimoto, Yanagito Kunio'nun çalışmalarından yararlandı ve Japon İncelemeleri Okulu'nun çalışmalarıyla ilgilendi.

"Yığınlar bağımsızlığa ("jiritsu") ancak, kendilerini günlük ve toplumsal yaşamın ("seikatsuşa") etkenleri olarak özideolojilendirerek erişirler. "Yığınlar toplumsal yapıyı ancak günlük yaşamları düzeyinde kavrarlar ve ondan ayrılmak arzuları hiçbir zaman yoktur; işte bundan dolayıdır ki geniş ve sağlam temeller üzerinde dururlar. (...) Bu gibi temellerle fantasmalar arasındaki çelişki, yığınların temel mevcut oluş tarzı işte budur." "İş yeriyle aile ocağını birbirine bağlayan yaşam çevresinden hiçbir zaman ayrılmamak ya da ayrılmak istememek; hangisi olursa olsun, iktidarla ilgilenmeksizin yaşamak ve ölmek, yığınlar milliyetçiliğinin kalbi işte budur. (...) Bağımsızlık fikrinin temeli oradadır." Yoşimoto'nun amacı, "doğan, büyüyen, evlenen, çocukları olan, ö çocukları yetiştiren ve ölecek olan" bireyin "bağımsızlığını", ortadan kalkmasını dilediği devlete karşı savunmaktadır. Bunun sonucu ise, Japon ekonomi döneminin kurulu solunkinin tersi olan bir yorumudur. Yurttaşların bilincine "burjuva demokrasisinin radikal bir biçimde sızmış olması"nın sadece olumsuz sonuçları yoktur. Gerçekten, yığınların bilinç düzeyi en azından yenilikçi aydınlarınkinin eşidir:

"Kısmi toplumların global toplumlara ve "özel" çıkarların kısmi toplumlara üstünlüğü kaçınılmaz bir biçimde kök saldı. (...) Maruyama (Masao) bu özel çıkarların üstünlüğünü siyasal bir bağlantısızlaşma olarak eleştirdi,

ama aslında durum bunun tam tersidir; savaş sonrası (burjuva) "demokrasi"sinin temelini oluşturan da budur. Bunda olumlu bir belirti görmek, savaş sonrası Japon toplumunda bir ilerleme görmenin biricik fırsatıdır."

Yoşimoto, kurulu solun kuramsal iflasını saptayarak, etnografik, dini ve dilbilimsel araştırmalardan ..., ve yaptığı yeni bir Hegel, Marx, Nietzsche ve Freud incelemesinden hareketle, yeni bir antropoloji ve politika ortaya koydu... Temel üçlemesini oluşturan, "Dil İçin Başlıca Güzel Nedir"? ("Genyo ni totte bi to va nani ka", 1965), yapıtı olan "Kolektif Fantasmalar" ("Kyôdô gensô ron", 1968) ve "Bir Psişik Fenomenler Kuramına Giriş"in ("Şinteki genşô ron josetsu", 1971) konusu budur. Antropolojinin kilit noktası, Marx'taki üstyapılarınkine yakın bir kavram olan "fantasmalar toprağı"dır. Bu toprak bir üçlüden oluşmuştur: cinsel farklılıktan gelen ilişkisel fantasmalar ("taigenso") çiftin ve ailenin temelidir, ve aile topluma indirgenemeyen bir veridir, dolayısıyla da, biçimleri değişebilmekle birlikte süreklidir; kolektif fantasmalar, birbirinin ardısıra, dinden hukuka ve hukuktan devlete oluşmuştur. 1968 tarihli kitap, bunların "Koji-ki"den ve Yanagita tarafından derlenmiş olan halk masalları ve geleneklerinden hareketle ortaya çıkışını inceler. Özellikle, Amaterasu ile Susanoo söylencesinde kendini gösteren, erkek kardeşle kız kardeş arasındaki ilişkilerin çok büyük bir rolü vardır: mahremiyle zina yasağının neden olduğu cinsel fantasmaların zayıflaması, bunların boy ve devlete genişlemesine yardımcı olur: Devletin varlığını, köylü toplumunda erkek kardeşlerle kız kardeşlerin evlenmeleri yasağı olanaklı kılmıştır". Yoşimoto, daha sonraki çalışmalarında, İmparatorluk kurumunun, örneğin imparatorluk Şinto'su âyinleri sırasında, kolektif fantasmalarla hükümdarın kişisel fantasmaları arasında gerçekleştirilen özdeşleştirmelerin sonucu olduğunu gösterdi. Hükümdar, Japonya'ya özgü "düşüncenin doğası"nın "en yüksek noktası"dır. Ama birey, fantasmalardan özgür kalabilir, çünkü üç tane olan fantasma alanları arasında çelişki ilişkileri vardır. "İnsan, başlangıçtan beri toplumsal bir varlık değildir". "Boyunduruk, çelişki

ve sahtelik" olan topluluk içinde yaşamak zorundadır. "Bireyin fantasmaları ile içinde yaşadığı topluluğunkiler arasında bir ilke çelişkisi vardır". Yahudi-Hıristiyanlık'ın ve dünyanın klasik modern anlayışının saltçılığı olan, "fikir saltçılığı"nın karşıtı "bağıntı saltçılığı" aynı zamanda hem kaçınılmaz hem de yapıntısaldır. Bununla birlikte, çift ve aile daha doğal, bireyden olabildiğince az özveri isteyen bağıntılardır. Bugünkü topluma egemen olan özelleştirme, bireyin, yabancılaşmasının, fantasmatik olanla olmayan arasındaki karşıtlığın, kolektif fantasmaların ve olduğu gibi olan gerçekliğin, din-hukuk-devlet ve sivil toplum'un, tarih ve doğanın, bilincin ve bilinç dışının bilincine varılmasını kolaylaştırıyor. Burjuva demokrasisi ve dünyanın modern anlayışı da kendi özparçalanmalarına doğru gidiyorlar. Bunun sonucu ise, Yoşimoto'nun, kendi kendisine, sistemi onaylamasının nereye dek gittiğini sorduran, sistemin tuzaklarını geçersiz kılmak konusundaki gitgide artan güvenidir. "Yığın Görüntüleri"ne ("Masu-imeeji ron", 1984) göre, ürettiği "görüntüler arzusu" onun tecimsel ve akılcı mantığına karşı dönmektedir: dolayısıyla da, reklam, övdüğü ürünler için değil, kendi kendisi için beğenilmektedir. (Yoşimoto, tanınmış bir giyim firmasının reklamında görünerek şaşkınlık uyandırdı.) Bu durum, dünyanın, ve örneklerini Yoşimoto'nun, yerinde kökleşmiş eleştirmenler tarafından eğlendirici olarak nitelenen, Şiina Makoko'nun (1944-) ve Haşimoto Osamu'nun (1948-) romanlarında bulduğu, entelektüalist olmayan ve bilinçdışına daha yakın bir kavranılmasını kolaylaştırmaktadır.

Bu öğreti bugünkü Japonya'da pek öyle görülmeyecek gibi değildir ve yeni kuşakları etkilemeyi sürdürmektedir. Bugüne kadar birçok inceleme ve yoruma konu oldu. Japon alışkanlığına göre, Yoşimoto çok sayıdaki entelektüel meslekdaşıyla ve bu arada Foucault, Guattari ve İllich ile ikili görüşmeler yaptı.

SONUÇ

Japonya'nın siyasal düşüncesinin incelenmesi, uzlaşmaya dayanan, değişmez ve içine kapanık bir Japonya görüntüsünü yalanlar. Japonlar, siyasal tercihleri konusunda hep, bölünmüş durumda kalmışlardır. Bu siyasal tercihlerin hiçbiri, Japonya'yı gerek Japonya'da, gerek Batıda kabul edilmiş kategorilerin menzili dışında bırakmadı. Batılılaştırıcı hümanizm dönemleriyle (önceki Meyci Çağı, Tayşo Çağı, savaş sonrası) milliyetçi gelenekçilik dönemleri (sonraki Meyci Çağı, Önceki Şova Çağı, kısmen Şova Çağı'nın sonu) arasındaki almaşıklık basit bir salınım değil, bireyciliğin, Batıdaki düzeyine erişmemekle birlikte büyük ölçüde ilerlediği sarmal bir evrimdi. İçine kapanık bir Japonya klişesi ise, Avrupa-Amerika dünyası dışındaki hiçbir ülkenin, kuşkusuz, ona, düşüncesinin en büyük derinliğine dek daha çok açılmamış olması nedeniyle, özellikle savunulmazdır.

Japon anlam sistemi -tinsel cismanilik, içkincilik, doğalcılık, enerjetizm, vitalizm, bağlantıcılık...- çeşitli siyasal aileleri içerir. Buradaki en büyük özgünlük, özünlü olarak milliyetçi bir gelenekçiliğin varlığıdır. Ayrıca, siyasal tayfın tamamında, Tokugava Devri'nden gelme duyarlık akımlarının dolaştıkları görülür. Bunlar arasında, anti-bireyciliği, çileci tinselciliği beslemiş ve imparatorluk rejimiyle egemen olmuş savaşçı-okumuş-devlet memurlarının klasisizmi görülebilir. Bugünkü rejim, daha çok, ister burjuva ve ekonomist, ister halkçı ve eleştirici, ama her zaman pragmacı, yiyip içip eğlenmek konusunda gönüllü, günlük yaşamın duygulandırıcı ve tinsel zenginliğine güvenli, fazla soyut ideallere güvenmeyen ve bürokratlar, politikacılar ve askerlere acıyan ya da düşmanca bir alayla davranan, kent kökenli bir akımı sürdür-

mektedir. Yörel toplulukların özerkliğine bağlı bir kırsalcılığa tüm siyasal topluluklarda rastlanır. Ayrıca, gruplara güvensiz ve daha itirazcı, kısmen Batı kökenli bir bireycilik de vardır. Japon siyasal düşüncesinin en yüksek özgünlük noktası, belki de, siyasal olana, üzerinde çalışılacak konu olarak değil de yaratıcı kendiliğindenlik olarak algılanan "doğa" adına yapılan ve onu aşmak, çevresinden dolaşmak ya da geçersiz kılmak amacına yönelik tüm girişimleri yaratan karşıtlıktır.

Çağdaş Japon siyasal düşüncesinin büyük görevi, modernite, kapitalizm, liberalizm ve Batı arasındaki eklemliliklerin incelenmesi oldu. Daha Meyci Çağı'nda ortaya konmuş iki temel sorun, bugün de çözümsüz olarak durmaktadır. Bunlardan biri, modernitenin ve onu aşan olası sorunların Batılılaşmaya ya da Japonya'ya şu ya da bu dönüşe ne ölçüde bağlı olduğu sorunu, biraz soyut bir sorun olarak kalmıştır. Tersine, liberalizm, ve onun arkasındaki bireycilik sorunu ise birçok toplumsal sorun içermektedir. Doğal toplulukların birbirleriyle uyumu amacıyla çaba gösteren ve başkasından onların in anlık onuruna ve hukuki çerçeveler içinde hak ve çıkarlarına saygı göstermelerini bekleyen, Japon verisinin bu onur ve hakları güvence altına alma konusuna elverişlilikle onları savunmak gerektiği duygusu arasında çağdaş Japonya'nın büyük bir su bölümü çizgisi kalmaktadır.